

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๑๗๘ ตอนที่ ๑๗๗๑ – ๑๗๘๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๑๗๗๑

สนทนาธรรมที่โรงพยาบาลจังหวัดอุดรธานี

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑

ส. มีคำถามของพระคุณเจ้าที่ถามว่า อัตตมามีความสงสัย พระอรหันต์ทั้ง ๔ จำพวก คือ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์ แต่ละท่านได้ปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์บุคคลได้หรือไม่ ส่วนญาณ ๑๖ นั้นให้คุณโยมอธิบายให้กระจ่างด้วย

สำหรับสติปัฏฐาน ๔ ใช้เวลาบรรยายตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๐ จนถึงขณะนี้ พ.ศ. ๒๕๓๑ ซึ่งก็คงจะต้องบรรยายต่อไปเรื่อย ๆ ไม่มีวันจบ เพราะว่าใครจะจบได้ ในเมื่อยังมีชีวิตดำเนินไป เห็นบ้าง ได้ยินบ้าง ได้กลิ่นบ้าง ลิ้มรสบ้าง และก็ยังไม่เข้าใจเรื่องของจิต เรื่องของสภาพธรรม เรื่องของปัญญา เพราะฉะนั้น ก็จะต้องแสดงพระธรรมตามที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยละเอียด เพื่อแก้กมลให้ปัญญาค่อย ๆ เจริญขึ้น ตั้งแต่ขั้นการฟัง จนกระทั่งถึงขั้นที่สติระลึกลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังเห็นเดี๋ยวนี้ กำลังได้ยินเดี๋ยวนี้ ไม่ใช่เพียงพูดเรื่องเห็น แต่ว่าเห็นมีจริง ๆ ที่จะต้องประจักษ์แจ้ง

ที่ว่าญาณ ๑๖ นั้น ให้คุณโยมอธิบายให้กระจ่างด้วย ซึ่งที่ห้องประชุม ตึกสภากาชาดศึกษาฬามกุฎราชวิทยาลัย บรรยายเรื่องของญาณยังไม่ถึง ๑๖ คือได้บรรยายมาถึงประมาณญาณที่ ๑๓ ไม่ทราบว่าตั้งต้นเมื่อไร อาจจะถึงปี เพราะฉะนั้น ในเวลา ๒ ชั่วโมงนี้เป็นไปไม่ได้ ขอเชิญท่านที่สนใจรับฟังทางวิทยุ สท. ๒ ซึ่งตอนนี้ก็ยังไม่ถึงญาณ ๑๖ แต่ต่อไปก็คงจะถึง

สมพร ผมว่าแทนที่จะบรรยายญาณ ๑๖ คือ อาจารย์ได้บรรยาย ญาณตั้งแต่เริ่มต้น ถ้าเข้าใจญาณเบื้องต้นให้ดี เป็นญาณที่สำคัญ คือ นามรูป

ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ถ้าเข้าใจสิ่งเหล่านี้ดี เราค่อยกระเถิบขึ้นไปทีละญาณ ๆ อย่างนี้จะมีประโยชน์ แต่ละญาณที่อาจารย์บรรยายใช้เวลานานมากด้วย

ส. ถ้าพูดถึงผลโดยไม่พูดถึงเหตุก็ยอมไร้ประโยชน์ ที่ว่าใช้เวลานานก็เพราะว่าเมื่อกล่าวถึงญาณใด ก็กล่าวถึงเหตุที่จะให้บรรลุถึงญาณนั้นด้วย

มีคำถามว่า เครื่องย่อมเครื่องทออันเป็นฐานคือเหตุแห่งการแต่งตัว คำว่าเครื่องย่อมนี้จะรวมทั้งสบู่ ยาสระผม ยาสีฟันทั้งหมด หรือเฉพาะแต่ละอย่างด้วยหรือไม่ เพราะสิ่งเหล่านี้มีพวกน้ำหอมผสมอยู่ด้วย ผู้รักษาอุโบสถศีลจะใช้ได้หรือไม่

อาจารย์สมพรได้เคยรักษามาแล้ว ขอความกรุณาอาจารย์ช่วยตอบ

สมพร เครื่องย่อม เครื่องทอ เป็นเครื่องประดับตกแต่งให้สวยงาม ทำให้เรามัวเมาหลงใหลในความสวยงามเป็นเหตุให้ประมาท เมื่อความประมาทเกิดขึ้นก็ไม่สมควรเลย เพราะเราถืออุโบสถต้องประกอบด้วยความไม่ประมาท เครื่องทอทุกชนิดที่เกี่ยวกับความสวย ความงาม ทาคิ้ว หรือทาผิวให้สวยงาม เหล่านี้จัดอยู่ในเครื่องประทีนผิวทั้งหมดเลย ส่วนเครื่องทำความสะอาดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับการทำให้สวยงามเหล่านั้น ไม่จัดว่าเป็นเครื่องย่อมเครื่องทอ

ส. อาจารย์หมายความว่า สบู่ ยาสระผม ยาสีฟัน พวกนี้ใช้ได้ ใช่ไหม แม้ว่าจะมีน้ำหอมผสมอยู่ด้วย

สมพร ถ้าเราไม่ติดอยู่ในสิ่งนั้น ไม่ยินดีติดใจในน้ำหอม เพียงคิดว่าช่วยชำระล้างสิ่งสกปรกออกไป ไม่เกี่ยวกับการประดับตกแต่งร่างกายก็ใช้ได้

ส. คำถามข้อ ๒. อุโบสถศีลข้อ ๘ อุจจาसनมหาสยนา เวรมณี งตเว้น จากการนั่งและนอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ ฉะนั้น เบาะรถทุกชนิด เก้าอี้ทุกชนิดที่บุฟองน้ำ จะนั่งได้ไหม สำหรับผู้รักษาอุโบสถศีล

สมพร ขึ้นอยู่กับเจตนาของเราเป็นใหญ่ บางครั้งเราต้องอาศัยรถไป ไม่มีทางอื่น ถ้าเราหลีกเลี่ยงสิ่งที่จะประมาทได้ เราก็ควรหลีกเลี่ยง ถ้าหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็พิจารณาว่า การกระทำเช่นนี้ไม่มีทางที่จะหลีกเลี่ยง แต่จิตเราไม่ยินดี

ความประสงค์ คือ ต้องการไม่ให้เพิลิตเพลินยินดีติดใจในอารมณ์นั้น ให้มาสนใจเรื่องสติปัฏฐาน พิจารณาร่างกายนี้เป็นใหญ่ คือ ต้องการไม่ให้มัวเมาเท่านั้นเอง นี่เป็นศีลที่ขัดเกลาลึก ๆ น้อย ๆ กว่าที่จะถึงการเจริญภาวนา

ถ. ความตั้งใจอยากปฏิบัติเป็นโลภะหรือเปล่า

ส. ถ้าเปลี่ยนเป็นอยากเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏจะดีกว่าไหม

ถ. ก็หมายความว่า ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. เพราะว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของปัญญา ไม่ใช่เป็นศาสนาของความมกมายไร้เหตุผล เพราะฉะนั้น ไม่ว่าเราจะทำอะไรทั้งสิ้น เหตุกับผลต้องตรงกัน

ถ. มีความตั้งใจที่จะสอบไล่ได้ เป็นโลภะ แต่ถ้าตั้งใจจะหลุดพ้น ...

ส. ถ้าประกอบด้วยปัญญา ไม่ใช่ความเห็นผิด นั่นเป็นฉันทะ ไม่ใช่โลภะ มีสภาพธรรม ๒ อย่างที่คล้ายกัน แต่โลภะเป็นสภาพที่ติดข้อง ฉันทะเป็นสภาพที่พอใจที่จะกระทำกุศลก็ได้ อกุศลก็ได้

ถ. เราจะแยกได้อย่างไรว่า เมื่อไรเกิดโลภะ เมื่อไรเกิดฉันทะ

ส. ขณะที่มีความติดข้องด้วยความเป็นตัวเรา ขณะที่ยึดมั่นติดข้องไม่ปล่อย เป็นเรา ขณะนั้นเป็นโลภะ ทุกอย่างที่ต้องการให้เป็นของเรา แม้แต่ปัญญาของเราก็เป็นโลภะด้วย

ถ. ฉันทะจะเกิดเองไม่ได้ต้องอาศัยเหตุปัจจัย ...

ส. ทุกอย่างเกิดเองไม่ได้เลย แม้แต่เราทุกคนก็คงอยากจะเป็นคนดี เรารักคนดี เวลาที่มีใครเป็นคนดีมาให้เราเห็น เราก็ชื่นชม อยากจะเหมือนอย่างเขา แต่รู้สึกที่เราทำไม่ได้ เพราะว่าสะสมมาไม่เหมือนกัน แต่ละคนที่ต่าง ๆ กันไป ไม่เหมือนกันเลย ก็เพราะเหตุว่าสะสมมาต่าง ๆ กัน

สะสมทางฝ่ายอกุศลก็วิจิตรประณีตมาก ถ้าศึกษาชีวิตแต่ละชีวิตในพระไตรปิฎก และทางฝ่ายกุศลก็วิจิตรต่าง ๆ กันไปมาก ทุกยุคทุกสมัยไม่ว่าจะในสมัยพระไตรปิฎกหรือในสมัยนี้ คนเราก็ต่างกันไป แต่ทุกคนสามารถที่จะอบรม

เจริญปัญญาและละคลายกิเลสได้ ไม่ควรจะท้อถอย หรือรู้สึกว่าเป็นเรื่องยาก แต่เป็นเรื่องที่ค่อย ๆ เจริญขึ้น ค่อย ๆ เป็น ค่อย ๆ ไป ตามตามความเป็นจริง ไม่รีบร้อน ไม่שובหาบ เพราะว่าเรามีวิชชามากมายเหลือเกินในแสนโกฏิกัป และวันนี้จะให้หมด เป็นไปได้ไหม หรือว่าเดือนนี้ ปีนี้ ชาตินี้ เราจะดับกิเลส เป็นไปไม่ได้เลย

เพราะฉะนั้น ผู้ที่ตรงต่อตัวเองจึงเป็นผู้ที่เข้าใจว่า ปัญญารู้อะไร ถ้าปัญญา ยังไม่รู้ ก็หมายความว่าถูกกิเลสหลอกว่าเรารู้มาก เพราะบางคนอาจจะคิดว่า ละเสียตั้งเยอะแยะแล้ว ไม่ติดโน้น ไม่ติดนี่ แต่ความจริงแล้วตราบใดที่ปัญญายัง ไม่เกิด ขอให้รู้ว่า ถูกกิเลสหลอกอีกแล้ว ไม่ได้ละอะไรเลย แต่เข้าใจว่าละ เพราะว่า ไม่ได้รู้อะไร เมื่อไม่รู้แล้วจะละได้อย่างไร ความรู้ก็ละความไม่รู้ แต่ถ้ายังคงไม่รู้ จะไปละความไม่รู้ไม่ได้

ถ. ศีลข้อ ๑ ปาณาติบาต ที่บ้านมียุ้ง มด ซึ่งไม่อยากจะฆ่า แต่ก็ก่อกวน เรามาก ทำอย่างไรจึงจะไม่ผิดศีล

สุ. ผู้ที่จะมีศีล ๕ ได้สมบูรณ์ไม่ล่วงเลย คือ พระโสดาบันบุคคล เพราะฉะนั้น ตราบใดที่ยังไม่ได้เป็นพระอริยบุคคล ก็ยังมีเหตุที่ทำให้ล่วงศีลได้ แต่ไม่ใช่ให้เราเป็นผู้ประมาท หมายความว่าควรละเว้นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แทนที่จะฆ่าให้มากที่สุดที่จะกระทำได้ พยายามใช้วิธีอื่น ไม่จำเป็นต้องฆ่า เพราะว่า ทุกชีวิตรักชีวิต ไม่มีใครอยากเจ็บไม่ว่าจะเป็นสัตว์เล็กสัตว์ใหญ่

เวลาที่เราเจ็บ เราไม่รู้ตัวเลยว่าเพราะกรรมที่ได้ทำไว้ กรรมของเราเอง เราอาจจะคิดว่าเป็นเพราะคนอื่นทำให้ แต่ความจริงถ้าเราไม่เคยทำอกุศลกรรม การเบียดเบียนคนอื่นให้เจ็บปวด ก็ไม่มีเหตุให้เราได้รับวิบากนั้น แต่เวลาที่เรากำลัง ทำร้ายสัตว์อื่น ทำไมเราไม่คิดถึงความเจ็บซึ่งสัตว์นั้นกำลังได้รับ และวันหนึ่งเราก็จะ เหมือนกับสัตว์นั้น คือ กำลังได้รับความเจ็บอย่างนั้น ซึ่งเป็นผลของการที่เราทำ ถ้าเราคิดอย่างนี้ได้จริง ๆ เราก็จะพยายามหลีกเลี่ยง โดยใช้วิธีอื่นที่ไม่ใช่การฆ่า ซึ่งจะต้องมีความอดทน

กุศลทุกอย่างต้องมีขันติ มีความเพียร อาจจะจับไปปล่อยที่หนึ่งที่ใดทีใดก็ได้ หรืออะไรอย่างนั้นก็ได้ และสัตว์เล็กสัตว์น้อยนั้นก็ต้องตาย ไม่ใช่ไม่ตาย เขาก็มีชีวิต อยู่เพียงชั่วระยะหนึ่งเท่านั้นเอง โดยที่เราไม่จำเป็นต้องเบียดเบียนให้เขาตายเดี๋ยวนี้ วันนี้

การคุมกำเนิดไม่ใช่การฆ่า เป็นการป้องกัน ไข่ใหม่

สมพร การที่ท่านบอกว่า ฆ่าสัตว์หลักเลียงไม่ได้ คือศีล ๒ อย่างเป็นของคู่กัน ถ้าเรามีธรรม คือ มีเมตตา แทนที่จะฆ่าสัตว์มาก เราก็ฆ่าเล็กน้อย หรืออาจจะไม่ฆ่าเลย เพราะฉะนั้น ศีลต้องอาศัยธรรมคือเมตตา ธรรมก็ต้องอาศัยศีล คือการไม่ฆ่าสัตว์ เพราะพิจารณาเห็นว่าสัตว์อื่นก็เหมือนเรา เรารักชีวิตฉันใด เขาก็รักเหมือนกัน เพราะฉะนั้น ศีลกับธรรมถ้ามีคู่กัน การฆ่าสัตว์อาจไม่มีเลย หรืออาจจะไม่เล็กน้อยซึ่งเราหลักเลียงไม่ได้ ต้องเข้าใจด้วยว่า ศีลธรรมอาศัยซึ่งกันและกัน ถ้าเรามีอย่างเดียวอาจจะบกพร่องมากสักหน่อย ถ้ามี ๒ อย่าง สติอาจเกิดได้ง่าย เพราะอาศัยศีลและธรรม อันนี้เป็นข้อที่ควรระวังสำหรับศีลข้อที่ ๑ ข้ออื่น ๆ ก็คงเหมือนกัน ศีลอาศัยธรรม ธรรมอาศัยศีล เช่น เราไม่ลักทรัพย์ การที่เราไม่ลักทรัพย์ เพราะเราเมตตาคนอื่น กลัวเขาจะเดือดร้อน อันนี้เป็นธรรม การไม่ลักทรัพย์ก็เป็นศีล เพราะฉะนั้น ท่านจึงบอกว่า ศีลอาศัยธรรม ธรรมอาศัยศีล ทั้ง ๕ ข้อก็ทำนองเดียวกัน

ถ. สมมติมีมดอยู่บนโต๊ะ และเราต้องขีดโต๊ะให้สะอาดก็กวาดไป แต่ไม่มีเจตนาทำร้ายมด จะบาปไหม จะเป็นกุศลจิตไหม หรืออย่างลูกน้ำในโถงเอายาฆ่ายุงใส่ลงไป จะบาปไหม หรือหนูในบ้าน อยากจับไล่ ไม่อยากฆ่า ก็เก็บอาหารไม่ให้เหลือเลย เมื่อสะอาดหนูก็ไป ไม่ได้เจตนาฆ่า จะเลียงทำอย่างไร

สุ. เห็นมด รู้ด้วยว่าเป็นมด รู้ว่ามดไม่ตาย ครอบงำของการฆ่าแล้ว คือมีเจตนา ข้อนี้อาจจะยังไม่สมบูรณ์ เพราะเมื่อก็บอกว่าไม่มี แต่ขอให้พิจารณาว่ารู้ว่าเป็นสัตว์มีชีวิต และมีความเพียร คือ การจะขีดโต๊ะ และมดตายหรือเปล่า เวลาขีด

ถ. ต้องตาย

สุ. มตตาย ก็ครบองค์ แต่ถ้าสามารถเลี้ยว ก็เลี้ยวได้ คงจะเคยเห็นคนที่ สงสารมด คือ สงสารสัตว์เล็กสัตว์น้อย และในสังสารวัฏฏ์เราก็ฆ่ามานักต่อนักแล้ว ถ้าเราจะเว้นไม่ฆ่าเสียตั้งแต่เดี๋ยวนี้ คือ ลดการฆ่าของเราลงไปเท่าที่จะกระทำได้ เพราะว่าบางสิ่งบางอย่างบางคนอาจจะบอกว่า จำเป็นเหลือเกิน เช่น การเช็ดโต๊ะ จำเป็นเหลือเกินไหมที่ต้องให้มตตาย หรือสามารถช่วยชีวิตโดยที่ว่า เช็ดก็เช็ด แต่ไม่ให้ตายก็ได้ ถ้าเป็นคนที่เพิ่มความขยันขึ้นอีกเพียงเล็กน้อย คิดว่าทำได้

บางคนใช้ไม้กวาดเบา ๆ หรือใช้ปากเป่าไป นิด ๆ หน่อย ๆ สะบัดก็ได้ ก็ไปแล้ว หรือไม่ชอบให้อยู่ในห้อง ก็เอาออกไปสะบัดข้างนอก คือ ทำอะไรที่อาจจะ ต้องเพิ่มความขยันหรือความอดกลั้นความอดทนขึ้นอีกสักเล็กน้อย แต่ช่วยชีวิต ตั้งหลายชีวิต เพราะว่ามันหลายตัว

คิดถึงว่า ถ้าเราวิริติ ไม่ฆ่า ตั้งหลายชีวิตขณะนั้นที่ไม่ฆ่า จิตของเราจะ อ่อนโยนเป็นกุศล มีเมตตา และสะสมความเพียรที่ว่า จะไม่ทำสิ่งที่รุนแรง โดยไร้ความจำเป็น ถ้าจะจำเป็นจริง ๆ สักวันหนึ่งที่มีเหตุการณ์ที่จะต้องทำก็เรียกว่า อย่างสุดขีดจริง ๆ ดีกว่าจะหัดเป็นคนที่ไม่ง่าย ๆ ทำลายชีวิตหรือทำให้คนอื่นเขาเดือดร้อนได้ง่าย ๆ

จะเห็นได้ว่า ถ้าเริ่มสะสม เราจะสะสมบารมีได้ตั้งหลายอย่าง คือ สะสมขันติ ความอดทนด้วย อย่างมีท่านผู้หนึ่งถามว่ายุ่งร้องที่หู ได้ยินอยู่แล้วดับ จะบาปไหม คือ ท่านถามทุกอย่าง อะไร ๆ ก็บาปไหม อะไร ๆ ก็บุญไหม แม้แต่เวลาพูด ท่านไม่ชอบบมองหน้าคนที่พูดด้วย บาปไหม ท่านมาสรุปที่บาปไหมบุญไหมอยู่อย่างนั้น แต่ความจริงแล้วต้องเรียนถามท่านว่า บาปของท่านคืออะไร บุญของท่านคืออะไร ถ้าท่านยังไม่เข้าใจว่าบาปคืออะไร บุญคืออะไร ท่านก็ต้องมีคำถามอยู่อย่างนี้ ตลอดชีวิตของท่าน เรื่องนั้นบ้าง เรื่องนี้บ้าง แต่ถ้าท่านตอบให้ตรงจริง ๆ คือ ถาม ท่านว่าบุญคืออะไร ถ้าท่านตรงและท่านตอบ ท่านก็ตอบเองได้ทุกกรณีว่า ขณะใดที่ จิตเป็นอกุศล เป็นโลภะ เป็นโทสะ เป็นโมหะ นั่นคือบาป ขณะใดที่ไม่มีโลภะ

ไม่มีโทสะ ไม่มีโมหะ มีอโลภะ อโทสะ อโมหะ ขณะนั้นเป็นบุญ ถ้ารู้อย่างนี้ก็ตอบเองได้

เพราะฉะนั้น เวลาที่เราสะสมอบรมจิตให้เป็นกุศล เว้นการไม่ฆ่าแม่แต่หมด ในขณะนั้น เราก็มียั้งสะสมขันติ ความอดทน สะสมวิริยบารมีด้วย ความเพียร บางคนอาจจะเก็บกดไปที่ละตัว ๆ ก็ได้ ซึ่งในขณะนั้นจิตจะอ่อนโยนจริง ๆ จะมีเมตตาจริง ๆ และรู้สึกว่าจะไม่เดือดร้อนใจในการที่เราทำอย่างนั้น แต่ถ้าเราไม่อดทน เราไม่อดกลั้น เราฆ่าไปทีเดียว ๑๐๐ ตัว วันหลังเรารู้สึกว่าเราฆ่าสัตว์ไปตั้ง ๑๐๐ ตัว เราได้ทำกรรมไปแล้ว จิตใจย่อมต่างกัน การที่จิตใจจะเดือดร้อนเพราะการทำอกุศลก็ต้องมี แต่เวลาที่ทำกุศลอย่างหนึ่งอย่างใดแล้วระลึกขึ้นมาได้ในภายหลัง จะไม่เดือดร้อนเลย ถ้าเป็นกุศลจริง ๆ

มด หนู แมลงสาบก็เหมือนกัน ถ้าเกิดจิตเมตตาจะต่างกับขณะที่เป็นโทสะ ความไม่ชอบ

ถ. ถ้าเราเก็บของหมด ไม่มีอาหาร ...

ส. เอาออกไปข้างนอกก็ได้ เปิดประตูให้ออกไปเสียหน่อยหนึ่ง

ถ. ... อย่างหนูนี้ เราเก็บของไม่ให้มีอะไรกินเลย ในที่สุดเขาก็ตาย

ส. เคยเห็นคนเลี้ยงจิ้งจกไหม มีจริง ๆ เวลารับประทานอาหารเสร็จแล้วในบ้านมีจิ้งจก เขาก็เหลือข้าวไว้ในจานสักเม็ดสองเม็ดให้จิ้งจกกิน

ขึ้นกับเมตตาว่าจะมากหรือน้อยแค่ไหน ไม่มีกฎ พระพุทธศาสนาไม่เหมือนศาสนาอื่นที่มีบัญญัติหรือข้อห้าม แต่เป็นศาสนาที่ชี้แจงในเรื่องเหตุและผล แล้วแต่ว่าใครจะมีฉันทะที่สะสมมาที่จะทำกุศลหรือจะทำอกุศล ไม่เป็นข้อห้าม แม้แต่ศีลก็เป็น การสมาทาน หมายความว่าผู้นั้นเจตนาวิริตังด้วยตนเอง ไม่มีใครบังคับ เพราะว่าบังคับไม่ได้ เมื่อบังคับไม่ได้ และยังมีกิเลส มีอโลภะ มีโทสะ มีโมหะ บังคับไม่ได้แล้วจะบังคับทำไม ไร้ประโยชน์ เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคไม่ทรงทำสิ่งใดที่ไม่เป็นประโยชน์ เพราะรู้ว่าเมื่อบังคับไม่ได้ก็ทรงแสดงเหตุผล แต่ไม่ใช่บังคับ

เคยมีชาวอิสลามถามปัญหาที่จังหวัดตากว่า เมืองเราเป็นเมืองพุทธ แต่ทำไมส่งเสริมการผลิตสุรา การจำหน่ายสุรา และการดื่มสุราด้วย ก็ต้องเรียนชี้แจงว่า ไม่ได้จำกัดเฉพาะชาวไทย ชาวเทศ เมื่อเป็นมนุษย์เหมือนกันทั้งโลกที่มีโลภะ โทสะ โมหะ ก็เป็นของธรรมดาว่า อกุศลกรรมหรือการกระทำที่ไม่ดีทั้งหลายต้องมาจาก อกุศลจิต บังคับไม่ได้เลย ต่อเมื่อใดดับกิเลสแล้วก็ไม่ต้องบังคับ ไม่มีการบังคับอีกต่อไป เพราะว่าไม่มีเชื้อปัจจัยที่จะให้เกิดการกระทำที่เป็นอกุศลนั้น ๆ

๑๗๗๒

สนทนารธรรมที่โรงพยาบาลจังหวัดอุดรธานี

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑

คำถามต่อไป

ข้อ ๑. การบูชาไหว้เจ้า ตั้งศาลต่าง ๆ หรือมีสิ่งเหล่านี้อยู่เพื่อบูชากราบไหว้ จะถือว่ามกมาย หรือผิดหลักพุทธศาสนิกชนหรือไม่

ข้อ ๒. วิญญาณมีจริงหรือไม่ คนเราตายแล้วไปไหน

ข้อ ๓. การทำบุญ บุญจะตกอยู่กับผู้ทำ แต่ถ้าเราต้องการแผ่ส่วนกุศลให้ผู้ที่ล่วงลับ เขาจะได้รับหรือไม่

นี่ก็น่าคิด เพราะได้เรียนให้ทราบแล้วว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีเหตุผล เป็นเรื่องของปัญญา อย่างปัญหาข้อ ๑. การบูชาไหว้เจ้า ตั้งศาลต่าง ๆ หรือมีสิ่งเหล่านี้อยู่เพื่อบูชากราบไหว้ จะถือว่ามกมาย หรือผิดหลักพุทธศาสนิกชนหรือไม่

เจ้าคือใคร ทุกอย่างจะต้องมาถึงแก่นว่าคืออะไรก่อน จึงจะรู้ว่าสิ่งที่เราทำ ถูกผิดประการใด

เจ้าก็คือผู้ที่เกิดเป็นเทพ ไม่ใช่มนุษย์แน่ ๆ อีกภพภูมิหนึ่ง ไซ้ไหม ที่เรียกว่าเจ้า คงไม่มีใครไปไหว้สัตว์ในนรก หรือพวกเปรต หรือพวกอะไร แต่ต้องไหว้ผู้ที่จากโลกนี้ ไปสู่ภูมิที่สูงกว่านั้น ซึ่งควรแก่การที่จะระลึกถึงคุณความดี

เพราะฉะนั้น การระลึกถึงคุณความดีของเทพไม่ว่าจะเป็นชั้นไหนก็ตาม เป็นสิ่งซึ่งไม่เป็นโทษเลย ทำให้รู้สึกว่าความดีเป็นสิ่งที่ควรแก่การระลึกถึงและเพื่อประพฤติปฏิบัติตามด้วย ไม่ใช่เพียงแต่เขาทำดีก็ดีเป็นเรื่องของเขา ส่วนเราก็ทำไม่ดีต่อไป อย่างนั้นจะไม่มีประโยชน์เลย เพราะฉะนั้น อนุสสติ คือ การระลึกถึงคุณความดีแม้แต่ของเทวดา ก็ต้องเพื่อเราจะได้ทำความดีนั้น ๆ ด้วย

แต่เรื่องของการตั้งศาลเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งภูมิเทพมีที่อยู่ในสวรรค์ชั้นต่าง ๆ ไม่จำเป็นต้องอยู่ศาลเล็ก ๆ ไซ้ใหม่ เล็กกว่าบ้านคนธรรมดา และคิดว่าเทพจะต้องอยู่ที่นั่น แต่เทพไม่จำเป็นต้องอยู่ที่ศาล เพราะว่ามีที่อยู่ของเทพ

เทวดามีหลายประเภท มีตั้งแต่เทวดาชั้นต่ำที่เป็นพวกรุกขเทวดาซึ่งสูงกว่า ภูมิมนุษย์ไม่มากนัก และก็มีที่อยู่ โดยที่เราไม่ต้องไปหวังกังวลว่าจะต้องหาที่อยู่ให้ เป็นที่เล็ก ๆ ภายในบ้าน และการบูชาอย่างที่ได้เรียนให้ทราบมา การบูชาเทพโดย ถูกต้องนั้นควรจะเป็นว่า เมื่อทำกุศลใด ๆ แล้วก็อุทิศให้เทพรู้และอนุโมทนา ไม่ใช่เพียงแต่กราบไหว้ด้วยของหอมหรืออะไรอย่างนั้น เพราะถ้าเป็นในลักษณะนั้นก็เหมือนกับภูมิมนุษย์ ใครเอาดอกไม้มาให้เรา แต่เขาประพฤติชั่ว เราจะรู้สึกอย่างไร กับเขาไม่ต้องเอาดอกไม้มาให้เรา แต่เขาประพฤติดี เราจะดีใจมากกว่าไหม หรือใครดีใจเวลาที่คนชั่วเอาดอกไม้มาให้ แต่ไม่ยินดีด้วยเมื่อเขาประพฤติดีโดยไม่เอา ดอกไม้มาให้

นี่ก็ขึ้นอยู่กับคุณธรรมของเทพ หรือของคนที่รับการกราบไหว้บูชา อย่าง พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ที่ดับกิเลสหมด แต่แม้กระนั้นก็มีคนที่น่าทุกอย่าง ที่สวยงาม เช่น ดอกไม้ของหอมต่าง ๆ ไปถวายเป็นการบูชา โดยที่พระองค์ไม่ได้ทรง ยินดีในสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น เพราะทรงดับกิเลสหมดแล้ว แต่ทรงให้ประพฤติธรรม เป็นการบูชา เพราะฉะนั้น ใครก็ตามที่ทำตามคำสอนตามที่ได้ศึกษาพระธรรม มีความตั้งใจที่จะดับกิเลส นั่นคือปฏิบัติบูชา ซึ่งเป็นสิ่งที่พระองค์ทรงประสงค์จึงได้ทรง บำเพ็ญพระบารมีถึงสี่แสนแสนกัป ไม่ใช่เพื่อที่จะรับดอกไม้ แต่เพื่อให้สัตว์โลกได้ หมดกิเลสด้วยการประพฤติปฏิบัติตามพระธรรม

เพราะฉะนั้น เทพก็เช่นเดียวกัน นานาจิตตัง แล้วแต่เทพไหนจะยินดีอย่างไร และท่านที่จะบูชาเทพ ก็เลือกเทพได้อีกเหมือนกันว่า จะบูชาเทพชนิดที่ยินดีในดอกไม้ หรือยินดีในการประพฤติธรรม

ข้อ ๒. วิญญาณมีจริงหรือไม่ คนเราตายแล้วไปไหน

คำตอบนี้จะรู้ได้ด้วยตัวเองเมื่อเข้าใจคำว่า วิญญาณ

วิญญูญาณไม่ใช่สิ่งซึ่งเกิดหลังจากตายแล้ว แต่ในขณะที่กำลังนั่งอยู่ที่นี่ทุกคนมีจิต ซึ่งภาษาบาลีใช้หลายคำ ใช้คำว่า มนัส มโน วิญญูญาณก็ได้ หมายความว่าถึงสภาพรู้ อารมณ์รู้ ชาติรู้ หรือลักษณะรู้

ถ้าพูดถึงคำในภาษาไทยอย่างคำว่า จิต หรือคำว่า จิตใจ ไม่เป็นที่สงสัยเลย ทุกคนมีจิตใจแน่ ๆ แต่ถ้าถามให้ละเอียดกว่านั้นอีกนิดหนึ่งว่า จิตอยู่ที่ไหน กำลังมีแท้ ๆ และบอกด้วยว่ามี แต่จะตอบได้ไหมว่าขณะนี้จิตอยู่ที่ไหน ถ้ายังตอบไม่ได้ ก็ยังสงสัยเหมือนคำถามข้อ ๒ แต่ถ้าตอบได้จะไม่สงสัยเลย คือ กำลังเห็น เป็นจิตชนิดหนึ่ง กำลังได้ยินเป็นจิตชนิดหนึ่ง กำลังได้กลิ่นเป็นจิตชนิดหนึ่ง กำลังลิ้มรสเป็นจิตชนิดหนึ่ง กำลังรู้สิ่งที่อ่อนหรือแข็ง เย็นหรือร้อนเป็นจิตชนิดหนึ่ง กำลังอยากได้อาหารอร่อยเป็นจิตชนิดหนึ่ง กำลังอยากฟังเพลงเพราะ ๆ เป็นจิตชนิดหนึ่ง กำลังอยากเห็นสิ่งที่สวย ๆ งาม ๆ เป็นจิตชนิดหนึ่ง กำลังโกรธ กำลังไม่พอใจ ก็เป็นจิตแต่ละชนิด

เพราะฉะนั้น จิตทั้งหมดมี ๘๙ ชนิด น่าสนใจไหม

ทุกคนมีที่ชนิดที่ควรจะได้รู้ นี่คือการรู้จักตัวเองที่ละเอียดที่ละน้อยในวันหนึ่ง ๆ เพื่อจะได้เข้าใจว่า จะใช้คำว่าจิตก็ได้ จะใช้คำว่าวิญญูญาณก็ได้ เช่น ขณะนี้ที่กำลังเห็นบาลีใช้คำว่า จักขุวิญญูญาณ หมายถึงจิตที่รู้โดยอาศัยตา เพราะถ้าไม่มีจักขุปสาทจะไม่เห็น

สำหรับในขณะที่กำลังได้ยิน ขณะที่เสียงกำลังปรากฏ ต้องมีจิตที่ได้ยินเสียง เพราะฉะนั้น ในขณะที่กำลังได้ยินเสียงเป็นจิตชนิดหนึ่ง ใช้คำว่า โสตวิญญูญาณ คือ จิตที่รู้โดยอาศัยหู

นี่คือธรรมดา ๆ ในชีวิตประจำวัน แต่ศัพท์จะทำให้เราเข้าใจผิด โดยเฉพาะเวลาใช้คำว่า วิญญูญาณ ก็กลายเป็นอีกเรื่องหนึ่งแล้ว คือ กลายเป็นว่าตายไปแล้ว วิญญูญาณล่องลอยไปที่ต่าง ๆ ซึ่งนั่นไม่ใช่หลักที่เป็นพระพุทธศาสนาเลย เพราะว่าพระพุทธศาสนามีนามธรรมซึ่งเป็นสภาพรู้ เป็นธาตุรู้ เป็นอารมณ์รู้ จะใช้คำว่า จิต ก็ได้ หรือจะใช้คำว่า วิญญูญาณ ก็ได้ เหมือนสตรีกับนารี เหมือนกันหรือเปล่า

ถ้าสตรีกับนารีเหมือนกัน จิตกับวิญญาณก็เหมือนกัน เพราะว่าได้แก่สภาพรู้
ลักษณะรู้ อาการรู้

ที่ว่าคนเราตายแล้วไปไหน ที่ว่าตาย คือ แทนที่จะเห็น แทนที่จะได้ยิน
ก็มีจิตดวงหนึ่ง ขณะหนึ่ง ทำกิจจุติ คือ ทำให้เคลื่อนจากความเป็นบุคคลนี้
พ้นสภาพความเป็นบุคคลนี้โดยสิ้นเชิง จะไม่มีการกลับมาเป็นบุคคลนี้อีกเลย ที่ใช้
คำว่า ตาย ก็เมื่อจุติจิตเกิดขึ้นและดับไป

เมื่อจุติจิตเกิดขึ้นและดับไปจะมีปัจจัยทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดสืบต่อ คือ
เกิดทันที หลังจากทีจุติจิตดับปฏิสนธิจิตต้องเกิดต่อ เหมือนกับในขณะนี้จิตที่เห็นดับ
จิตอื่นเกิดคั่น และจิตได้ยินก็เกิด เมื่อจิตได้ยินดับ จิตอื่นเกิดคั่น และจิตเห็นก็เกิด

การเกิดดับของจิต ไม่มีใครสามารถทำลายได้เลย นี่คือสังสารวัฏฏ์ นอกจาก
ปัญญาที่รู้ความจริงจนกระทั่งดับกิเลสหมดเมื่อไร เมื่อนั้นจึงจะไม่มีปัจจัยให้ปฏิสนธิจิต
เกิด ผู้ที่ไม่เกิดอีกมีบุคคลประเภทเดียว คือ พระอรหันต์ ตราบใดที่ยังไม่ใช่
พระอรหันต์ แม้ว่าจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระโสดาบัน เป็นพระสกทาคามี
เป็นพระอนาคามี ก็ยังต้องเกิด แต่น้อยชาติลง เพราะว่าได้ดับกิเลสไปเรื่อย ๆ

สมพร ที่อาจารย์พูดถูกแล้ว จิตคือวิญญาณ วิญญาณคือจิต
แต่ส่วนมากคนเข้าใจว่าตายแล้วเป็นวิญญาณ ที่จริงเรานั่งอยู่ที่นี่ วิญญาณก็เกิดดับ
ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ทางตาก็เรียกว่าจักขุวิญญาณ
ทางหูก็เรียกว่าโสตวิญญาณ เป็นต้น ไม่จำเป็นต้องตายแล้วจึงจะมีวิญญาณ
แต่วิญญาณไม่ปรากฏกับเราเพราะไม่เข้าใจ ไม่รู้ว่าวิญญาณคืออะไร จิตคืออะไร
ความจริงวิญญาณกับจิตเป็นสภาพรู้อารมณ์เท่านั้นเอง เพราะฉะนั้น ที่ท่านบอกว่า
เห็นปรากฏ ก็คือจักขุวิญญาณนั่นเอง วิญญาณในที่นี้ไม่แตกต่างจากการตายหรือ
การเกิด ใช้อย่างเดียวกัน

สุ. คำถามข้อที่ ๓ การทำบุญ บุญจะตกอยู่กับผู้ทำ แต่ถ้าเราต้องการ
แผ่ส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับ เขาจะได้รับหรือไม่

สมพร เราทำบุญ เราต้องได้บุญแน่นอน แต่ที่จะอุทิศให้คนอื่น ก็แล้วแต่เหตุปัจจัย ถ้าเขารับรู้ได้ในบุญที่เราทำ ที่เราอุทิศส่วนกุศลให้ และเขาอนุโมทนา เขาก็ได้รับ แต่ถ้าเขาไปเกิดในที่ที่ไม่รู้ในบุญที่เราอุทิศให้ ก็แน่นอนว่าเขาจะไม่ได้รับส่วนกุศลนั้น ขอให้อาจารย์เพิ่มเติม

ส. ถ้าเขาเกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ก็เช่นเดียวกับเกิดเป็นมนุษย์ คือไม่สามารถรู้ได้ ก็อนุโมทนาไม่ได้ แต่ถ้าเกิดเป็นเปรตและมีทางที่จะรู้ ก็อนุโมทนาได้

เพราะฉะนั้น การได้บุญหรือการรับส่วนบุญที่มีผู้อุทิศไปให้ ไม่ใช่เราหยิบยื่นบุญของเราให้คนอื่น แต่หมายความว่าเราอุทิศส่วนกุศลให้เขา รู้ และถ้าจิตของเขาอนุโมทนา คือ ยินดีด้วย นั่นคือกุศลจิตเขาเกิด จึงเป็นบุญของเขา ไม่ใช่บุญของเรา เอาไปให้เขา แต่ต้องเป็นบุญของเขาเอง คือ กุศลจิตของเขาเองเกิดและอนุโมทนา เพราะฉะนั้น แม้ว่าญาติพี่น้องมิตรสหายจะสิ้นชีวิตไปแล้ว เราทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ ก็เพื่อว่าเขาจะรู้และอนุโมทนา แต่ขึ้นอยู่กับเขา ถ้าไม่รู้ก็อนุโมทนาไม่ได้ หรือถ้ารู้แต่ไม่อนุโมทนา เราจะเอาบุญของเราไปให้เขาก็ไม่ได้ เพราะว่าบุญของใครก็ขึ้นอยู่กับจิตใจของคนนั้น

คำถามข้อต่อไป ในชีวิตประจำวันบางช่วงรู้สึกสับสนสับสนใจ อยากจะกระทำแต่ความดี เช่น ตื่นเช้าสวดมนต์ทำวัตร ฟังธรรม แต่บางช่วงก็เกียจ ง่วงเหงา ไม่ขยัน คิดว่าคงเกิดจากกิเลสครอบจิตใจ อยากทราบแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้จิตใจดำรงมั่นอยู่ในช่วงที่ดีตลอด เช่น ขยัน ไม่มีความเบื่อหน่าย

ดูเหมือนว่าเป็นผู้ที่ดีพร้อมตลอด คือ ไม่อยากจะไม่ดี ไม่อยากจะไม่ขยัน ไม่อยากจะไม่เบื่อหน่าย แต่จะเป็นไปได้ต่อเมื่อเป็นพระอรหันต์แล้ว เพราะฉะนั้นทราบใดที่ยังไม่เป็นพระอรหันต์ก็ค่อย ๆ สะสมความดีไปเรื่อย ๆ เท่าที่จะกระทำได้ เพราะว่าอกุศลทั้งหลาย กิเลสทั้งหลายที่สะสมมากกว่ากุศล เพราะฉะนั้น ย่อมจะมีโอกาสเกิดและแสดงตัวให้เห็นว่า ความไม่ดีของเรามีแค่ไหน ซึ่งควรจะเป็นอนุสสติ

ถ้าใครเห็นความไม่ดีของตนเอง คนนั้นก็ควรที่จะทำความดี และรู้ว่าอกุศล เป็นสิ่งที่ควรละเว้น แทนที่จะอยากโดยที่ทำไมมีเหตุ แต่จะต้องอบรมเจริญปัญญา จนกว่ากิเลสจะลดลง

ข้อสุดท้ายถามว่า ถ้ามนุษย์ไม่มีการฆ่าสัตว์เลย แต่ปัจจุบันการดำรงชีวิต โดยเฉพาะการกินอยู่เราก็กินเนื้อสัตว์แทบทุกวัน ถ้าไม่ฆ่าสัตว์จะดำรงชีวิตกันอย่างไร เพราะส่วนมากมนุษย์กินเนื้อสัตว์ และขอเรียนถามอาจารย์ว่า อาจารย์ทานเนื้อสัตว์ หรือไม่

ดิฉันรับประทานเนื้อสัตว์ เช่นเดียวกับพระภิกษุทั้งหลายท่านกับบริโศกเนื้อสัตว์ ตามพระวินัย คือ สำหรับพระภิกษุเมื่อไม่เห็น ไม่ได้ยิน และไม่สงสัยในเนื้อนั้น ท่านกับบริโศกได้

คำถามนี้เป็นที่ข้องใจไม่ใช่แต่สำหรับชาวพุทธ แต่อาจจะเป็นข้อโจมตีหรือ ข้อตำหนิของศาสนาอื่นซึ่งเคยได้ยินได้ฟังมาว่า คำสอนของเราดูคล้าย ๆ จะ ปากว่าตาขยิบ คือ ในขณะที่ไม่ให้ฆ่าแต่กับบริโศกเนื้อสัตว์ ซึ่งความจริงแล้วไม่ใช่เรื่อง ปากว่าตาขยิบ หรือไม่ใช่เรื่องที่จะไม่สอดคล้อง แต่เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า ตราบใดที่ยังมีกิเลส หรือกิเลสยังไม่ดับ ตราบนั้นก็ยังมีการฆ่า แต่ผู้ที่ดับกิเลส เช่น พระโสดาบันเป็นต้นไป จะไม่มีเจตนาฆ่าอีกเลย แต่บริโศกเนื้อสัตว์ได้

เรื่องของการบริโศก ไม่ใช่ว่าเนื้อสัตว์จะทำให้เราเกิดปัญญา หรือเนื้อสัตว์ จะทำให้เราเป็นพระอรหันต์ ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับเนื้อสัตว์ แต่อยู่ในขณะที่เรากำลังบริโศก ว่า เราบริโศกด้วยอกุศลจิต ด้วยกิเลส หรือด้วยจิตที่เป็นกุศล

นี่เป็นข้อที่ต่างกัน เพราะว่าการฆ่านั้นแน่นอนต้องเป็นอกุศลจึงฆ่า จิตที่เป็น โทสมูลจิตประกอบด้วยความไม่ยินดี ต้องการจะทำลายสิ่งนั้นจึงได้ฆ่า ขณะนั้นต้อง เป็นอกุศล แต่ขณะที่บริโศกด้วยสติ ระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม โดยความเป็นอนัตตา เพราะว่าสิ่งที่บริโศก ทางตาก็คือแต่เพียงสี่ส่นต่าง ๆ เวลาที่ กระทบสัมผัสลิ้นหรือริมฝีปากก็อ่อนหรือแข็ง ก็เป็นแต่เพียงธาตุชนิดหนึ่ง เวลาที่ กระทบกับลิ้นก็ปรากฏเป็นรสต่าง ๆ ซึ่งเกิดดับ เพราะฉะนั้น ถ้าในขณะนั้น

ปัญญาเกิดขึ้นรู้ลักษณะของสภาพธรรม ในขณะนั้นก็ต่างกับผู้ไม่บริโภคนื้อสัตว์ ด้วยความพอใจ

คิดถึงคน ๒ คน คนหนึ่งไม่บริโภคนื้อสัตว์ แต่มีโลภะขณะที่กำลังบริโภค อีกคนหนึ่งบริโภคนื้อสัตว์ แต่มีปัญญาในขณะที่บริโภค ควรเจริญอย่างไร เพราะว่า ในขณะนั้นไม่ใช่ผู้ฆ่า และตราบใดที่คนทั้งโลกยังบริโภคนื้อสัตว์ ยังมีกิเลส การบริโภคของผู้ที่เลี้ยงง่ายย่อมจะไม่มีการพิถีพิถันจนกระทั่งทำให้คนอื่นเขาลำบาก

อย่างบางคนอาจจะนิยมพระภิกษุบางรูปที่มักจะถามว่า อาหารที่นำมาใส่บาตร เป็นนื้อสัตว์หรือเปล่า ถ้าบอกว่า เป็นนื้อสัตว์ก็ไม่รับ ซึ่งที่จริงแล้วไม่ถูก เพราะว่า ผู้นั้นมีศรัทธาที่จะถวายภัตตาหาร เพราะฉะนั้น พระภิกษุซึ่งเป็นผู้ที่เลี้ยงง่ายจะต้องรับ เพื่อไม่ให้เขาขาดกุศลที่ควรเป็นไป ขอให้อาจารย์สมพรเพิ่มเติมด้วย

สมพร นี่เป็นความจริง การที่จะห้ามฆ่าสัตว์ แม้พระพุทธเจ้าทรงแสดง ธรรมตลอด ๔๕ พรรษา ก็ยังไม่สามารถห้ามคนฆ่าสัตว์ได้ ห้ามได้เฉพาะบางพวกที่มีปัญญา แต่คนที่ไม่มีปัญญาก็มากมาย เพราะฉะนั้น ปัจจุบันนี้เราก็ไม่สามารถห้ามคนเหล่านั้นได้ เพราะว่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามเหตุปัจจัย

พิจารณาอีกอย่างหนึ่งว่า คนมีสติปัญญาบริโภคนื้อสัตว์ กับคนไม่มีสติปัญญาไม่บริโภคนื้อสัตว์ อย่างไหนกุศลจะเกิด อย่างไหนอกุศลจะเกิด ซึ่งเราก็เข้าใจแล้ว คนหนึ่งฆ่าสัตว์ เราบริโภคนื้อสัตว์ ประกอบกับพิจารณาแยกว่าสิ่งนี้เป็นธาตุ จิตที่เรารู้จักก็เป็นธาตุเท่านั้นเอง ไม่ใช่คน ไม่ใช่สัตว์ เรียกว่าประกอบด้วยปัญญา เมื่อเรามีปัญญาเกิดขึ้นบริโภคนื้อสัตว์อย่างนี้กุศลก็เกิดขึ้น แต่คนที่ไม่มีปัญญา ไม่ได้ศึกษาเลย ก็บริโภคด้วยความยินดีติดใจในรส ในอาหาร อกุศลก็เจริญมากขึ้น

เจริญมากขึ้นอย่างไร คือ บางที่ไม่ถูกใจโทสะก็เกิดขึ้น โทสะคืออะไร คือ ความไม่สบายใจ ไม่ชอบใจ บางครั้งอหังการ ชอบใจ โลภะก็เกิดขึ้น นี่เป็นผลมาจากการไม่ศึกษา ไม่เล่าเรียนของคนที่ไม่มีความรู้

ส. ข้อที่น่าคิด คือ ดิฉันเคยเห็นคนที่ไม่บริโภคน้ำมันสัตว์ แต่ฆ่าสัตว์ ฆ่าอย่างง่าย ๆ เลย ยุงกัดก็ตบเลย แต่เป็นผู้ที่ไม่บริโภคน้ำมันสัตว์ นี่ก็เป็นข้อที่น่าคิด

ถ. เราแต่งตัวสวย ๆ แต่งหน้าทาปากอย่างนี้ แสดงว่าเรายังมี โลภะมากใช่ไหม

ส. นี่เป็นสิ่งที่ยังไม่ค่อยจะเข้าใจกันว่า ปฏิบัติธรรมคืออะไร และใครปฏิบัติธรรม คนที่ยังมีกิเลสควรปฏิบัติธรรมหรือไม่ควร หรือหมดกิเลสแล้วจึงปฏิบัติธรรม

ทุกอย่างเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาในเหตุผลว่า ถ้าหมดกิเลสแล้ว ไม่มีกิเลสเลย ไม่ต้องปฏิบัติธรรมแล้ว แต่ผู้ที่จะต้องปฏิบัติธรรม คือ การอบรมเจริญปัญญา คือ ผู้ที่ยังมีกิเลสอยู่ และเพียรเพื่อที่จะดับกิเลสตามระดับขั้นของปัญญา

พุทธบริษัทมี ๔ คือ ภิกษุ ๑ ภิกษุณี ๑ อุบาสก ๑ อุบาสิกา ๑ ในสมัยโน้นมีครบทั้ง ๔ แต่สมัยนี้ไม่ใช่กาลสมัยของพระภิกษุณี เพราะฉะนั้น พุทธบริษัทมี ๓ คือ ภิกษุ ๑ อุบาสก ๑ อุบาสิกา ๑ สำหรับสามเณรซึ่งเป็นอนุสัมบัน รวมอยู่ในเพศบรรพชิต คือ ถึงแม้จะไม่ใช่พระภิกษุแต่ก็เป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามพระวินัยที่ทรงแสดงไว้ว่าสิกขาบทของสามเณรมีเท่าไร

๑๗๗๓

สนทนาธรรมที่โรงพยาบาลจังหวัดอุดรธานี

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑

ในสมัยที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพาน ผู้ที่รู้แจ้งอริยสัจจธรรมเป็นพระโสดาบันบุคคล มีทั้งที่เป็นภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา แม้ผู้ที่บรรลุดุคณธรรมเป็นพระสกทาคามี พระอนาคามี ก็มีทั้งที่เป็นภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาด้วย เพราะฉะนั้น ผู้ที่ศึกษาพระธรรมเป็นผู้ที่ตรงต่อตัวเอง เมื่อตนเองเป็นอย่างไรรวมตามความเป็นจริงก็เป็นอย่างนั้น ไม่ใช่การหลอกลวงบุคคลอื่น ถ้าเป็นผู้ที่มีนิจศีล คือศีล ๕ ก็ไม่ทำตนว่าเป็นผู้มีศีลมากกว่านั้น คือ ถึงศีล ๘ หรือศีล ๑๐

เพราะฉะนั้น แต่ละคนรู้จักตัวเองได้ว่า ผู้ที่จะเป็นพระอริยบุคคลแม้เพียงศีล ๕ ก็เป็นพระโสดาบันได้ เป็นพระสกทาคามีได้ เป็นพระอนาคามีได้ ไม่จำกัด แล้วแต่ว่าสะสมมาอย่างไร

เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมกับท่านสุทัตตะเศรษฐี ซึ่งเรารู้จักท่านในนามของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี เมื่อท่านได้ฟังพระธรรมแล้ว ท่านก็เป็นพระโสดาบัน ท่านไม่ได้บวชเป็นพระภิกษุเลย แม้อุบาสิกาวิสาขาได้ฟังพระธรรมในขณะที่มีอายุเพียง ๗ ขวบ ก็ได้บรรลुเป็นพระโสดาบัน ท่านก็ไม่ได้บวช และท่านก็มีครอบครัว มีบุตร มีหลานมากมาย เพราะท่านรู้จักตัวของท่านเองตามความเป็นจริงว่า ท่านดับความยึดถือนามธรรมและรูปธรรมว่าเป็นตัวตน รู้แจ้งอริยสัจจธรรม แต่ท่านยังไม่ได้ละความยินดีพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ตรง ไม่ใช่หลอกลวง ไม่ใช่ว่ายังมีกิเลสอยู่ก็ทำเสมือนว่าไม่มีกิเลส บุคคลใดมีกิเลสขั้นใด ก็รู้ตัวเองตามความเป็นจริงขั้นนั้นด้วยเหตุนี้พุทธบริษัทจึงมี ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายฆราวาส

ยังพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ ก็อบรมเจริญปัญญาได้ อย่าคิดว่าช่างมีกิเลสมากมายเสียเหลือเกิน สติปัญญาคงไม่เกิด ไม่มีอะไรที่จะเป็น

เครื่องกั้นปัญญา นอกจากความเห็นผิด หรือความไม่รู้หนทางข้อปฏิบัติที่ถูกต้อง ถ้าเป็นผู้รู้หนทางข้อปฏิบัติที่ถูกต้องแล้ว ก็ค่อย ๆ อบรมเจริญไป สักวันหนึ่งก็จะรู้แจ้ง อริยสัจจธรรม แต่ยังไม่เป็นพระอรหันต์ทันที ต้องเริ่มจากความเป็นพระโสดาบันก่อน ซึ่งเป็นผู้ที่ยังยินดีพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจุฬะ เพราะว่าไม่ใช่สิ่งที่จะละได้โดยง่าย

คนที่อาจจะไม่พอใจในรูป หรือว่ามีความพอใจในเสียงน้อย มีความพอใจในกลิ่นน้อย แต่ยังเป็นผู้ที่มีความพอใจในรสมาก นั่นก็เป็นเรื่องของโลกะ ไม่พ้นจากรูป เสียง กลิ่น รส โณภูมิจุฬะ และบางคนที่คิดว่าไม่พอใจในรูป แต่ยังชอบดู ภาพสวย ๆ จิตรกรรมสวย ๆ ก็แสดงให้เห็นแล้วว่า ยังเป็นผู้ที่มีความยินดีในรูปอยู่

มีใครบ้างที่จะไม่ยินดีในรูป ยังดูหนัง ดูโทรทัศน์ ดูภาพเขียน หรือแม้แต่ หนองประจักษ์ที่อยู่ข้างหน้า ก็เป็นภูมิภาคน่ารื่นรมย์ ในขณะที่นั่นก็ยังเป็นผู้ที่ยินดีอยู่ในสิ่งที่ปรากฏทางตา

เพราะฉะนั้น ต้องเข้าใจถึงลักษณะของกิเลสว่า ที่พอใจในรูป ไม่จำกัดเลยว่า รูปชนิดไหน สิ่งทีปรากฏทางตาทั้งหมดยังอยากเห็น เมื่อเห็นแล้วยังอยากที่จะพอใจให้ได้เห็นอย่างที่ต้องการด้วย นี่เป็นเหตุที่มีจิตกรรมต่าง ๆ ถ้าเพียงแต่เป็นผาผ่นางเฉย ๆ ก็ไม่ชอบ ต้องวาด ต้องเขียนให้เป็นมุมต่าง ๆ เป็นรูปต่าง ๆ เพราะว่า ตาต้องการเห็นสิ่งที่มีความวิจิตร ลวดลายต่าง ๆ

แสดงให้เห็นถึงความพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจุฬะ ซึ่งทุกคนมีมากหรือน้อยต่างกัน ทำไมต้องมีปากกาหลายแบบ ก็คือยังพอใจในสิ่งที่ปรากฏทางตา จะเรียกว่าไม่ติดในสีในรูปไม่ได้เลย

ไม่ใช่เฟิน ๆ และก็คิดว่าละแล้ว แต่จะต้องรู้จริง ๆ ว่า กิเลสเกิดเมื่อไร เกิดจากอะไร และจะดับได้อย่างไร ในเมื่อไม่ได้มีกิเลสแต่เฉพาะในชาตินี้ชาติเดียว

ถ. เราทราบว่ากิเลสเกิดขึ้น และเราจะทำอย่างไรต่อ

ส. ก่อนที่จะดับโลภะ อยากจะมีกิเลส อยากจะชอบต่อไป หรือว่าไม่อยากจะชอบอีกแล้ว ต้องเป็นผู้ที่ตรง เวลาเห็นอะไรสวย ๆ ถ้ามองตัวเองว่าอยากจะชอบต่อไป หรือว่าไม่อยากจะชอบอีกแล้ว

พระพุทธศาสนาต้องตรง ต้องเป็นอุชุปฏิปันโน ถ้ายังไม่ตรง หมายความว่าเหตุกับผลยังเยื้อง ๆ กันอยู่ ยังหลบ ๆ ซ่อน ๆ กันอยู่ ก็ไม่มีทางเป็นปัญญาที่แท้จริงได้

เพราะฉะนั้น เห็นเมื่อไหร่ ผ่านดอกกุหลาบที่สวยงามสีแดงจ๋า และยังมีอีกหลายดอกที่สวยงาม ๆ ทั้งนั้น ถ้ามองตัวเองว่า อยากจะเห็นต่อไป หรือไม่อยากจะติดใจในสิ่งที่สวย ๆ งาม ๆ อีกแล้ว ต้องตรง

ถ. ... (ไต่ยีนไม่ชัด)

ส. ถ้าเป็นคนตรงจริง ๆ วันนี้ชอบอะไรที่สวย ๆ มากไหม และก็ยังอยากจะมีอะไร ๆ ที่สวย ๆ ที่บ้าน ที่ในห้องนอน ในตู้เสื้อผ้าอีกต่อไปไหม หรือตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปไม่อยากมี

ถ. ก็ยังอยาก

ส. ยังต้องมีอยู่ เพราะฉะนั้น ยังดับไม่ได้ ยังละไม่ได้ ขอเพียงเริ่มด้วยการเข้าใจสิ่งที่มีตามความเป็นจริงว่า ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา

ลักษณะของสภาพธรรมทุกอย่างจะมีคำซึ่งพระท่านใช้คำว่า สามัญญลักษณะ หมายความว่าลักษณะที่สามัญ สาธารณะทั่วไปกับทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้น ลักษณะของสามัญญลักษณะของทุกสิ่งทุกอย่าง คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งชาวพุทธได้ยินกันบ่อยมาก อนิจจัง อะไร ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปก็บอกว่า อนิจจัง อะไรที่ไม่เกิดแล้วเกิดขึ้นก็อนิจจัง อะไรที่มีแล้วไม่มีก็อนิจจัง หมายความว่าสภาพธรรมทั้งหลายไม่เที่ยง เมื่อมีแล้วก็หายไป อย่างเสียงเกิดขึ้นปรากฏและหมดไป กลิ่นเกิดขึ้นปรากฏและหมดไป รสเกิดขึ้นปรากฏและหมดไป

ถ้าพิจารณาวันหนึ่งให้ครบเข้า ๆ ทุกที จนกระทั่งเหลือเพียงขณะจิตเดียว ทุก ๆ ขณะนี้อนิจจัง เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป ไม่เที่ยง จึงเป็นทุกข์ สามัญญลักษณะที่เป็นทุกข์ ไม่ได้หมายความว่าถึงความเจ็บปวด หรือความไม่พอใจ ความทรมาน

แต่หมายความว่าถึงสิ่งใดก็ตามที่เกิดขึ้นเพียงชั่วขณะเล็กน้อยสั้นนิดหน่อยแล้วก็หมด
ยังไม่ทันที่จะผลิตผลิตสักเท่าไรสิ่งนั้นก็ดับหมดไปแล้ว นี่คือนั่นเป็นทุกข์เพราะ
ทนอยู่ไม่ได้ และเป็นอนัตตา คือ ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาด้วย

ขอให้เข้าใจอย่างนี้จริง ๆ นี่เป็นขั้นเริ่มต้น ก่อนที่จะหมดความยินดีพอใจในรูป
ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ

ปัญญาต้องเจริญตามขั้น แม้แต่คำว่า สัจจธรรม ก็ขอให้แปลเป็นภาษาไทย
ง่าย ๆ ว่า ของจริง สิ่งที่มีจริง อะไรก็ตามที่มีจริง สิ่งนั้นปัญญาควรรู้ เสียงมีจริง
ปัญญาควรรู้ กลิ่นมีจริง ปัญญาควรรู้ สุขมีจริง ปัญญาควรรู้ ดีใจมีจริง ปัญญาควรรู้
โกรธมีจริง ปัญญาควรรู้ คือ สภาพใด ๆ ก็ตามซึ่งเป็นสิ่งที่มีจริง ภาษาบาลีใช้คำว่า
สัจจธรรม ถ้าประจักษ์แจ้งในการเกิดดับไม่เที่ยงของสภาพธรรมนั้น ผู้นั้นก็เป็น
พระอริยบุคคล ก่อนที่จะไม่ยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ

มีคำถามว่า การจะทำสมาธิวิปัสสนา ถ้ายังไม่ศึกษาหรือฟังธรรมได้เพียงพอ
จะไม่เกิดผลหรือเกิดประโยชน์ในการทำสมาธินั้น ถ้าหากเรารู้บ้างจากคำบอกเล่าก็ดี
จากการฟังธรรมหรืออ่านหนังสือก็ดี พอรู้บ้างว่า ทุกชีวิตเป็นทุกข์ การเกิด การตาย
เป็นทุกข์ และเราต้องการให้ถึงการพ้นทุกข์ เราไม่ต้องการให้มีการกลับมาเกิดอีก
และทราบว่าการจะพ้นทุกข์ได้ คือ การทำบุญ รักษาศีล และทำสมาธิ ๒ ประการ
แรกก็ทำแล้ว ต้องการทำความดีด้วยเพื่อให้ครบ จะมีทางปฏิบัติอย่างไร ถ้าเราจะฝึก
แต่เดี๋ยวนี้ในขณะที่ปัญญายังไม่เกิด เนื่องจากศึกษาธรรมยังไม่เพียงพอ เพราะถ้าต้อง
ศึกษาธรรมอีก เกรงว่าเวลาในช่วงของชีวิตนี้จะไม่เพียงพอ

ขอทบทวนคำถามเพื่อที่จะให้พิจารณาที่ว่า ... และทราบว่าการจะพ้นทุกข์ได้
คือ การทำบุญ รักษาศีล และทำสมาธิ ...

ไม่มีเรื่องของปัญญาเลยหรือ

ถ้าปัญญาไม่เกิด ดับกิเลสไม่ได้ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแม้ว่าเมื่อขณะที่
ประสูติทรงพระนามว่า เจ้าชายสิทธัตถะ แต่หลังจากที่ทรงตรัสรู้แล้วพระนามที่ทุกคน

กล่าวถึง คือ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะฉะนั้น คำว่า สัมมาสัมพุทธะ คืออะไร

พุทธะ คือ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน สัมมา คือ ชอบ ถูก ไม่ผิด เพราะฉะนั้น พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ที่ทรงตรัสรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงของสภาพธรรมนั้น ๆ โดยถูกต้อง นี่คือนิพัญญา

ผู้ที่มีศีล ผู้ที่ทำบุญ ผู้ที่ทำสมาธิ แต่ไม่ใช่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า มีเป็นอันมาก เพราะฉะนั้น การที่จะดับกิเลส หรือการที่จะไม่เกิดอีก ที่จะพ้นทุกข์ ต้องด้วยปัญญา

ไม่ทราบว่าจะเห็นด้วยหรือเปล่าที่กล่าวอย่างนี้ หรือคิดว่าสมาธิทำให้ดับกิเลสได้ แต่ตามความเป็นจริงในพระไตรปิฎกไม่มีข้อความที่กล่าวว่า สมาธิจะทำให้ดับกิเลสได้ เพราะว่าสมาธิหมายความว่าทำให้จิตตั้งมั่นที่อารมณ์หนึ่งอารมณ์ใด ซึ่งเป็นอกุศล เป็นมิจฉาสมาธิก็ได้ หรือเป็นกุศล คือ เป็นสัมมาสมาธิก็ได้

เพราะฉะนั้น การที่จะเข้าใจเรื่องของธรรมจนกระทั่งดับกิเลสได้ เป็นเรื่องที่จะต้องฟังก่อนให้เข้าใจจริง ๆ และปัญญาจึงจะค่อย ๆ เกิดขึ้นทีละเล็กทีละน้อย

ที่ถามว่า ... เราจะฝึกแต่เดี๋ยวนี้ในขณะที่ปัญญายังไม่เกิด เนื่องจากศึกษาธรรมยังไม่เพียงพอ เพราะถ้าต้องศึกษาธรรมอีก เก่งกว่าเวลาในช่วงของชีวิตจะไม่เพียงพอ

ขณะที่กำลังฟัง ศึกษาธรรมหรือเปล่า

การศึกษามี ๓ ระดับ สุตมยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการฟังแล้วเข้าใจในสิ่งที่ไม่เคยฟังมาก่อน นี่เป็นปัญญาขั้นหนึ่ง ไม่ว่าเราจะศึกษาวิชาใด ๆ ก็ตาม มีการอ่าน และมีการฟังในสิ่งที่ยังไม่เคยเข้าใจ ยังไม่เคยฟัง เมื่อมีปัญญาเกิดขึ้น ปัญญาในระดับนั้น หรือขั้นนั้น คือ ปัญญาซึ่งเกิดจากการฟังหรือการศึกษา นี่คือนิพัญญา

ปัญญาอีกขั้นหนึ่ง คือ จินตามยปัญญา เมื่อฟังแล้วไม่ทิ้งไป เย็นนี้อาจจะไม่มีใครคิดถึงเรื่องอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาก็ได้ คิดว่ากำลังเห็นมีจริง ๆ และเรารู้ความจริง หรือยังว่าไม่ใช่เรา ได้ยินก็ไม่ใช่เรา คิดนึกก็ไม่ใช่เรา ทำไม่ไม่ใช่เรา ก็อาจจะมีความ

สงสัย มีความต้องการที่จะเข้าใจให้มากยิ่งขึ้น และอ่านหนังสือบ้าง หรือฟังเรื่องที่เกี่ยวกับสภาพธรรมขึ้นบ้าง นี่คือเมื่อฟังแล้วยังจะต้องพิจารณา ไตร่ตรอง เหมือนกับทุกคนที่เรียนแล้วมีการบ้าน ทุกวิชา ไข้ใหม่ ตั้งแต่เด็ก ๆ ก็ชอบการบ้านกลับไปทำการบ้าน รุ่งขึ้นก็เอามาส่ง แต่ผู้ที่ฟังพระธรรม ก็อาจจะมีฉันทะที่ตื่นขึ้นมาเมื่อไร ก็เกิดระลึกถึงธรรมที่ได้ฟัง พยายามทบทวนจนกระทั่งเข้าใจขึ้น ซึ่งจะเป็นเหตุให้ปัญญาอีกขั้นหนึ่งเกิดขึ้น คือ ขั้นอบรมเจริญสติปัฏฐาน ซึ่งยังไม่ควรจะรีบร้อน

ขอเรียนให้ทราบว่า อย่าเพิ่งรีบทำอะไร ที่บอกว่า ปฏิบัติธรรม ถ้ายังไม่เข้าใจจริง ๆ จะปฏิบัติไม่ถูก เสียเวลาเปล่า ๆ แทนที่จะรีบร้อนปฏิบัติโดยไม่เข้าใจ ก็ฟังจนกระทั่งเข้าใจก่อน และไม่ต้องเป็นห่วงเรื่องการปฏิบัติ เพราะแม้การปฏิบัติคือสติที่จะเกิด ก็เป็นอนัตตาด้วย

ไม่ทราบจะพูดอย่างไรให้เข้าใจว่า เป็นเรื่องการอบรมความรู้ความเข้าใจทีละเล็กทีละน้อยตามลำดับขั้นจริง ๆ ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ไม่มีขั้นต้น คือ ขั้นฟัง หรือขั้นพิจารณา ก็จะไปถึงขั้นทำเลย เพราะฉะนั้น ในขณะนี้เองกำลังศึกษา ที่เข้ามานั่งในห้องนี้ คือ กำลังศึกษาแล้ว

ขอเล่าให้ฟังถึงผู้ฟัง ๒ ท่านที่กรุงเทพฯ ท่านชวนกันและท่านนัดกันด้วยว่า เราไม่ศึกษานะ เราไม่เรียนนะ เรามาฟังเท่านั้น เพราะได้ยินได้ฟังมาว่า พระอภิธรรมหรือพระธรรมในขั้นสูง คือ ธรรมส่วนละเอียด เรื่องของตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจนั้นเป็นเรื่องที่ยากมาก เพราะฉะนั้น ๒ สหายหญิงก็ชักชวนกันว่า เราจะไม่เรียน แต่เมื่อฟังไป ๆ ก็เข้าใจขึ้นว่า จิตมีลักษณะอย่างไร จิตมีกี่ประเภท และจิตแต่ละประเภทจะเกิดขึ้นได้เพราะอาศัยปัจจัยอย่างไร มีเจตสิกซึ่งเป็นสภาพธรรมอีกประเภทหนึ่งที่เกิดพร้อมจิต ดับพร้อมจิต เจตสิกชนิดไหนเกิดกับจิตเป็นประจำไม่ขาดเลย เจตสิกชนิดไหนเกิดกับจิตประเภทไหน จนกระทั่งสามารถเข้าใจได้ แม้เคยสัญญากันว่าไว้ว่า เราจะไม่เรียน หรือเราจะไม่ศึกษา

เพราะฉะนั้น ในขณะนี้เอง ในช่วงชีวิตหนึ่งของสังสารวัฏฏ์ ให้ทราบว่า กำลังศึกษาพระธรรมโดยการฟัง และโดยการพิจารณา ซึ่งถ้าฟังบ่อย ๆ ก็จะทำให้

เข้าใจขึ้น และจะเป็นปัจจัยให้มีการปฏิบัติธรรมด้วย โดยที่ถ้าเมื่อเข้าใจอย่างไรงี้ ก็ปฏิบัติอย่างนั้น ไม่ใช่ยังไม่เข้าใจเลย ก็ปฏิบัติโดยไม่เข้าใจ

เพราะฉะนั้น มีสิทธิที่จะเลือกกว่าจะอย่างไร อยากจะปฏิบัติเดี๋ยวนี้ โดยไม่เข้าใจเลย หรือฟังจนกระทั่งเข้าใจแล้ว และสติก็เกิดปฏิบัติกิจของสติตามที่เข้าใจถูก ซึ่งแต่ละคนก็เป็นไปตามการสะสม

สมพร การปฏิบัติก็อย่างที่อาจารย์ว่า ถ้าไม่เข้าใจการปฏิบัตินั้นก็มักจะผิดพลาด เหมือนการหลงทาง การหลงทางนั้นท่านทั้งหลายก็ทราบแล้วว่า มีผลอย่างไร เพราะฉะนั้น ก่อนอื่นต้องฟัง ต้องศึกษาให้เข้าใจ และจะปฏิบัติได้ ถ้าไม่เข้าใจ การปฏิบัตินั้นก็เหมือนคนหลงทาง

สุ. มีคำถามของอีกท่านหนึ่ง ๗ ข้อ คือ

๑. วิญญาณคือธาตุบริสุทธิ์ จริงหรือเปล่า

๒. วิญญาณสามารถบังคับร่างเราได้หรือไม่

๓. การถอดจิต ถอดวิญญาณ ทำได้จริงหรือไม่

๔. มนุษย์ถูกกำหนดขึ้นมาพร้อมกับกิเลส ทำไมเราจึงต้องค้นหาทางตัดกิเลส

๕. ทำไมไม่ปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติที่กำหนดมา

๖. ตัวของเรา จิตของเรา เป็นไปได้ไหมที่จะมีความรู้สึกขัดแย้งกับวิญญาณของเรา เช่น ตัวเราเป็นอีกแบบหนึ่ง แต่จิตวิญญาณเราต้องการอีกแบบหนึ่ง

๗. ทำไมเราจึงรู้สึกเบื่อชีวิตมาก ๆ เป็นบางครั้ง เบื่อชีวิตวัยรุ่น เบื่อความฟุ้งเฟ้อ และจะอย่างไรจึงจะดำรงชีวิตอย่างไม่กระวนกระวายได้

เมื่อเกิดมาแล้วก็มีปัญหาสารพัด รวมทั้งปัญหา ๗ ข้อนี้ด้วย

ข้อ ๑. วิญญาณคือธาตุบริสุทธิ์ จริงหรือเปล่า

ถ้าบริสุทธิ์จริงก็ไม่ต้องดับกิเลส เพราะฉะนั้น คงจะสงสัยใช่ไหม ที่ถามเรื่องวิญญาณแล้วก็ตอบเรื่องจิต แต่ตอนเช้าได้เรียนให้ทราบแล้วว่า จิตกับวิญญาณ คือสภาพธรรมอย่างเดียวกัน เพียงแต่ว่าชื่อต่างกัน เช่น สตรีกับนารี หรือผู้หญิง ก็คือ

สภาพธรรมนั้นแหละ แต่มีชื่อเรียกหลายชื่อ จะเรียกชื่อจิตก็ได้ วิญญาณก็ได้ มนะก็ได้ มโนก็ได้ อีกหลายคำที่เดียว

เพราะฉะนั้น ที่ว่า วิญญาณคือธาตุบริสุทธิจริงหรือเปล่า

ธรรมทำให้เราเป็นคนที่ดี และเกิดสติปัญญาของเราเอง ก็น่าที่จะคิดพิจารณาว่า ถ้าบริสุทธิ์แล้วก็ไม่ต้องดับกิเลส แต่เพราะไม่บริสุทธิ์ จึงต้องอบรมเจริญปัญญาที่จะดับกิเลส

เวลาที่นอนหลับ ไม่ว่าจะเป็นผู้ร้ายใจอำมหิต หรือพระอรหันต์ มีอะไรที่เป็นความต่างกันในขณะที่กำลังนอนหลับ แต่เวลาตื่นขึ้นสามารถรู้ความต่างของผู้ร้ายใจอำมหิตกับพระอรหันต์ได้ หรือแม้แต่คนธรรมดา หรือพระอริยบุคคลที่ไม่ใช่พระอรหันต์ ก็ต้องต่างกับพระอรหันต์ คือ คนที่ไม่หวั่นไหวไม่ว่าจะเห็นอะไร ได้ยินอะไร ได้กลิ่น ลิ้มรส รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส คิดนึก ไม่รัก ไม่ชัง ไม่เดือดร้อน ไม่เป็นทุกข์ ไม่โศกเศร้า นั่นคือจิตที่ดับกิเลสแล้วซึ่งเป็นพระอรหันต์ แต่สำหรับชีวิตจริง ๆ ของเรา เราต้องยอมรับตามความเป็นจริงว่า เวลาที่เห็นแล้วอยากได้อะไรบ้างไหม เป็นทุกข์เพราะความอยากได้บ้างไหม หรือเวลาเห็นอะไรแล้วไม่ชอบเป็นทุกข์เพราะความไม่ชอบนั้นบ้างไหม ในชีวิตประจำวัน นั่นคือจิตที่ไม่บริสุทธิ์

เพราะฉะนั้น แสดงให้เห็นว่า เป็นไปไม่ได้ที่ว่า วิญญาณคือธาตุบริสุทธินอกเสียจากว่าในขณะที่นอนหลับ ยังไม่เห็น ก็ยังไม่อยากได้ ยังไม่ได้ยิน ก็ยังไม่โกรธ ยังไม่ได้กลิ่น ยังไม่ได้ลิ้มรส ยังไม่ได้กระทบสัมผัส ยังไม่ได้คิดนึก ก็ไม่มีความดิ้นรนปรารถนาเดือดร้อนด้วยโลภะ ด้วยโทสะ ด้วยโมหะ แต่เมื่อกิเลสยังมี จึงทำให้ทันทีที่ตื่น ลักษณะอาการของความไม่บริสุทธิ์ของจิตก็เกิดขึ้นปรากฏให้เห็นเป็นความกระวนกระวายต่าง ๆ

๑๗๗๔

สนทนาธรรมที่โรงพยาบาลจังหวัดอุดรธานี

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑

ข้อ ๒. วิญญาณสามารถบังคับร่างกายได้หรือไม่

คงเคยได้ยินบ่อย ๆ ที่ว่า รูปนาม หรือนามรูปก็ได้ นาม หมายความว่า สภาพธรรมที่เป็นสภาพรู้ ซึ่งไม่ใช่รูป เพราะฉะนั้น ที่เป็นคนหรือเป็นเรา ที่ยึดถือว่าเป็นเราที่กำลังนั่งอยู่ตั้งแต่ศีรษะตลอดเท้า เป็นรูปที่ไม่รู้อะไรเลย ลักษณะที่แข็ง ลักษณะที่อ่อน ลักษณะที่ร้อน ลักษณะที่เย็น ไม่ว่าจะจับส่วนที่เราเคยยึดถือว่าเป็นผม กระบดสัมผัสแล้วก็แข็ง กระบดสัมผัสส่วนที่เป็นนิ้วก็อ่อน เพราะฉะนั้น ไม่มีอะไรเลยตั้งแต่ศีรษะตลอดเท้า นอกจากสภาพที่เย็น ร้อน อ่อน แข็ง ตึง ไหว ซึ่งเป็นลักษณะของมหาภูตรูป

แต่ว่าคนตายกับคนเป็นก็ต่างกัน ขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ มีรูปตั้งแต่ศีรษะตลอดเท้าที่เย็น ร้อน อ่อน แข็ง เมื่อสิ้นชีวิตก็มีรูปตั้งแต่ศีรษะตลอดเท้าที่เย็น ร้อน อ่อน แข็ง แต่ไม่มีนามธรรม คือ ไม่มีจิตอีกต่อไป เพราะฉะนั้น คนตายไม่เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้กลิ่น ไม่ลิ้มรส ไม่รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส

เวลาที่พูดถึงเรื่องนามธรรมและรูปธรรมต้องแยกว่า สิ่งที่รวมกันและยึดถือว่าเป็นเรา มีทั้งที่เป็นนามธรรมที่เป็นสภาพรู้ และที่เป็นรูปธรรมซึ่งไม่ใช่สภาพรู้ แต่วิญญาณคือสภาพรู้ต้องอาศัยรูป ถ้าไม่มีรูปก็เกิดไม่ได้ เช่น จิตได้ยิน ถ้าไม่มีเสียง หรือไม่มีโสติดสพาคือไม่มีหู จิตจะได้ยินเสียงไม่ได้เลย

เพราะฉะนั้น ในภูมิที่มีขั้น ๕ ที่ได้ยินกันบ่อย ๆ ขั้น ๕ ได้แก่ รูปขั้น เวทนาขั้น สัญญาขั้น สังขารขั้น วิญญาณขั้น นามธรรมต้องอาศัยรูปธรรม และรูปธรรมก็ต้องอาศัยนามธรรมด้วย ต่างก็เป็นสภาพธรรมที่อาศัยกันและกัน แต่จะกล่าวว่า วิญญาณสามารถบังคับร่างกายได้หรือไม่

ไม่ควรจะใช้คำว่า บังคับ เพราะว่าไม่มีตัวตน แต่เป็นปัจจัยได้ เช่น เวลาโกรธ หน้าแดง บังคับให้แดงหรือเปล่า หรือถ้าตกใจมากจนหน้าซีด บังคับให้หน้าซีดหรือเปล่า แต่นามธรรมเป็นปัจจัยให้รูปธรรมประเภทนั้น ๆ เกิด โดยที่ตัวมันไม่ใช่ตัวตนที่จะไปบังคับบัญชาได้ หรือเวลาที่เสียใจมากจนกระทั่งน้ำตาไหล ไม่อยากจะร้องไห้ แต่ลักษณะความโศกเศร้ามันเองเป็นปัจจัยให้รูป คือ น้ำตาไหล เกิดขึ้น

แสดงให้เห็นว่า นามธรรมและรูปธรรมอาศัยซึ่งกันและกัน แต่ไม่ใช่บังคับให้เป็นอย่างที่ต้องการได้ หรือท่านผู้ฟังไม่เห็นด้วย คิดว่าจะบังคับได้

บังคับรูปไม่ให้แก่ไม่ได้ บังคับรูปไม่ให้เจ็บไม่ได้ แต่มีปัจจัยที่จะทำให้รูปเจ็บเกิดขึ้น รูปแก่เกิดขึ้น ไม่ใช่ไปบังคับโดยวิญญูณ ความต้องการ หรือจิตประเภทหนึ่งประเภทใดจะบังคับได้

ข้อ ๓. การถอดจิต ถอดวิญญูณ ทำได้จริงหรือไม่

สมพร การถอดจิต ถอดวิญญูณ ตามลัทธิภายนอกเขาว่าทำได้ แต่ความจริงทำไม่ได้ รูปกับนามต้องเกิดด้วยกันเสมอ ที่เรียกว่า ปัญจโวการภูมิ ภูมิที่มีขั้น ๕ มีรูป มีเวทนา มีสัญญา มีสังขาร มีวิญญูณ เป็นเรื่องลัทธิภายนอกที่เขาบอกว่าเมื่อทำสมาธิมากแล้วสามารถถอดจิตไปดูนรกก็ได้ ไปขึ้นสวรรค์ก็ได้ แต่ของเราไม่ใช่อย่างนั้น

สุ. ถ้ายังไม่รู้จักรจิต จะถอดจิตยังกะถอดรูป เป็นไปไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นต้องเข้าใจว่า มีจิตหลายประเภท และจิตบางประเภทมีพลัง เช่น ผู้ที่มีความสงบของจิตมั่นคง เป็นฌานจิตถึงขั้นปัญจฌาน และยังต้องฝึกจิตที่จะทำอิทธิปาฏิหาริย์ต่าง ๆ แต่เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ยากแสนยาก ไม่ใช่เรื่องที่ใครจะทำได้โดยง่าย เพราะฉะนั้น ก็เป็นเรื่องของอุตรिमनुสสรธรรม

ภาษาธรรมใช้คำว่า อุตรिमनुสสรธรรม คือ ธรรมที่เหนือมนุษย์ธรรมดา เพราะฉะนั้น ถ้ายังเป็นมนุษย์ธรรมดาอยู่ ก็คงไม่ต้องสนใจในเรื่องที่จะทำอย่างนั้น

ข้อ ๔. มนุษย์ถูกกำหนดขึ้นมาพร้อมกับกิเลส ทำไมเราจึงต้องค้นหาทางตัดกิเลส

เพราะว่ากิเลสทำให้เป็นทุกข์ เมื่อใครไม่ต้องการทุกข์ คนนั้นก็มีความหนทางที่จะดับทุกข์ได้ แต่ถ้าใครยังชอบกิเลสมาก ๆ ไม่เห็นว่าการเป็นทุกข์ ยังอยากจะมีกิเลสอยู่ คนนั้นก็หาหนทางที่จะตัดกิเลส

ข้อ ๕. ทำไมไม่ปล่อยให้ไปเป็นไปตามธรรมชาติที่กำหนดมา

ถ้าธรรมชาติ คือ ไม่รู้ และยังพอใจที่จะไม่รู้ ธรรมชาติมีกิเลส ก็ยังพอใจที่จะให้มีกิเลสต่อไป ก็เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล แต่บุคคลใดก็ตาม เช่น พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นต้น ทรงเห็นโทษของกิเลส และทรงเห็นโทษของการเกิด เพราะฉะนั้น ก็ทรงบำเพ็ญพระบารมีอบรมเจริญปัญญาจนสามารถดับกิเลสได้ และทรงแสดงธรรมสำหรับผู้ที่มีความประสงค์ที่จะดับกิเลสเช่นเดียวกับพระองค์ด้วย

ข้อ ๖. ตัวของเรา จิตของเรา เป็นไปได้ไหมที่จะมีความรู้สึกขัดแย้งกับวิญญาณของเรา เช่น ตัวเราเป็นอีกแบบหนึ่ง แต่วิญญาณเราต้องการอีกแบบหนึ่ง

มีเยอะไปหมดเลย มีทั้งตัวเรา มีทั้งจิตเรา มีทั้งวิญญาณเรา ซึ่งความจริงแล้วไม่ใช่ของเราเลยสักอย่างเดียว แต่เมื่อยังไม่เข้าใจตามความเป็นจริงทั้งในเรื่องของจิตที่เรียกว่าวิญญาณบ้าง ก็เลยทำให้เข้าใจว่ามีความขัดแย้งกัน แต่ความจริงแล้วจิตขณะหนึ่งเกิดขึ้นเป็นอย่างไรก็เป็นอย่างนั้น เปลี่ยนไม่ได้ เช่น ในขณะที่เกิดความพอใจสิ่งหนึ่งสิ่งใด เป็นโลกะ เป็นความต้องการ จะเปลี่ยนจิตในขณะนั้นให้เป็นการสละ ไม่ต้องการสิ่งนั้นอีกต่อไปก็ไม่ได้

แสดงให้เห็นว่า จิตใดเป็นกุศล จะเปลี่ยนกุศลจิตนั้นให้เป็นอกุศลไม่ได้ และจิตใดที่เป็นอกุศล ก็เปลี่ยนจิตที่เกิดขึ้นเป็นอกุศลให้เป็นกุศลไม่ได้ จิตชนิดไหนเกิดมาเป็นอย่างไร ก็เกิดมาเป็นอย่างนั้นชั่วขณะหนึ่งและดับ

เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ที่เราขัดแย้งกัน แต่มีจิตหลาย ๆ ประเภท คือ โภกมุลจิต จิตที่มีโลกะก็มี โภกมุลจิต จิตที่มีโทสะก็มี จิตที่ประกอบด้วยเมตตาก็มี จิตที่ประกอบด้วยความตระหนี่ก็มี มีจิตหลาย ๆ อย่าง แต่เกิดดับสลับกันทีละอย่าง จึงทำให้ดูเหมือนกับว่าขัดแย้งกัน เพราะว่าบางคนอาจจะได้ยากได้บุญ แต่ไม่ยาก

ให้ท่านก็มี ใจจริง ๆ อยากได้ผลของบุญ แต่มีความตระหนี่ไม่สละวัตถุให้ทั้ง ๆ ที่อยากจะได้ผลของบุญ แสดงให้เห็นว่า ขณะที่ตระหนี่เป็นขณะหนึ่ง ขณะที่อยากจะทำให้จิตเป็นกุศลก็อีกขณะหนึ่ง ซึ่งความจริงแล้วทุกขณะนั้นเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่ของเราทั้งสิ้น

ข้อ ๗. ทำไมเราจึงรู้สึกเบื่อชีวิตมาก ๆ เป็นบางครั้ง เบื่อชีวิตวัยรุ่น เบื่อความฟุ้งเฟ้อ และจะทำอย่างไรจึงจะดำรงชีวิตอย่างไม่กระวนกระวายได้

มีอย่างเดียว ไม่มียาวิเศษ ไปหาหมอที่ไหน โรงพยาบาลไหน ขอยาไม่เบื่อชีวิต ก็ไม่มี แต่ปัญญาที่รู้ความจริงของธรรมชาติที่นั่นที่จะทำให้เบื่อน้อยลง เพราะรู้ว่าการเบื่อไม่มีประโยชน์ สิ่งใดจะเกิดก็ต้องเกิดตามเหตุตามปัจจัย ควรที่จะเข้าใจสภาพนั้น ๆ ตามความเป็นจริง ไม่ใช่เบื่อ เพราะความเบื่อนั้นหมายความว่าต้องการสิ่งใดแล้วไม่ได้สิ่งนั้นต่างหากจึงเบื่อ

ถ้าต้องการสิ่งใดแล้วได้ ยังจะเบื่อชีวิตไหม อยากได้อะไรก็ได้ทุกสิ่งทุกอย่าง ยังเบื่อชีวิตไหม ไม่เบื่อ แต่ถ้าอยากได้แล้วไม่ได้เมื่อไร เมื่อนั้นจะเบื่อทันที

อยากแข็งแรง แต่เกิดไม่สบายกระเสาะกระแสะ ต้องรับประทานยาบ่อย ๆ ต้องมาโรงพยาบาลบ่อย ๆ เบื่อแล้วชีวิตนี้ ไม่ได้ไปที่ไหนเลยนอกจากเข้า ๆ ออก ๆ โรงพยาบาล เพราะว่าไม่ชอบสิ่งที่กำลังเป็นอยู่ แต่ถ้าได้ทุกสิ่งทุกอย่าง จะไม่เบื่อเลย

แสดงให้เห็นว่า ความเบื่อกับไม่ได้สิ่งที่ต้องการ และสิ่งที่ต้องการก็ไม่สามารถได้ตลอดเวลา บางครั้งได้สิ่งที่ต้องการ บางครั้งก็ไม่ได้สิ่งที่ต้องการ จึงทำให้เบื่อ เพราะฉะนั้น ถ้าหมกมุ่นไปทีละเล็กละน้อย ความเบื่อจะลดน้อยลงไปด้วย

สมพร การเบื่อบางอย่างเกิดจากกิเลส อย่างที่อาจารย์ว่า ต้องการสิ่งใดแล้วไม่ได้สิ่งนั้นก็เกิดความเบื่อขึ้น การเบื่อชนิดนี้ที่จะละได้ก็ด้วยปัญญา การศึกษาให้เข้าใจ สร้างกุศล จิตจะไม่รู้สึกเบื่อ คือ ไม่มีความไม่สบายใจ เบื่อหมายความว่าความไม่สบายใจนั่นเอง ถ้าเราเข้าใจเรื่องการปฏิบัติ มีปัญญาเข้าใจว่าควรทำอย่างไร อย่างนี้ก็สามารถแก้ความเบื่อได้ คือ จิตเราผ่องใส

ส. คำถามต่อไปเป็นเรื่องที่ทุกท่านต้องตัดสินใจด้วยตัวของท่านเองเหมือนกัน คือถามว่า การระลึกชาติได้มีจริงหรือไม่

ถ้าระลึกได้จริง ๆ มี แต่ไม่ง่าย และเหตุต้องสมควรแก่ผลด้วย หรือผลคือการระลึกชาติได้ ต้องมีเหตุที่ถูกต้อง ไม่ใช่ว่าไม่มีเหตุก็จะระลึกได้

เรื่องที่เคยได้ยินมีอยู่ว่า เด็กเกิดมาอายุได้ประมาณ ๕ - ๘ ปี จำได้ว่า ญาติและบ้านเดิมอยู่ที่ใด จำญาติอื่น ๆ ได้หมดทุกคน และได้เล่าให้ฟังว่า ขณะที่ตายไปนั้น เขาให้หนังเรียงแถว และให้กินน้ำส้มชาติทุกคน แต่บุคคลนั้นม้วนน้ำไว้แต่ไม่กลืน พอเขาเผือกก็บ้วนทิ้ง แกเลยจำชาติได้ อาจารย์เชื่อแค่ไหน เพียงใด

ความคิดวิจิตรมาก ใครจะคิดอย่างไรไม่มีใครห้ามได้ จะคิดว่าระลึกชาติก่อน เคยเป็นอย่างนั้น เคยเป็นอย่างนี้ ก็คิดได้ แต่ความจริงจะเป็นอย่างนั้นหรือไม่ ต้องเป็นเรื่องของเหตุและผล เพราะแม้แต่ในชาตินี้ ใครจำได้มากน้อยแค่ไหน เหมือนกันไหม บางคนอาจจะลืมไปแล้ว เมื่อวานนี้รับประทานอาหารอะไร **รสชาติ** เป็นอย่างไร ทั้ง ๆ ที่ยังไม่สิ้นชีวิต ยังไม่จากโลกนี้ไป เพียงข้ามวันข้ามคืน ข้ามเดือน ข้ามปีก็ลืมแล้ว

เพราะฉะนั้น การที่จะระลึกชาติได้ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีเหตุ ทำให้พระองค์ระลึกชาติได้ แม้พระสาวก หรือแม้แต่เดียรถีย์ ผู้ที่ไม่ได้นับถือ พระพุทธศาสนาเลย แต่เป็นผู้ที่อบรมสะสมสติ และฝึกหัดการที่จะมีความจำ เช่น ถ้าจะหัดเดี๋ยวนี้ ถอยไปว่าขณะก่อนที่จะอยู่ที่นี้ทำอะไร และก่อนที่จะอยู่ที่นั่นทำอะไร ถอยจากวันนี้ไปถึงเมื่อวานนี้ ถอยไปที่ละวัน ๆ จนครบเดือน ครบปี นั่นจะเป็นเหตุ ทำให้มีความจำที่สามารถรู้ว่า เมื่อเกิด นาทแรกที่เกิดในชาตินี้ต่อจากชาติก่อน เป็นใครอยู่ที่ไหน อย่างไร นี่คือการระลึกชาติด้วยเหตุผลจริง ๆ หมายความว่าต้องเป็นผู้ที่จิตสงบขณฺณ และใช้ฉานจิตที่มั่นคงที่สงบนั้น ฝึกหัดในการที่จะระลึก คือ ถอย ความจำจากวันนี้ไปสู่ขณะหลัง ๆ เรื่อย ๆ ไป จนกระทั่งสามารถที่จะระลึกได้ แต่ละชาติ ๆ

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้เลิศในอภิญญา ในความรู้ที่พิเศษยิ่งกว่าบุคคลอื่นทั้งหมด เพราะฉะนั้น การระลึกชาติของพระองค์ในอสงไขยแสนโกฏิกัปนั้น สามารถระลึกชาติไหนก็ได้ทันที ซึ่งบางคนทำอย่างนั้นไม่ได้ เหมือนอย่างคนที่เริ่มหัดใหม่ ๆ ก็จะต้องระลึกจากวันนี้ไปเมื่อวานนี้ แต่ถ้าจะระลึกชาติวันนี้ถึงเมื่อสิบปีก่อนวันที่เท่านั้น เดือนนั้นจริง ๆ ย่อมทำไม่ได้ แต่ผู้ที่เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ที่ทรงถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะทั้งปวง เพราะฉะนั้น การระลึกชาติของพระองค์ต้องพิเศษกว่าคนอื่น คือ ไม่ว่าจะระลึกชาติไหนในระหว่างแสนโกฏิกัป ย่อมได้ทันที

ที่กล่าวว่า ระลึกได้ว่าในขณะที่ตายไปนั้น เขาให้นั่งเรียงแถว และให้กินน้ำลืมหาดิ ใครเคยพบเห็นน้ำลืมหาดิบ้าง เกิดมาจนถึงเดี๋ยวนี้ มีใครเคยเห็น เคยดื่ม เคยรับประทาน หรือเคยได้ยินเรื่องน้ำลืมหาดิบ้าง และถอยไปถึงรุ่นของคุณปู่คุณย่า คุณตาคุณทวด ท่านเคยเล่าให้ฟังเรื่องน้ำลืมหาดิบ้างหรือเปล่า

คนนี้ที่บอกว่าอายุ ๕ - ๘ ปี เพราะฉะนั้น ก็คงจะตายไปไม่นาน ในสมัยนั้นก็คงจะไม่ถึง ๒๐ ปี มีน้ำลืมหาดิบ้างไหม แต่ความคิดของคนก็สามารถทำให้คิดไปได้ว่า ในขณะที่ตายไปนั้น เขาให้นั่งเรียงแถว และให้กินน้ำลืมหาดิทุกคน แต่บุคคลนี้ยอมจำนนไม่กลืน พอเขาเผลอก็กั้ววันทั้ง แก่เลยจำชาติได้

นี่ไม่เป็นเหตุเป็นผลใด ๆ เลยทั้งสิ้น เพียงแต่แสดงให้เห็นว่า คนเราจะคิดอย่างไรก็คิดได้ แต่คนอื่นที่จะเชื่อ ก็ควรพิจารณาหาเหตุผล ถ้ายังไม่มีน้ำลืมหาดิ เรื่องนี้จะจริงได้อย่างไร แต่ถ้าใครอยากจะเชื่อ ก็ยอมเชื่อได้เหมือนกันโดยที่ไม่มีเหตุผล หรือยังไม่รู้จักน้ำลืมหาดิก็เชื่อเสียแล้วว่า น้ำลืมหาดิก็คงจะมี น้ำในแก้ววันนี้ที่กำลังรับประทานกันข้างนอกนี้ ลืมหาดิไหม อาจารย์สมพรจะเพิ่มเติมไหม

สมพร นี่เป็นแต่เพียงคำที่พูดกันมาสมัยเก่า ๆ ในปัจจุบันก็ยังพูดกันว่า น้ำลืมหาดิ ก็พูดกันไป แต่ความจริงไม่ใช่อย่างนั้น คนที่สามารถระลึกชาติได้ บางอย่างที่ได้ก็มีบ้างเล็กน้อย แต่ที่ว่าดื่มน้ำลืมหาดิ คงไม่ใช่ อาจจะเหมือนฝันไป

การฝันจะถือเป็นประมาณไม่ได้ ถ้าระลึกชาติได้ พุดได้ถูกต้อง ก็มีบ้างเล็กๆ น้อยๆ แต่ไม่มีใครรับรอง

ส. คำถามต่อไป

ข้อ ๑. ฝันมากเพราะอะไร ทำอย่างไรจึงจะไม่ฝันมาก ทำไมบางคนไม่ฝันเลย เวลาฝันจะกำหนดจิตได้หรือไม่

ข้อ ๒. ทำไมบางครั้งฝันแล้วก็จริง บางครั้งก็ไม่จริง คนที่ฝันเป็นประจำ สาเหตุเพราะอะไรจึงชอบฝัน

ปัญหาก็ร้อยแปด เพิ่มขึ้น ถ้าจะให้ปัญหา แม้แต่เรื่องฝันก็ยังเป็นเรื่องที่กังวล ซึ่งเป็นสิ่งที่บังคับไม่ได้

ทำไมถึงฝันมาก แสดงว่าไม่พอใจ ไม่ชอบที่จะฝัน ฝันมากเพราะอะไร

ความฝันมีหลายอย่าง มีหลายลักษณะ แต่ตามความเป็นจริงแล้วที่เรียกกันว่า ฝัน ก็คือจิตที่คิดเท่านั้นเอง ในขณะนี้ที่เห็น เห็นสิ่งใด ทุกคนอดจะคิดถึงเรื่องที่เห็น ไม่ได้เลย เพียงแต่ว่าจะคิดสั้นๆ หรือจะคิดยาวๆ อย่างเวลาเห็นคนที่ไม่รู้จักเดินผ่านไปตามถนน ก็เห็นว่าเป็นคน รูปร่างลักษณะอย่างนั้น ก็เท่ากับคิดแล้วถึงรูปร่าง ถึงลักษณะ อาจจะต้องถึงเสื้อผ้าเครื่องแต่งตัวของคนนั้นด้วยก็ได้ ซึ่งนั่นแสดงว่า ไม่ใช่เพียงเห็น แต่ยังคิดด้วย

เพราะฉะนั้น ขณะที่เห็นโดยไม่คิด เป็นไปไม่ได้ หรือขณะที่ได้ยินเสียง เสียงหนึ่งเสียงใด ก็ยังคิดตามเสียงนั้นด้วย ขณะที่ได้กลิ่น ขณะที่ลิ้มรส รวมความว่า ชีวิตในวันหนึ่งๆ นอกจากเห็น นอกจากได้ยิน นอกจากได้กลิ่น นอกจากลิ้มรสแล้ว ก็เต็มไปด้วยความคิดมากมาย ไม่ใช่แต่เฉพาะในขณะที่ฝัน ทั้งๆ ที่ไม่ฝัน เห็นแล้ว ก็คิด ได้ยินแล้วก็คิด

เพราะฉะนั้น นี่เป็นเหตุที่ว่าทำไมเราถึงฝันมาก เพราะเราคิดมากในวันหนึ่งๆ ซึ่งอาจจะไม่เคยคิดพิจารณาเลยว่า เป็นความคิดนึกถึงสิ่งที่เคยเห็น เคยได้ยิน เคยได้กลิ่น คือ ฝันถึงเรื่องราวต่างๆ

๑๗๗๕

สนทนาธรรมที่โรงพยาบาลจังหวัดอุดรธานี

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑

ถ้าทุกคนอยากจะเข้าใจความฝันหรือขณะที่ฝันมากขึ้น ขอให้พิจารณาเมื่อคืนนี้ฝันหรือเปล่า ท่านผู้ฟังเมื่อคืนนี้ฝันหรือเปล่า ฝัน ใช่ไหม

ดิฉันฝันทุกคืน ไม่ทราบว่าท่านที่มาฟัง ฝันทุกคืนอย่างดิฉันหรือเปล่า ซึ่งขอให้ทราบว่า ที่ฝันนี้เพราะคิด แม้ไม่เห็น

เวลานี้ใครใจลอยบ้าง ที่เราใช้คำว่า ใจลอย คือ ไม่ได้ยินคำที่กำลังพูด พูดว่าอะไรก็ไม่รู้ เพราะกำลังนึกถึงต้นไม้ที่บ้าน หรือกำลังนึกถึงสัตว์เลี้ยงที่บ้าน หรือกำลังนึกถึงคนไข้ที่อยู่ตึกนั้นหรือห้องนี้ ในขณะที่นั้นเป็นความคิดนึกเหมือนกัน แสดงให้เห็นว่า แม้ไม่เห็นก็คิดได้ แม้ไม่ได้ยินก็ยังคิด ไม่ได้กลิ่น ไม่ได้ลิ้มรส ไม่ได้กระทบสัมผัสก็คิด เราตัดความคิดไม่ได้

เพราะฉะนั้น แม้หลับแล้ว คือ ไม่เห็น ที่ใช้คำว่า หลับ ก็คือ ไม่เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้กลิ่น ไม่ได้ลิ้มรส ไม่คิดนึกถึงสิ่งที่เห็น แต่คิดนึกเรื่องอื่น ขณะที่กำลังหลับทุกคนคิดถึงเรื่องที่ตาไม่เห็น หูไม่ได้ยิน แต่ว่าจำไว้

เคยฝันถึงคนที่ตายไปแล้วไหม เคย เพราะอะไร ก็เพราะยังจำเขาไว้ ทั้ง ๆ ที่ไม่เห็น แต่ก็คิดถึงเรื่องเขา เพราะฉะนั้น เวลาตื่นขึ้นมา และถ้าเป็นผู้ที่มีสติ จะรู้ได้ทันทีว่า จิตกำลังคิดเรื่อง เวลานี้ถ้าจะคิดถึงเพื่อนสักคนหนึ่ง คิดได้ ใช่ไหม เขาใส่เสื้อสีอะไร ไม่เห็นเสื้อเขา แต่คิดถึงเขาได้ แสดงให้เห็นว่า คิดเรื่องโดยไม่จำเป็นต้องเป็นเหมือนกับที่ตาเห็นนี่เลย

เพราะฉะนั้น ความจำของเรามีมากเกินไป และการปรุงแต่งของความคิด ในวันหนึ่ง ๆ ก็มาก จนกระทั่งแม้ไม่เห็นก็ยังต้องฝัน คือ คิดต่อไป บังคับไม่ได้ ถ้าเป็นผู้ที่มีสติมาก เวลาที่ตื่นหลังจากที่ฝันแล้วจะรู้ทันทีว่า เป็นแต่เพียงความคิด แต่เวลาที่

สติไม่เกิดก็จะอยากรู้ว่า ความฝันเมื่อไหร่ที่ชักจะลึ้ม ๆ ไป ทบทวนดูอีกทีชื่อว่า เมื่อไหร่
ฝันว่าอย่างไรแน่

นี่ก็เท่ากับมีความสำคัญในความฝัน จนกระทั่งอยากรู้ว่าเมื่อไหร่ที่ฝันว่าอะไร
เป็นลักษณะของความยึดมั่นในเรื่องราว ในสิ่งที่เคยเห็น เคยได้ยินเท่านั้นเอง
ไม่มีอะไรที่ผิดปกติ แต่ให้ทราบว่าคุณคนต้องฝัน ถ้าไม่ใช่พระอรหันต์จะหมดความฝัน
ไม่ได้เลย เพราะยังมีความเกาะเกี่ยวผูกพันกับเรื่องราวต่าง ๆ กับสิ่งที่เห็น และ
กับบุคคลต่าง ๆ ถ้าจะไม่ฝันก็ต้องเป็นพระอรหันต์เท่านั้น

สมพร ทุกสิ่งทุกอย่างมีเหตุมีปัจจัยให้เกิดขึ้นทั้งนั้น โบราณพูดเหตุของความ
ความฝัน ๔ อย่าง คือ ปุพพนิมิต จิตนิรกรรม เทพสังหรณ์ ธาตุกำเริบ

ความฝันที่เกิดจากจิตนิรกรรม อย่างที่อาจารย์ว่า คือ ความคิด เมื่อเห็นรูป
ฟังเสียงต่าง ๆ เหล่านี้ ตกกลางคืนก็คิดอีก หลับไปแล้วก็เกิดความฝันขึ้น เรียกว่า
จิตนิรกรรม

เทพสังหรณ์ เวลาที่เทพดาจะมาให้โทษหรือมาให้คุณ ก็มาทำให้เราเห็น
ภาพต่าง ๆ เรียกว่า เทพสังหรณ์

ปุพพนิมิต โดยมากเกี่ยวกับกรรมเก่า อย่างพระพุทธเจ้าก่อนที่จะทรงตรัสรู้
ก็ฝัน เรียกว่า ปุพพนิมิต เกิดจากกรรม

ธาตุกำเริบ คนที่ธาตุไม่ดี เจ็บไข้ได้ป่วย หรือท้องไม่ปกติ อย่างนี้เป็นต้น

ท่านรวบรวมไว้ ๔ อย่าง นี้โดยย่อ ซึ่งส่วนมากเกิดจากวิตกตามที่อาจารย์พูด

สุ. เกี่ยวกับความฝัน กุศลจิตหรืออกุศลจิตที่ฝัน เป็นการสะท้อนให้เห็นถึง
การสะสมของแต่ละบุคคล ถ้าบุคคลนั้นมีโลภะมาก ความฝันก็เป็นเรื่องราวที่เต็มไปด้วย
ด้วยโลภะ ถ้าคนนั้นกำลังโกรธหรือผูกโกรธใครอยู่ บางครั้งความฝันนั้นจะมีความ
ตระหนกตกใจ หรือเป็นลักษณะของจิตที่เป็นโทสะ

สำหรับคนที่เห็นโทษของอกุศล เวลาที่ฝันด้วยอกุศลก็ทำให้รู้ว่า มีอกุศล
มากมายเหลือเกิน แม้จะกล่าวว่าไม่เจตนา ไม่ตั้งใจที่จะฝันอย่างนั้นอย่างนี้ก็ตาม
แต่แม้อกุศลจิตที่ฝัน ก็เป็นไปตามการสะสม คือ กิเลสที่ยังมีอยู่ของตัวนั่นเอง

ในความฝันในวันหนึ่ง ๆ จะเห็นได้ว่า น้อยนักที่จะเป็นกุศล สำหรับบางท่าน อาจจะฝันเป็นกุศลมาก แต่ตามความเป็นจริงแล้ว ถ้าเป็นผู้ตรง วันนี้ในชีวิตจริง ๆ ที่ยังไม่ฝัน มีกุศln้อย เพราะฉะนั้น เวลาฝันก็ต้องฝันด้วยกุศลมากกว่าฝันด้วยกุศล และเราจะเริ่มเห็นตัวเองตามความเป็นจริงว่า เป็นคนที่น่ารัก หรือน่าชังเพราะว่าเป็นคนมีอกุศลมาก

ต้องรู้จักตัวเอง คนอื่นอาจจะไม่เห็นอกุศลของเรา เพราะว่าไม่ได้แสดงออก บางครั้งก็เป็นเพียงความคิดนึกที่เป็นอกุศล แต่ถ้าเป็นผู้ที่ตรงจริง ๆ เราก็คงรู้ตัวเองได้ว่า แท้จริงแล้วคนอื่นไม่อาจจะเห็นอกุศลของเราได้ และอกุศลนั้นก็ยังมีมาก ถ้ารู้อย่างนี้ จะเป็นผู้เห็นโทษของอกุศล และจะศึกษาพระธรรมเพื่อให้ปัญญาเกิดและอกุศลลดน้อยลง

ถ้าเข้าใจก็เป็นกุศลจิตที่ประกอบด้วยปัญญา แม้ว่าจะเป็นเพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ นิด ๆ หน่อย ๆ เพราะว่ายังไม่ได้ศึกษาความละเอียดของธรรม เรื่องของจิต เรื่องของเจตสิก เรื่องของรูป ซึ่งเป็นสภาพธรรมที่กำลังเกิดดับในขณะนี้ แต่ก็ยังมีโอกาสได้เข้าใจเรื่องของจิตบ้าง เรื่องของการรักษาศีล หรือการเจริญสมถวิปัสสนาบ้าง แต่เพียงเท่านั้นยังไม่พอ พระธรรมทรงแสดงไว้ ๔๕ พรรษา เราจะฟังเพียงในเวลา ๒ ชั่วโมง หรือ ๔ ชั่วโมง เป็นสิ่งที่ไปไม่ได้ที่จะเข้าใจโดยตลอด แต่สามารถจะฟังอีกได้ เข้าใจอีกได้ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ถ้าเห็นประโยชน์

ถ. ... เวลาที่เกิดอกุศล เราก็คงรู้ว่าเป็นแค่รูปแค่นาม ทำให้กุศลจิตเกิดขึ้น กำลังของอกุศลจิตก็ลดลง ๆ เป็นอย่างนี้หรือเปล่า ...

ส. คือ ทางฝ่ายอกุศลที่เกิดแต่ละขณะก็ไม่สูญหาย เช่นเดียวกับทางฝ่ายกุศลซึ่งแต่ละขณะก็ไม่สูญหาย

ถ. ... การหลุดพ้นเป็นเพราะอย่างนี้หรือเปล่า

ส. ค่อย ๆ อบรมเจริญ จนกระทั่งทางฝ่ายกุศลมีกำลังที่จะตัดอกุศลได้

ถ. เพราะฉะนั้น การสะสมก็หมายถึงว่าเราพยายามลดกำลังของอกุศลจิตให้กุศลจิตเข้ามาแทน

ส. ใช้ คือ สะสมทางฝ่ายกุศลเพิ่มขึ้น มิฉะนั้นแล้วจะเป็นการสะสมแต่ฝ่ายอกุศล ทุกคนมีที่เก็บกรรมที่ปลอดภัยที่สุด ไม่มีใครสามารถหยิบขโมยหรือว่าเอาไปได้เลย แม้แต่แสดลมก็ไม่สัมผัสกระทบที่เก็บกรรมเลย เพราะว่าเก็บไว้ที่จิตทุกขณะ กรรมใด ๆ ที่กระทำแล้วในอดีตอนันตชาติ หรือแม้ในชาตินี้ หรือแม้อกุศลขณะหนึ่งที่เกิดและดับไป หรือกุศลขณะหนึ่งที่เกิดและดับไป สะสมสืบต่อทำให้แต่ละคนมีอริยาศัยต่าง ๆ กัน เพราะฉะนั้น จึงปรากฏว่า บางคนเป็นคนในโลกมาก ต้องการทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่เคยพอ บางคนก็มักโกรธ เจ้าโทสะ

เพราะฉะนั้น ถ้าเราต้องการแบบไหน เราสามารถสะสมเสียตั้งแต่เดี๋ยวนี้ได้ ถ้าต้องการเป็นคนใจดี มีเมตตา ให้อภัย ไม่ผูกโกรธ เสียสละ ทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อคนอื่น เราก็เริ่มทำ คือ สะสมเสียตั้งแต่เดี๋ยวนี้

เรื่องของกรรมเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะเก็บไว้ในที่ ๆ ปลอดภัยที่สุด คือ ที่จิตทุกขณะ ทรัพย์สมบัติอื่นมีทางที่จะสูญไปได้ทั้งนั้น แต่ว่ากรรมหรืออกุศลที่เก็บสะสมไว้ไม่มีทางที่จะสูญไปเลย สะสมสืบต่อไปเรื่อย ๆ แม้แต่ความรู้วันนี้ก็ไม่หายไปไหน ความเข้าใจวันนี้ หลาย ๆ วันผ่านไป ได้ยินคำว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไม่เที่ยง ก็รู้ได้แล้วว่า ได้แก่สภาพธรรมที่เกิดขึ้นและสภาพธรรมนั้นก็ดับไป และเข้าใจความหมายของคำว่า อนัตตา เพิ่มขึ้น ถ้าฟังต่อไปเรื่อย ๆ

ปัญญามีหลายระดับชั้นมาก ปัญญาชั้นที่เกิดจากการฟังเป็นขั้นที่อ่อนมาก เพราะว่าดับกิเลสอะไรไม่ได้เลย ทั้ง ๆ ที่รู้แสนรู้ว่าโลภะไม่ดี รู้แสนรู้ว่าโทสะไม่ดี รู้แสนรู้ว่าโมหะไม่ดี และที่จะมีโลภะ มีโทสะ ก็เพราะมีโมหะนั้นเอง แต่ทำไมไม่เห็นโทษของโมหะจนกระทั่งชวนขวายที่จะละโมหะนั้นให้หมด และทำไมเมื่อเห็นว่าโลภะเป็นโทษ ตราบใดที่ยังมีชีวิตอยู่ก็ยังมีโลภะ ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าต้องตาย ทุกคนต้องตาย อาจจะเป็นพรุนนี้ หรืออาจจะเป็นเย็นนี้ แต่ตราบใดที่ยังไม่ตายก็ยังโลภ เพราะฉะนั้นแสดงให้เห็นว่า ปัญญาชั้นการฟังเป็นปัญญาชั้นที่อ่อนมาก ต้องเจริญขึ้นอีกหลายชั้นกว่าที่จะรู้แจ้งแทงตลอดในการเกิดดับ สามารถประจักษ์ได้จริง ๆ จนกระทั่งไม่ใช่เพียง

ความเชื่อในพระปัญญาของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่เป็นเพราะประจักษ์แจ้งด้วยปัญญาของตนเอง ซึ่งจะทำให้ค่อย ๆ ดับกิเลสไปตามลำดับขั้นได้

ถ้าพิจารณา ก็รู้ว่า โมหะผ่านไปแล้ว หมดแล้ว ไซ้ไหม

กำลังเห็น สติไม่เกิด ก็ต้องเป็นการหลงลืมสติว่า เป็นเราเห็น ขณะที่กำลังได้ยินไม่รู้เลยว่า เพียงเกิดขึ้นได้ยินชั่วขณะเดียวแล้วก็หมด ไม่มีอีกในสังสารวัฏฏ์ที่ได้ยินนั้นจะเกิดขึ้นได้ นอกจากจะเป็นได้ยินอีกขณะหนึ่ง และรู้เสียงอีกเสียงหนึ่ง ไม่ใช่ว่าเสียงจะเก่าที่ดับไปแล้ว

แสดงให้เห็นว่า ถ้าเป็นผู้ละเอียด แทนที่จะคิดถึงเหตุการณ์ยาว ๆ เป็นวัน หรือเป็นชั่วโมง ก็ย่อลงมาเป็นเพียงชั่วขณะจิต และจะประจักษ์ได้ว่า คำใดที่ได้ทรงตรัสรู้ และทรงแสดง คำนั้นไม่ผิดเลย เพราะว่า เป็นสัจธรรม

น้ำลืมนานแล้วหรือ

สมพร เรื่องน้ำลืมนานก็พูดกันหลายนัย บางคนก็บอกว่าดื่มน้ำเคย ๆ และกลืน บางคนก็บอกว่า ไปข้ามต้นไม้นิดใดชนิดหนึ่งและกลืน มีอย่างอื่นอีกซึ่งไม่เป็นมาตรฐาน ผมคิดว่าคงเป็นความฝันชนิดหนึ่ง ซึ่งความจำของเก่าอาจจะมียูบ้าง แต่ว่า นิด ๆ หน่อย ๆ ก็เหมือนในปัจจุบันนี้ บางทีเราก็กดลืมอย่างรวดเร็ว บางทีก็จำได้ถึงอดีตตอนที่เรานิด ๆ ได้ แต่ถ้าเรามีเรื่องราววุ่นวายมากก็ลืม เพราะฉะนั้น น้ำลืมนานก็ตาม ข้ามต้นไม้นิดและทำให้น้ำลืมนานก็ตาม ไม่เป็นมาตรฐาน

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

สุ. เหล้าไม่ใช่กิเลส รูปกับนามต้องมีความสัมพันธ์กัน คือ อาหารบางอย่างมีปฏิกิริยาบางอย่างได้กับรูป ธาตุเย็น ธาตุร้อน ธาตุอ่อน ธาตุแข็ง ธาตุตึง ธาตุไหว ในส่วนผสมลักษณะหนึ่งก็จะมีปฏิกิริยากับร่างกายได้ เหล้าไม่ใช่กิเลส แต่นักคิดที่มีกิเลสอยู่เมื่อได้รับกระทบกับสิ่งนั้น ก็ทำให้เกิดมีความรู้สึกประเภทนั้น ๆ ขึ้นมาได้ตามการกระทบนั้น ๆ ด้วย อย่างถ้ากระทบกับรูปบางรูปซึ่งเป็นที่พอใจ ความยินดีพอใจ ความสุขอย่างมากก็เกิด แต่ถ้ากระทบกับรูปบางรูปที่ไม่พอใจ ความไม่พอใจก็ต้องเกิด อาจจะรุนแรงมากก็ได้ เพราะฉะนั้น ความวิจิตรของ

ความรู้สึกของการกระทบย่อมมี และก็มีอาการที่ช่วยผสมที่จะทำให้เป็นปัจจัย ทำให้ความรู้สึกอย่างนั้นเกิดขึ้นอีกก็เป็นไปได้

สมพร คล้าย ๆ กับว่าเป็นอาหารชนิดหนึ่ง เป็นธาตุภายนอก เหมือนกับไฟมากระทบร่างกายเกิดความรู้สึกร้อนขึ้น เหล้าก็เป็นอาหารชนิดหนึ่ง เมื่อกระทบสัมผัสในร่างกายแล้วก็มีปฏิกิริยาทำให้หลงลืมสติ คือ ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามปัจจัยทั้งสิ้น อาศัยภายนอกก็ได้ อาศัยภายในก็ได้ อาศัยภายนอกก็เช่นอาหารต่าง ๆ ที่เราดื่มเข้าไป จะเป็นเหล้าหรือเป็นอาหารที่เป็นพิษก็ได้ คือ สภาพอย่างใดปรากฏแก่ร่างกายเป็นเหตุเป็นปัจจัย เหตุนั้นแหละจะทำให้ปรากฏเป็นร้อน หรือเย็น หรือเมาบ้าง อาศัยเหตุต่าง ๆ

สุ. คำถามนี้ ขอความกรุณาอาจารย์สมพรตอบ

ดิฉันเรียนรู่ว่า ฆราวาสจะต้องปฏิบัติศีล ๕ ให้ได้บริสุทธิ์ และจะต้องมีกรรมบถ ๑๐ กำกับไปด้วย กรรมบถ ๑๐ ประการมีอะไรบ้าง

สมพร ศีล ๕ ก็รวบยอดมาจากกรรมบถ กรรมบถหมายความว่าความถึงทางของการทำกรรม ซึ่งแบ่งเป็น ๒ อย่าง คือ กุศลและอกุศล ถ้าเป็นกุศลเรียกว่า กุศลกรรมบถ ถ้าเป็นอกุศลเรียกว่า อกุศลกรรมบถ ถ้าขาดศีล ๕ กรรมบถก็ขาดไปด้วย เป็นอกุศลกรรมบถ กรรมบถ ๑๐ ก็เกี่ยวกับทางกาย ทางวาจา ทางใจ

ทางกายมี ๓ ทางวาจามี ๔ ทางใจมี ๓ รวมเป็น ๑๐

ทางกาย เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤตินกาม เรียกว่า กายสุจริต ทางวาจาก็ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพ้อเจ้อ ไม่พูดคำหยาบ ทางใจก็ไม่มีโลภ ไม่มีพยาบาท และไม่มีความเห็นผิด นี่เป็นกุศลกรรมบถ

กรรมบถกล่าวว่า เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับศีล ๕ ถ้าฆ่าสัตว์ เป็นต้น ก็ถือว่าล่วงกรรมบถ เพราะฉะนั้น จะแยกศีล ๕ ออกจากกรรมบถไม่ได้ ควรจะถือว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

สุ. อกุศลกรรมบถ ทางกาย ๓ ได้แก่ ปาณาติบาต การฆ่าสัตว์มีชีวิต ๑ อทินนาทาน การถือเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้ ๑ กาเมสุมิฉฉาจาร การประพฤติดิฉิตในกาม ๑

ทางวาจา มี ๔ คือ มุสาวาท พูดสิ่งที่ไม่จริง ๑ ผรุสวาท พูดคำหยาบ ๑ ปิสุณาวาท พูดคำส่อเสียด ๑ สัมผัปปลาปวาท พูดคำเพ้อเจ้อ คำที่ไม่มีประโยชน์ ๑ นี่เป็นวจีกรรม ๔ ซึ่งหักรอนประโยชน์ของผู้อื่น

มโนกรรม ๓ คือ อภิชฌา การเพ่งเล็งอยากได้ของของคนอื่น ๑ พยาปาท การคิดเบียดเบียนประทุษร้ายผู้อื่น ๑ และมิจฉาทิฏฐิ ๑

นี่คืออกุศลกรรมบถ เพราะฉะนั้น ศีล คือ การวิริยเหตุ คือ เว้นอกุศลกรรมทั้ง ๑๐ ขณะใด ขณะนั้นเป็นกุศลกรรมบถ คือ เป็นทางของกุศล ซึ่งได้แก่ศีลนั่นเอง

การวิริยเหตุทั้งหมด ได้แก่ ศีล ขณะใดที่เว้นทุจริต ขณะนั้นเป็นกุศล นอกจากนั้นแล้วกุศลก็ยังมีทางของกุศลอีก ๑๐ ประการด้วย คือ เป็นไปในทาน การที่วิริยเหตุ ไม่ทำทุจริต จิตในขณะนั้นไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง จึงเป็นไปในเรื่องของการสละวัตถุเพื่อประโยชน์สุขของคนอื่น ๑ หรือการอุทิศส่วนกุศลที่ได้กระทำแล้วให้คนอื่นได้อนุโมทนา ๑ และขณะใดที่จิตเกิดอนุโมทนา ขณะนั้นก็เป็นกุศลที่เป็นไปในทาน

แสดงให้เห็นว่า เวลาที่ไม่มีโลภะ โทสะ โมหะ นอกจากในเรื่องของศีลแล้ว ก็ยังเป็นไปในเรื่องของการทานได้ เป็นไปในเรื่องของการอบรมเจริญภavana ได้ เช่นในเรื่องของการฟังธรรม การแสดงธรรม หรือการเจริญสมถภาวนา วิปัสสนาภาวนา เป็นต้น เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ว่าเมื่อเว้นทุจริตแล้ว จะหมดเรื่องของการเจริญกุศล แม้ว่าจะมีศีลซึ่งเป็นการวิริยเหตุแล้ว ก็ยังมีกุศลอื่น ๆ ที่ควรเจริญขึ้นด้วย

๑๗๗๖

สนทนาธรรมที่โรงพยาบาลจังหวัดอุดรธานี

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑

คำถามต่อไป คือ

การเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อความพ้นทุกข์ เช่น พิจารณาอสุภกัมมัฏฐาน แล้วปลงปัญญาสู่พระไตรลักษณ์ ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ประเภทเจโตวิมุตติ แสดงว่า ทางสู่ความพ้นทุกข์ไม่จำเป็นต้องเจริญวิปัสสนาล้วน ๆ อย่างเดียว ใช่หรือไม่

แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อจะทรงตรัสรู้ พระองค์ก็ทรงได้ฌานจิตก่อน ไม่มีใครที่จะได้ฌานจิตคล่องแคล่วชำนาญเท่าพระองค์ ถ้าศึกษาต่อไปจะทราบว่าจะทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากยิ่ง ต้องเป็นผู้ที่ชำนาญมากจึงจะกระทำได้ แต่อย่าลืมที่กล่าวว่า แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อจะทรงตรัสรู้ พระองค์ก็ทรงได้ฌานจิตก่อน พระองค์ทรงได้ฌานจิต แต่ไม่ใช่เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วย ฌานจิตเท่านั้น ต้องเป็นการอบรมเจริญปัญญาบารมีครบที่จะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยรู้แจ้งอริยสัจธรรมในปัจฉิมยาม คือ ยามที่ ๓

ในยามที่ ๑ ทรงระลึกชาติมากมายนับไม่ถ้วน แต่ก็ไม่ได้ทรงเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเพราะทรงสามารถระลึกชาติได้

ในมัชฌิมยาม ทรงพิจารณาจติและปฏิสนธิของสัตว์มากมายสักเท่าไร ก็ไม่ได้ทรงเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยการรู้จติและปฏิสนธิของสัตว์

เพราะฉะนั้น แม้ว่าฌานทั้งหลายสามารถทำให้ระลึกชาติได้ก็ดี สามารถรู้จติและปฏิสนธิของสัตว์ได้ก็ดี สามารถเป็นพื้นฐานสำหรับการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ได้มากมายสักเท่าไรก็ดี ก็ไม่ใช่การรู้แจ้งอริยสัจธรรม

เมื่อพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นบุคคลผู้เลิศ เพราะฉะนั้น พระองค์จึงทรงถึงพร้อมทั้งวิชาและจรณะ จรณะ คือ ฌานทั้งหลาย ในขณะที่ ผู้ที่เป็นพระอริยสาวกบางท่านไม่ได้ฌาน แต่รู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

แม้ในสมัยที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ทรงปรินิพพาน บรรดาสาวกที่เป็น พระอริยบุคคลที่ได้ฌานด้วยก็มีจำนวนน้อยกว่าผู้ที่รู้แจ้งเพียงอริยสัจธรรม แสดงให้เห็นว่า การที่จะได้ฌานไม่ใช่ของง่ายเลย นอกจากไม่ง่ายแล้ว การที่จะรู้แจ้ง อริยสัจธรรมก็ยิ่งยากด้วย เมื่อยากทั้ง ๒ อย่าง ใครจะเป็นผู้ที่สามารถบรรลุได้ ทั้ง ๒ อย่าง หรือจะสามารถบรรลุได้เพียงเป็นพระอริยสาวกที่ไม่ได้ฌานจิต

เพราะฉะนั้น บุคคลในสมัยนี้ก็พิจารณาตัวเองได้ว่า สามารถจะรู้แจ้ง อริยสัจธรรมพร้อมกับได้ฌานด้วย หรือว่าฌานนั้นก็แสนยาก การรู้แจ้งอริยสัจธรรม ก็แสนยาก ถ้าสามารถจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ก็ดีแล้ว ไม่ต้องถึงกับทั้ง รู้แจ้งอริยสัจธรรมและได้ฌานด้วย เพราะแม้ในครั้งที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ทรง ปรินิพพาน ผู้ที่ได้ฌานด้วยและรู้แจ้งอริยสัจธรรมด้วยก็น้อยกว่าผู้ที่รู้แจ้ง เพียงอริยสัจธรรม นี่เป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณา

ที่ถามว่า การเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อความพ้นทุกข์ เช่น พิจารณา อสุภกัมมัฏฐานแล้วปลงปัญญาสู่พระไตรลักษณ์

ฟังแล้วไม่ยากเลย เพียงแต่พิจารณาอสุภกัมมัฏฐานแล้วปลงปัญญาสู่ พระไตรลักษณ์ ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ ฟังดู แค่นี้เอง แต่พิจารณาอย่างไรที่จะเป็น พระไตรลักษณ์ได้ นี่เป็นเรื่องใหญ่กว่าการที่จะเพียงกล่าวว่า พิจารณาอสุภกัมมัฏฐาน แล้วปลงปัญญาสู่พระไตรลักษณ์

เหมือนอย่างบางคนบอกว่า เห็นก็อย่าไปยึดถือ ก็ละ ๆ เสีย ได้ยินก็ อย่าไปยึดถือ ก็ละ ๆ เสีย ไม่ใช่ตัวตน พุดได้ ทำได้ไหม ละอย่างไรถ้าปัญญาไม่เกิด นี่ก็เหมือนกัน พิจารณาอสุภกัมมัฏฐานอย่างไร ปลงปัญญาอย่างไรจึงจะสู่พระไตรลักษณ์ได้ เพราะเรื่องของสมถภาวนาไม่ใช่เรื่องการรู้ลักษณะของสัจธรรม คือ นามธรรมและ

รูปธรรมที่กำลังเกิดดับในขณะนี้ แต่เป็นเรื่องราวทำให้จิตสงบโดยที่ไม่รู้ว่าไม่ใช่ตัวตน นั่นคือสมถภาวนา

เพราะฉะนั้น ขณะที่กำลังทำอย่างนั้น ไม่ใช่การอบรมเจริญปัญญาที่จะรู้ไตรลักษณ์ จะเพียงปลงปัญญาสู่พระไตรลักษณ์เฉย ๆ ง่าย ๆ เป็นไปไม่ได้เลย แม้แต่การที่จะพิจารณาอสุภ ที่จะเป็นกุศล พิจารณาอย่างไรที่จะทำให้จิตสงบจริง ๆ ถ้าเป็นเรื่องของปัญญาก็รู้ว่า ต้องเป็นเรื่องของการอบรมเจริญ เพราะวาปัญญาจะโตทันทีโดยไม่มีความรู้ความเข้าใจอะไรเลยไม่ได้

สมพร พิจารณาอสุภ ความจริงซากศพก็เพียงข่มจิตไม่ให้ฟุ้งซ่านเกินไป แต่ความจริงถ้าเราไม่เข้าใจเรื่องวิปัสสนา พิจารณาแค่นั้น ทำอย่างไร ๆ ก็ไม่สามารถบรรลุผลได้ ไม่สามารถสำเร็จแม้โสดาบันได้ จำเป็นที่เราจะต้องศึกษาให้เข้าใจเรื่องของปัญญาก่อน คือ เรื่องวิปัสสนาปัญญา เมื่อเราเข้าใจเรื่องวิปัสสนาแล้ว เราจะอบรมสมถะอย่างอื่น เช่น พิจารณาซากศพก็ไม่มีอะไร เมื่อจิตเราสงบ มีความสังเวชเกิดขึ้น เข้าใจเรื่องวิปัสสนาแล้ว ก็ดำเนินตามต่อไป พิจารณาเรื่องนามเรื่องรูป ถ้าไม่พิจารณาเรื่องนามเรื่องรูป ทำอย่างไรก็ไม่สามารถสำเร็จบรรลุผลได้

สุ. ปัญหาก็คงจะมีอยู่ ซึ่งเป็นสิ่งที่เข้าใจแล้วจะทำให้ไม่เสียเวลา คือ รู้ว่าพระอรหันต์ที่รู้แจ้งอริยสัจธรรมนั้นดับกิเลสอะไร เพราะว่ากิเลสมีมาก เพราะฉะนั้น การที่ปัญญาจะดับกิเลส จะดับกิเลสทันทีทั้งหมดเป็นพระอรหันต์ไม่ได้ เมื่อรู้แจ้งอริยสัจธรรมประจักษ์แจ้งลักษณะของนิพพาน ปัญญาขั้นแรกที่เป็นโลกุตตระ จะดับการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตนก่อน

นี่คือสิ่งที่ต้องเข้าใจว่า เมื่อปัญญาต้องรู้อย่างนี้ เราก็ต้องฟังเรื่องความไม่ใช่เรา ความไม่ใช่ตัวตนของสภาพธรรม จนกระทั่งปัญญาค่อย ๆ พิจารณาและเข้าใจขึ้น และสติปัญญานี้จะเกิดระลึกได้ในขณะที่กำลังเห็น กำลังได้ยิน เป็นต้น จนรู้ว่าไม่ใช่ตัวตนอย่างไร

แสดงให้เห็นถึงความต่างกันของสมถะและวิปัสสนาว่า ถ้าเป็นอสุภกัมมัฏฐาน ไม่มีการที่จะพิจารณาว่า ขณะที่เห็นอสุภานั้นไม่ใช่เราเห็น และสิ่งที่ปรากฏที่เราเคย

ยึดถือว่าเป็นซากศพของคนนั้นคนนี้ แท้ที่จริงแล้วทางตาอะไรกำลังปรากฏ ที่เป็นอนัตตา

แสดงให้เห็นว่า การที่จะดับการยึดถือสภาพธรรม ต้องปัญญารู้ความจริงว่า นามธรรมไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่เรา รูปธรรมไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่เรา ถ้าเข้าใจอย่างนี้จริง ๆ จะไม่ชวนชวายเป็นอย่างอื่น นอกจากพยายามศึกษาลักษณะของสภาพธรรมที่เห็นจริง ๆ เดียวนี้ ได้ยินจริง ๆ เดียวนี้ว่า ไม่ใช่เราอย่างไร

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. ต้องคิดก่อนว่า ถ้าเขาไม่ได้ทำเอง เขาจะได้รับไหม ถ้าได้รับก็สบาย โดยที่ที่เราทำแทนไปให้หมดเลย คนอื่นไม่ต้องทำ เพราะว่าบุญหมายความว่าถึง ขณะที่จิตไม่มีโลภะ ไม่มีโทสะ ไม่มีโมหะ ขณะนั้นจึงเป็นกุศล หรือว่าเป็นบุญ

เวลาที่เราทราบว่ามีใครทำความดี และเราเกิดปีติอนุโมทนาด้วย จิตของเราที่ ผ่องใสอนุโมทนาด้วย นั่นเป็นบุญของเราซึ่งเกิดจากการกระทำบุญของคนอื่น เพราะฉะนั้น ถ้าเราเห็นคนอื่นทำบุญและเราก็อนุโมทนา นั่นคือกุศลของเราเอง ขณะที่เราอนุโมทนาเป็นกุศลจิตของเรา ที่จะได้คือกุศลจิตเกิด ไม่ใช่เขาเอาบุญของเขา แบ่งมาให้และเราก็รับเอามาเฉย ๆ

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. ไม่ได้ บุญของใครก็ของคนนั้น เพราะว่าบุญคือกุศลจิต สมมติว่า เราแบ่งบุญให้เขา แต่เขาโกรธเรา เขาไม่อย่างได้ เขาไม่ชอบเรา เขาไม่ยินดีด้วย ถ้าเป็นอย่างนั้น ไม่มีทางที่จะให้กุศลจิตของเขาเกิดเลย

ถ. เราไปวัดที่ไม่มีอะไรเลย เราชักชวนคนอื่นไปสร้าง เราก็มีอาหารหวาน คาวไปเพื่อถวายพระเพื่อเป็นสังฆทาน เพื่ออุทิศให้วิญญาณในที่นั้นที่มีแต่กระดูก ที่เราเห็นอยู่ และเราแผ่เมตตา เขาจะได้รับไหม

ส. เหมือนกัน ไม่ว่าเราจะทำบุญแบบไหนก็ตาม กุศลจิตของใครเกิด ก็เป็นบุญของคนนั้น อกุศลจิตของใครเกิดก็ไม่ใช่น้ำบุญในขณะนั้น มิฉะนั้นแล้วคนอื่น ต้องทำให้ใคร ๆ ได้ โดยที่คนนั้นไม่ต้องทำเลย เป็นไปไม่ได้

ถ. ไม่เห็นวิญญาณ(ได้ยินไม่ชัด)

ส. ไม่ว่าจะเป็นอย่างนั้น ไม่ได้ ถ้าเขาไม่อนุโมทนา เพราะว่าเมื่อเขาเกิด กุศลจิต เขาจึงอนุโมทนา ถ้าเขาไม่เกิดกุศลจิต เขาก็ไม่อนุโมทนา

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. ต้องมี เพราะเขาไม่ใช่พระอรหันต์ เมื่อตายแล้วก็ต้องเกิด ทุกคนที่ยัง ไม่ใช่พระอรหันต์ ยังมีกิเลสอยู่ ตายแล้วไม่ใช่สูญสิ้นไป มีปัจจัยมีเหตุที่จะทำให้เกิด เว้นพระอรหันต์เท่านั้นที่ไม่เกิด

เรื่องบุญนี่เรื่องใหญ่ เพราะโดยมากไม่ทราบจริง ๆ ว่า ขณะไหนเป็นบุญ คือ จิตมีหลายชนิด จิตที่โลกไม่ใช่บุญ จิตที่โกรธไม่ใช่บุญ จิตที่หลงไม่ใช่บุญ ขณะใดที่ จิตไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง ขณะนั้นจึงเป็นบุญ ของใครก็ของคนนั้น ยกบุญของเรา ให้คนอื่นไม่ได้ แต่บอกให้เขารู้เพื่อให้เขาอนุโมทนาได้

อย่างขณะนี้ กุศลจิตเกิดก็เป็นบุญ เพราะว่ามีกมลสนทนาธรรม มีการ อนุโมทนาในท่านที่สนใจและจัดให้มีการสนทนาธรรมขึ้น

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. ได้กุศล ไม่ได้หมายความว่าไปได้มาจากอื่น คือ จิตเป็นกุศลขณะใด เป็นบุญขณะนั้น

ถ. ที่เราเข้าใจว่า วิญญาณนั้นยังไม่ไปเกิด เราก็แผ่เมตตาให้เขา จนกระทั่งเขาไปเกิด เป็นอย่างนั้นหรือเปล่า

ส. ไม่เป็นอย่างนั้นเลย เพราะว่าทุกคนกำลังมีจิต แต่ไม่เคยรู้ความจริงว่า จิตของเราเป็นอย่างไร จิตอยู่ที่ไหน แต่ที่แน่ ๆ คือ ทุกคนกำลังมีจิต พระผู้มีพระภาค ทรงตรัสรู้ว่า สภาพธรรมทั้งหมดที่เกิดขึ้นต้องดับ นี่คือความหมายของไม่เที่ยง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา สภาพที่ไม่เที่ยงนั้นเป็นทุกข์ เพราะว่าทุกคนอยากจะให้ทุกอย่างเที่ยง ไม่อยากให้โลกนี้เสื่อมสลาย ไม่อยากให้ตัวเองต้องจากโลกนี้ไป แต่ตามความเป็นจริง ทุกอย่างกำลังเกิดและดับไป เกิดและดับไป ไม่เที่ยงทุกขณะ

แม้แต่ความตายที่เราเรียกว่า สมมติมรณะ คือ สิ้นสุดสภาพความเป็นบุคคลนี้ จะไม่กลับคืนมาสู่ความเป็นบุคคลนี้อีกเลย ทันทีที่จุติจิตซึ่งเป็นจิตดวงสุดท้าย ขณะสุดท้ายของชาตินี้ดับไป มีปัจจัยทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดสืบต่อทันที ไม่มีระหว่างคั่น เหมือนอย่างขณะเมื่ออยู่กับขณะเดียวกันนี้เป็นคนละขณะ และก็มิมีจิตเกิดดับสลับมากมาย ทั้งทางตาเห็น ทางหูได้ยิน ทางใจคิดนึก แสดงให้เห็นถึงความรวดเร็วของการเกิดดับ ของจิต เพราะฉะนั้น เวลาที่จุติจิต ที่เราเรียกว่า ตาย คือ จิตขณะสุดท้ายนั้นดับไป ก็มีปฏิสนธิจิต คือ จิตขณะแรกของชาติต่อไป เกิดขึ้นทันที ไม่มีใครไปยับยั้งการ เกิดดับสืบต่อกันของจิตได้

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

สุ. ไม่มีตัวตนถาวร แม้แต่ในขณะนี้จิตก็กำลังเกิดดับ แต่เร็วจนกระทั่งเรา ไม่รู้สึก จากขณะหนึ่งไปสู่อีกขณะหนึ่งอย่างแนบสนิทมาก นี่เป็นเหตุที่เราไม่เข้าใจ ความหมายจริง ๆ ของอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เราคิดว่า เมื่อใดเราแก่ เราเจ็บ จึงจะเป็นอนิจจัง แต่ความจริงอนิจจังรวดเร็วกว่านั้นมาก ขณะที่เห็นเป็นอนิจจัง ดับไป ขณะที่ได้ยินเกิดขึ้นเป็นอนิจจัง ดับไป ขณะที่คิดนึกเป็นอนิจจัง เกิดขึ้นดับไป เร็วมาก และสืบต่อกัน นี่คือสังสารวัฏฏ์ การท่องเที่ยวสืบต่อทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ทุกภพทุกชาติเหมือนกันหมด ชาติก่อนก็เคยเห็นเหมือน อย่างนี้ ชาติหน้าก็ต้องเห็นเหมือนอย่างนี้ ชาติก่อนเคยได้ยินเหมือนอย่างนี้ ชาติหน้าก็ต้องได้ยินเหมือนอย่างนี้อีก ไม่สิ้นสุด

ถ. ถ้าเราสร้างความดี และเราไปเกิดในภพหนึ่ง ฐานะของเราจะดีขึ้นไหม

สุ. เปลี่ยนสภาพจากความเป็นบุคคลนี้โดยเด็ดขาด ไม่มีการกลับมาสู่ ความเป็นบุคคลนี้อีกเลย ถึงเป็นมนุษย์ก็ไม่ใช่นั่น เพราะว่ากรรมที่ทำให้เป็นบุคคลนี้ สิ้นสุดแล้ว ทุกคนมีกรรมจึงทำให้เกิดขึ้นต่างกัน และกรรมหนึ่งในสังสารวัฏฏ์จะทำให้ ปฏิสนธิจิตเกิดสืบต่อจากขณะที่จุติจิตดับ ทันทีที่ตาย กรรมที่ได้กระทำไว้แล้ว กรรมหนึ่ง จะทำให้จิตเกิดในภูมิใหม่พร้อมกับรูปใหม่ แล้วแต่ว่าเป็นผลของกรรมอะไร

กรรมดีก็มี กรรมชั่วก็มี ถ้าเป็นผลของอกุศลกรรม ก็เกิดเป็นสัตว์รูปร่างต่าง ๆ ที่เรามองเห็น เป็นปลา เป็นนก เป็นเต่า เป็นสัตว์ที่น่ารัก ที่น่าชัง กรรมวิจิตรมาก ที่จะทำให้เป็นไปต่าง ๆ อาจจะเป็นมนุษย์ อาจจะเป็นเทวดาก็ได้ แต่ทันทีที่ตายต้องเกิด เราไม่สามารถจะรู้ได้ เหมือนกับชาตินี้เราก็อะลิกไม่ได้ว่า ชาติก่อนเราเป็นใคร อยู่ที่ไหน ตายด้วยลักษณะอาการอย่างไร เหมือนกับชาตินี้ก็ไม่มีทางที่เราจะรู้ได้เลยว่า เราจะสิ้นชีวิตลงในลักษณะอาการอย่างไร เมื่อไร และก็ต้องมีจิตเกิด สืบต่อเป็นบุคคลใหม่ทันที มาจากไหนก็ไม่ทราบ จะไปที่ไหนก็ไม่ทราบ

ฟังดูเหมือนกับเป็นกุศโลบายที่จะทำให้คนทำดี เข้าใจว่าอย่างนั้น ใช่ไหม เพราะไม่ทราบว่าขณะนี้จิตกำลังเกิดดับ ถ้ารู้ว่าจิตกำลังเกิดดับ จะรู้ว่าจิตไหนเป็นเหตุ และจิตไหนเป็นผล คือ เราศึกษาพระธรรมหรือฟังพระธรรมอย่างผิวเผินมาก่อน เช่น เรื่องของกรรม ทุกคนรู้ว่ากรรมมีจริง คือ การกระทำดีมี การกระทำบาปมี และก็รู้ว่าผลของกรรมก็ต้องมี ในเมื่อกรรมเป็นเหตุมี ผลของกรรมก็ต้องมีด้วย ใช่ไหม

ถ้าพูดว่า กรรมมี ผลของกรรมมี วันนี้ขณะไหนบ้างที่เป็นกรรม และขณะไหนบ้างที่เป็นผลของกรรม คือ ถ้าเราไม่ละเอียดย เราจะไม่รู้เลย เราก็ไม่เชื่อเรื่องผลของกรรมทั้งชาตินี้และชาตินี้ แต่ถ้าเรารู้ว่า ไม่ใช่เรื่องเลื่อนลอย และไม่ใช่สิ่งที่จะมาชู้กันเพื่อที่จะให้ทำความดี แต่มีทางของผลของกรรมที่จะเกิดขึ้น

ทางตา มีการเห็นสิ่งที่น่าพอใจและไม่น่าพอใจ ทุกคนอยากเห็นสิ่งที่ดี ๆ ทั้งนั้น น่าเพิลิดเพิลินเจริญใจ อยากเห็นดอกไม้สวย ๆ อยากฟังเสียงเพราะ ๆ อยากได้กลิ่นหอม อยากลิ้มรสอาหารอร่อย อยากกระทบสัมผัสที่สบาย นี่คือผลของกรรม เพราะแม้ว่าจะอยากสักเท่าไร ก็ขึ้นอยู่กับว่ากรรมใดจะทำให้ได้รับสิ่งที่ดีหรือไม่ดี ในขณะไหน

ทุกชีวิตต้องเคยรับประทานอาหารอร่อย ขณะที่รสอาหารกำลังกลมกล่อม เป็นผลของกุศลกรรม แต่ถ้ามีพริกที่เผ็ดจัดและเกิดลิ้มรสพริกนั้น ในขณะนั้นเป็นผลของกุศลกรรมหรือเปล่า

ไม่มีทางที่จะรู้ได้เลยว่า กรรมใดจะให้ผล กำลังเป็นผลของกุศล อกุศลก็เกิดให้ผลขึ้นมาได้

ถ้ารู้ว่าขณะใดเป็นผลของกรรมและขณะใดเป็นกรรม ก็ต้องทราบว่าเป็นเมื่อกรรมซึ่งเป็นเหตุมี และผลของกรรมในชาตินี้ก็มี เพราะฉะนั้น เมื่อกรรมยังไม่ได้ดับหมดสิ้นไป ผลของกรรมก็ต้องมีต่อไปด้วย ตราบใดที่ยังมีเหตุที่จะให้ทำกรรมก็ต้องมีผลของกรรมเกิดด้วย

ไม่ใช่เรื่องเลื่อนลอย เพียงแต่เราไม่สามารถมีจักขุทิพย์ที่จะเห็นภูมิไกล ๆ หรือโลกอื่น ไม่สามารถที่จะระลึกชาติได้ ไม่เคยคิดด้วยซ้ำว่า ที่เราเกิดมาได้ เราเกิดมาได้อย่างไร ตาเรามาจากไหน ผมหมาจากไหน ร่างกายเรามาจากไหน ไม่เคยรู้ ไม่เคยคิด เมื่อเกิดมาแล้วก็ทึกทักว่าเป็นของเรา เป็นเรา แต่ถ้าคิดจริง ๆ พิจารณาจริง ๆ ศึกษาจริง ๆ จะรู้ว่า มีรูปซึ่งเกิดเพราะกรรมประเภทหนึ่ง มีรูปซึ่งเกิดเพราะจิตประเภทหนึ่ง มีรูปซึ่งเกิดเพราะอาหารประเภทหนึ่ง และมีรูปซึ่งเกิดเพราะอุตุ ความเย็นความร้อนประเภทหนึ่ง

เรื่องของตัวเราเองทั้งจิตใจและร่างกาย เราไม่เคยรู้ ถ้าไม่ได้ฟังพระธรรม ก็ทำให้เราคิดเองว่า กรรมไม่มี หรือผลของกรรมไม่มี ถ้าคิดว่าชาติหน้าไม่มี ก็คือผู้ที่ไม่เชื่อเรื่องกรรมและผลของกรรม ยังรับผลของกรรมไม่หมดเลย จบแล้วก็สบาย ทั้ง ๆ ที่กำลังทำกรรม ผลของกรรมก็ไม่มี ถ้าเป็นอย่างนั้นก็หมายความว่า ไม่เชื่อในเรื่องเหตุกับผล

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. ขออนุโมทนาในความสนใจที่จะเข้าใจพระธรรมจริง ๆ เพราะว่าพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของปัญญาของผู้ฟัง

ในครั้งที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพาน ตอนเย็น ๆ ณ พระวิหารเชตวัน ณ พระวิหารเวฬุวัน ก็มีพุทธบริษัทไปเฝ้าเพื่อฟังพระธรรม จุดประสงค์ในการทรงแสดงพระธรรมก็เพื่อให้ผู้ฟังพิจารณาและเกิดปัญญาของตนเอง เพราะว่าพระองค์ดับกิเลส

หมดแล้ว พระปัญญาสมบูรณ์ที่สุดแล้ว ไม่มีกิจที่จะต้องกระทำส่วนพระองค์ นอกจาก
สัตตูปการคุณ คือ การทรงแสดงธรรมเพื่ออุปการะแก่สัตว์โลก เพื่อให้ผู้ฟังเกิดปัญญา
เพราะฉะนั้น แม้ในสมัยนี้ เหตุการณ์ครั้งนั้นผ่านล่วงเลยมาถึง ๒,๕๐๐ กว่าปี
ผู้ที่เคยสนใจฟังพระธรรมก็ยังไม่ทิ้งโอกาส เวลาที่มีพระธรรมที่ได้เคยทรงแสดงไว้
ณ ที่ใด ก็ฟังและพิจารณา แต่ข้อสำคัญคือให้รู้ว่า เพื่อปัญญาของตนเองเกิดขึ้น
เข้าใจเหตุและผลโดยสมบูรณ์ โดยไม่ผิด เพราะว่าเป็นเรื่องของเหตุและผลทั้งสิ้น

๑๗๗๗

สนทนาธรรมที่บ้านคุณวณิช เดชานุเบกษา จังหวัดขอนแก่น

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑

สำหรับการอบรมเจริญวิปัสสนาภาวนา ต้องเข้าใจแม้แต่ความหมายของ คำว่าวิปัสสนาคืออะไร เพราะถ้าพูดถึงโสตาปัตติมรรคจิต โสตาปัตติผลจิตแล้ว ต้องเป็นผลที่เกิดจากการอบรมเจริญปัญญาขั้นวิปัสสนา คือ ขั้นประจักษ์แจ้งลักษณะ ของสภาพธรรมที่เป็นสัจจธรรม เพราะฉะนั้น การฟังให้เกิดปัญญาจริง ๆ ต้องไม่ข้าม แม้สักคำเดียวที่จะต้องเข้าใจให้ถูกต้อง เช่น คำว่า ธรรม คืออะไร

ธรรม คือ สภาพที่มีจริง ๆ และสภาพนั้นไม่ใช่ของใคร ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน แต่ใครที่ไม่รู้จักจะยึดถือสภาพธรรมนั้น ๆ ว่าเป็นเรา หรือ เป็นของเรา หรือเป็นตัวเรา เช่น การเห็น เป็นสิ่งที่มีจริงในขณะนี้ ถ้าไม่รู้ว่า การเห็น เกิดได้อย่างไร และเมื่อเห็นแล้วดับไปอย่างไร ถ้าไม่รู้อย่างนี้ก็เป็นเราเห็น ไม่มีความ เป็นอนัตตาเลย ไม่เข้าใจว่าอนัตตา คืออย่างไร

ก่อนอื่นต้องฟังเรื่องของธรรมว่า เป็นสภาพที่มีจริง ๆ ในชีวิตประจำวัน และ เมื่อกล่าวว่า ธรรม ก็อย่าไปเอาธรรมนั้นมาเป็นเรา ธรรมต้องเป็นธรรม จะเป็นใคร ไปไม่ได้ แม้แต่เพียงการฟังอย่างนี้ก็ต้องพิจารณาว่า ในขณะนี้เคยยึดถือว่าเป็นเรา ทั้งหมด คือ ธรรมแต่ละอย่าง เช่น ได้ยิน ขณะที่กำลังได้ยิน เป็นธรรมชนิดหนึ่ง เป็นสิ่งที่มีจริง ๆ เพราะฉะนั้น เมื่อเป็นธรรมแล้วจะชื่อสุตา หรือจะชื่อสุจินต์ หรืออะไร ก็ไม่ได้ เพราะว่าได้ยินเป็นสภาพที่เกิดขึ้นได้ยินเสียงและดับไป นี่คือความหมาย ของธรรม

เพราะฉะนั้น การเจริญวิปัสสนา คือ การอบรมเจริญปัญญาเพื่อรู้ธรรมที่มี จริง ๆ ที่เป็นสัจจธรรม และต้องเข้าใจด้วยว่า ต้องอาศัยการฟังให้เข้าใจก่อนที่จะ ถึงความเป็นพระโสดาบันบุคคล ซึ่งถ้าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ทรงตรัสรู้ ไม่มีใครสามารถจะรู้ว่า ทุกขณะในชีวิตเป็นอนัตตา คือ ไม่ใช่เรา

ไม่ใช่ตัวตนของเรา ไม่ใช่ตัวเราอย่างไร แต่เมื่อทรงแสดงแล้ว เราต้องฟังและเทียบเคียง และพิจารณาแม้ในขั้นการฟังว่าเป็นจริงอย่างนั้นหรือเปล่า ไม่มีการข้ามขั้นเลย ต้องฟังโดยละเอียดก่อน

ที่ปัญญาก็คือเป็นวิปัสสนาญาณ ที่จะถึงโสดาปัตติมรรคจิตหรือโสดาปัตติผลจิต ต้องมีปัญญารู้เรื่องจริง ๆ ให้เข้าใจก่อนเป็นขั้นต้น และภายหลังสติปัฏฐานจึงจะระลึกตรงลักษณะของสภาพนั้น เป็นผู้ที่มีปกติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่มีจริง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้นปรากฏ เพื่อที่จะประจักษ์ความไม่เที่ยง คือการดับไปของสภาพธรรมนั้น เป็นวิปัสสนาญาณอย่างชัดเจนที่ไม่เคยเข้าใจมาก่อน ไม่เคยประจักษ์แจ้งมาก่อน ตามลำดับขั้น ก่อนที่จะถึงโสดาปัตติมรรคจิตและโสดาปัตติผลจิต

เพราะฉะนั้น ผู้ที่อบรมเจริญปัญญานั้นเองเป็นผู้ที่รู้ตัว โดยที่คนอื่นไม่ต้องบอก เช่น ขณะนี้ฟังเรื่องของเห็น ฟังเรื่องของได้ยินว่าเป็นธรรม แต่ละท่านมีความเข้าใจในขั้นนี้มากน้อยแค่ไหนคนอื่นไม่สามารถรู้ได้เลย แต่คนที่กำลังฟังก็กำลังพิจารณาว่าเป็นธรรมจริง ๆ เอาเราออก เอาชื่อออก เอาสัตว์ออก เอานกออก เอาแมวออก เอาสุนัขออก ล้วนแต่มีสภาพธรรมที่เห็นเหมือนกัน ได้ยินเหมือนกันทั้งสิ้น

การเห็นก็เป็นของจริงอย่างหนึ่ง การได้ยินก็เป็นของจริงอย่างหนึ่ง ไม่ต้องตั้งชื่ออะไรเลย เป็นธรรมซึ่งสาธารณะทั่วไปกับทุกคน นี่จึงจะเอาการยึดถือว่าเป็นตัวตนออกจากชีวิตประจำวันทุก ๆ ขณะได้

เพราะฉะนั้น ในขณะที่ฟังเข้าใจก็เป็นสติขั้นหนึ่ง และผู้นั้นเองก็รู้ด้วยตนเองว่ายังสงสัย หรือว่าเข้าใจ หรือว่าไม่แน่ใจ หรือต้องฟังอีกจึงจะเข้าใจยิ่งกว่านี้อีก ปัญญาของแต่ละคน บุคคลนั้นเป็นผู้รู้ แม้แต่สติของใครจะเกิดระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรม คนอื่นก็ไม่ว่า ขณะนี้ใครกำลังคิดอะไร คนอื่นรู้ไม่ได้เลย มีใครบอกได้ไหมว่า ท่านที่นั่งข้าง ๆ คิดอะไร

ไม่มีทางเลยที่จะรู้ได้ ใจใครก็ใจคนนั้น คิดเรื่องอะไรก็เป็นเรื่องของคนนั้น ดิฉันคิดถึงกรุงเทพ คิดถึงพี่น้อง คิดถึงญาติ คนที่นี้ไม่สามารถคิดอย่างดิฉันได้เลย

เพราะว่าเหตุที่จะให้คิดต่างกัน ซึ่งแต่ละท่านที่นั่งที่นี่ ดิฉันจะไปคิดถึงญาติของท่าน พี่น้องของท่าน ดิฉันก็คิดไม่ได้ ไม่เคยเห็น ไม่เคยรู้จัก ไม่เคยพบ แต่เมื่อใดที่เห็นแล้วก็คิดได้ รู้จักแล้วต่อไปก็คิดได้ว่า เคยเห็นท่านที่นี่ กำลังนั่งฟัง และถามเรื่องนั้นเรื่องนี้

เพราะฉะนั้น ใจของแต่ละคน แม้แต่ความคิดก็ต่างกันตามการเห็น การได้ยิน เห็นแล้วชอบ ก็คิดเรื่องชอบ เห็นแล้วไม่ชอบ ก็คิดเรื่องไม่ชอบ

จะเห็นได้ว่า แม้ปัญญาและสติก็เป็นเฉพาะตน ที่ใช้คำว่า ปัจจัยตั้งหมายความว่าบุคคลอื่นรู้ไม่ได้ นอกจากผู้ตัวเองเมื่อปัญญาของผู้นั้นเกิด เช่น ในขณะนี้ ปัญญาของใครที่เป็นโสตาปัตติมรรคจิตเกิด คนอื่นรู้ไม่ได้เลย นอกจากคนนั่นเอง ไม่ใช่ว่าคนนั้นไม่รู้ต้องให้คนอื่นมาบอก นั่นไม่เป็นเหตุเป็นผลเลย

ถ. อยากทราบว่า ทำสมาธิมานานทำไมปัญญาไม่เกิด

สุ. ขออนุโมทนาที่ทราบความจริง เพราะว่าเมื่อทำสมาธิ ผลก็คือสมาธิ ไม่ใช่การอบรมเจริญปัญญา เพราะฉะนั้น ปัญญาจึงไม่เกิด เหตุเป็นอย่างไร ผลก็ต้องเป็นอย่างนั้น ถ้าทำสมาธิ ผลก็คือมีสมาธิ ถ้าอบรมเจริญความเข้าใจ ความเข้าใจก็ค่อย ๆ เจริญขึ้น เหตุเป็นอย่างไร ผลต้องเป็นอย่างนั้น

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

สุ. ถ้าใช้คำว่า ญาณ ญาณต้องเป็นปัญญา และเป็นปัญญาขั้นสูงด้วย คือ ขั้นประจักษ์แจ้ง เพราะฉะนั้น ยังไม่ควรใช้คำว่า ญาณ ถ้ายังไม่มี ความเข้าใจอะไรเลย

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

สุ. เวลาไม่จำกัด เวลามากหรือน้อยไม่สำคัญ สำคัญที่หนทางข้อปฏิบัติ ถูกหรือผิด และที่กล่าวว่า เห็นอย่างอื่นที่คนอื่นไม่เห็น ถ้าปัญญาไม่สามารถรู้ความจริงของกำลังเห็นจริง ๆ อย่างนี้ตามปกติ ไม่ใช่วิปัสสนาญาณ ไม่มีประโยชน์ เพราะว่าดับกิเลสไม่ได้

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. ในขณะนี้ทางตาเป็นสิ่งที่มิจริง ทางหูมิจริง ทางจมูกมิจริง ทางลิ้นมิจริง ทางกายมิจริง ทางใจมิจริง ยังไม่ได้เป็นซากศพ เพราะฉะนั้น รู้อย่างไรจะถูกต้องกว่ากัน เพียงคิดถึงซากศพและเข้าใจว่าจิตควรจะสลด แต่เมื่อไม่ใช่ปัญญาที่รู้ของจริง ๆ ที่เป็นสังขารธรรม ก็ไม่สลด

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. ไม่ใช่ทำได้ ต้องฟังเรื่องของสภาพธรรม คือ นามธรรมและรูปธรรม ในขณะนี้ จนกว่าจะเข้าใจ ต้องตั้งต้นใหม่ ถ้าปัญญาขั้นการฟังไม่มี จะไปทำสักเท่าไรก็ไม่รู้ ไม่เข้าใจ ข้อนี้สำคัญมากทีเดียว

ถ. จริง ๆ แล้วสภาพปัจจุบันของเรา น่าจะเอามาพิจารณา ...

ส. คือ โสตาปัตติมรรคจิตเป็นพระอรหันต์บุคคลที่ประจักษ์แจ้งอริยสัจจะต้องดับความเห็นผิดที่ยึดถือสภาพธรรมในขณะนี้ว่าเป็นตัวตน เป็นเรา หรือเป็นสัตว์ เป็นบุคคล ไม่ใช่เห็นอย่างอื่น แต่สามารถประจักษ์แจ้งการเกิดดับของเห็น ซึ่งต่างกับขณะที่ได้ยิน รู้ลักษณะของนามธรรมที่แยกขาดจากลักษณะของรูปธรรมจนกระทั่งโลกไม่ได้ปรากฏติดต่อกันให้เห็นเป็นตัวตนที่กำลังนั่งอยู่ในขณะนี้ เพราะว่าจิตเกิดดับเร็วมาก สติและปัญญาจะต้องระลึกรู้จนประจักษ์แจ้งได้จริง ๆ ว่า สภาพธรรมแต่ละอย่างไม่ใช่ตัวตนเพราะเป็นแต่เพียงลักษณะของสภาพธรรมแต่ละอย่าง ๆ กระจัดกระจายสิ่งซึ่งเคยรวมติดกันที่ทำให้มีความเห็นผิดว่าเป็นตัวตนออกได้ ไม่ใช่เห็นอย่างอื่น

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. ไม่เกี่ยวกับสมาธิ ไม่เกี่ยวเลย เพราะว่าสมาธิมี ๒ อย่าง คือ มิจฉาสมาธิและสัมมาสมาธิ นี่ชัดเจนมากในพระไตรปิฎก ขณะใดที่ปัญญาไม่เกิดไม่ว่าจะทำมา ๑๐ ปี ๒๐ ปีก็เป็นมิจฉาสมาธิ เพราะว่าไม่ได้เกิดความเข้าใจในเหตุในผลในลักษณะของสภาพธรรม

การอบรมเจริญภาวนา ต้องทราบว่า ภาวนา หมายถึงอบรมให้สิ่งที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น หรือให้สิ่งที่เกิดขึ้นเจริญยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้น เป็นเรื่องความเข้าใจ เป็นเรื่อง

สติปัญญา เป็นเรื่องของกุศลจริง ๆ เช่น ถ้ายังไม่เคยเข้าใจเรื่องของสภาพธรรมที่เคยยึดถือว่าเป็นเราเห็น เราได้ยินเลย ก็ต้องฟังก่อน อย่าไปปฏิบัติอะไรเลยทั้งสิ้น เพราะถ้าความเข้าใจไม่มี ปฏิบัติอย่างไรปัญญาก็ไม่เกิด เพราะไม่มีพื้นฐาน คือความเข้าใจในสิ่งที่สติจะต้องระลึกจนกว่าปัญญาจะรู้ชัด ต่อเมื่อใดได้ฟังเรื่องของสภาพธรรม และเข้าใจว่าปัญญาต้องรู้ของจริงอย่างนี้ สติจึงจะค่อย ๆ เกิดระลึกได้ว่าเป็นนามธรรม เป็นสภาพรู้ เป็นอาการรู้ซึ่งคนตายไม่เห็น เพราะฉะนั้น การเห็นไม่ใช่รูปธรรม คือ แยกนามธรรมและรูปธรรมซึ่งรวมกันออกจนกระทั่งไม่เหลือความเป็นตัวตน

ถ. ถ้าเจริญพรหมวิหาร ๔ ทำอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ แต่สมาธิยังไม่มากมาย... และพยายามละกิเลสต่าง ๆ ...

ส. ไม่ได้ ปัญญาเท่านั้นที่ละกิเลสได้ สมาธิละกิเลสไม่ได้เลย และขอเรียนให้ทราบเรื่องของสมาธิว่า ที่เราใช้คำว่า สมาธิ ต้องเป็นฝ่ายกุศลจึงควรเจริญ ถ้าเป็นฝ่ายอกุศล ไม่ควรเจริญเลย และการที่จะเจริญสมาธิ หมายความว่า จิตจะต้องสงบเพราะเป็นกุศล ขณะใดที่เป็นอกุศลไม่ชื่อว่าสงบ เพราะฉะนั้น สมาธิที่เกิดกับอกุศลจิตจะไม่มีกำลังเลย อย่างเวลาที่เราจะเย็บผ้า หรือเดินในที่ที่มีอันตราย ก็ต้องมีการระวังตัว นั่นก็เป็นลักษณะของสมาธิ แต่เป็นไปในอกุศล ไม่ใช่เป็นไปในกุศลเลย

เพราะฉะนั้น ก่อนอื่นต้องเข้าใจว่า ผู้ที่จะเจริญกุศลอีกประเภทหนึ่ง ขึ้นสูงกว่าทาน ขึ้นสูงกว่าศีล คือ ความสงบของจิต ต้องประกอบพร้อมด้วยสติและสัมปชัญญะ

ขณะนี้ทุกคนมีสัมปชัญญะ คือ ความรู้สึกตัวตามปกติ ไม่ใช่ทำสิ่งที่ผิดปกติขึ้นมา คือ ไม่ต้องไปเปลี่ยนแปลงอริยาบถ หรือไปบังคับจิตใจ แต่ขณะที่กำลังฟังพระธรรม ยังไม่รู้ลักษณะของจิตที่กำลังฟังเลยสักนิดเดียวว่าสงบไหม เป็นกุศลหรือไม่ ซึ่งความจริงแล้วขณะที่กำลังฟังพระธรรม ไม่ใช่ขณะที่เรากำลังเพลิดเพลิน ดูทีวี สนุกสนาน คิดเรื่องนั้นเรื่องนี้ หรือเล่นดนตรี ฟังดนตรี แต่เสียงที่ฟัง

เป็นเรื่องที่จะทำให้เราค่อย ๆ พังไป ค่อย ๆ พิจารณาเรื่องตัวของเราให้รู้ว่า แม้แต่จิตใจที่เกิดอยู่กับเราตั้งแต่เกิดจนตาย บางครั้งเป็นอกุศล เราก็ไม่รู้ บางครั้งเป็นกุศล เราก็แยกไม่ออก เช่น การที่จะทำบุญสักครั้งหนึ่ง เจตนาที่จะให้เป็นกุศล แต่ระหว่างที่ไปตระเตรียมซื้อของ เข้าครัว อกุศลเกิดขึ้นมากมาย ถ้าอาหารอร่อยก็ดีใจ ถ้าอาหารไม่อร่อยก็วุ่นวายเดือดร้อนโกลาหล ก็เป็นอกุศล

เพราะฉะนั้น ชีวิตของเราบางครั้งเป็นกุศล บางครั้งเป็นอกุศล เมื่อสติสัมปชัญญะไม่เกิด ปัญญาไม่เกิด แยกไม่ออก เพราะฉะนั้น ผู้ที่แม้กุศลจิตเกิดวันหนึ่ง ๆ แต่ว่าเล็กน้อยมาก จึงไม่ปรากฏลักษณะความสงบที่เป็นขั้นสมาธิ แต่เวลาที่จิตใจเข้าใจพระธรรมและเห็นพระคุณ มีการน้อมระลึกถึงพระมหากุณาคคุณ พระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ ขณะนั้นลักษณะความสงบจะค่อย ๆ เพิ่มขึ้นเพียงนิดหน่อย แต่ต้องเป็นผู้ที่ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะจึงจะรู้ว่า จิตขณะนั้นไม่ใช่อกุศล กำลังเป็นกุศล และถ้าจะทำให้กุศลนั้นมั่นคงขึ้น ก็ต้องมีความเข้าใจประกอบด้วยปัญญาว่า จิตที่เป็นกุศลจะเพิ่มขึ้นได้อย่างไร นั่นคือการอบรมเจริญสมถภาวนาหรือสมาธิที่ยังไม่ถึงฌานจิตเลย ไม่ต้องกล่าวถึงระดับขั้นต่าง ๆ ของสมาธิอีกหลายขั้นกว่าจะเป็นฌานจิต ซึ่งยากแสนยาก ถ้าขั้นนี้ไม่มี เราจะทำฌานไม่ได้ จะทำสมาธิอะไรก็ได้ไม่ได้ทั้งหมด เพราะว่ายังแยกจิตที่เป็นกุศลและอกุศลไม่ออก

แต่ผู้ที่สามารถมีสติสัมปชัญญะแยกออก เขาจะรู้ว่า จิตที่เป็นกุศลกำลังเกิดบ่อย ๆ ต่างกับขณะที่เป็นอกุศล บ่อยแค่ไหน ความสงบเพิ่มหรือยัง ความสงบยังไม่เพิ่มลักษณะของความสงบยังไม่ปรากฏ ต่อเมื่อใดเขารู้ว่า ขณะนี้เองที่เป็นกุศล มีปัจจัยที่จะให้ความสงบปรากฏ ความสงบขั้นนั้นก็ยังไม่ถึงฌานจิต อีกแสนไกลกว่าจะถึง เพราะว่าในขณะนี้ที่สงบก็ยังเห็นบ้าง ได้ยินบ้าง

ถ้าเป็นฌานจิตแล้ว จะไม่มีการเห็น การได้ยิน ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจจะไม่นึกคิดเรื่องอื่นเลย นอกจากอารมณ์ที่จิตตั้งมั่นแล้วสงบ เพราะฉะนั้น ก็ยากที่ฌานจิตจะเกิด เราอย่าคิดว่าเป็นเรื่องง่าย เพราะฉะนั้น ไม่ควรสนใจอะไรนักกับการที่จะไปให้จิตตั้งมั่นจนกระทั่งความสงบเกิด โดยไม่ใช่ปัญญาขั้นวิปัสสนา

ซึ่งรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมเพื่อทึ่งความเห็นผิดว่าเป็นเราที่เห็น เราที่ได้ยิน เราที่คิดนึก

นี่เป็นการอบรมเจริญปัญญาที่แยกกันจริง ๆ ระหว่างการทำมิจจาสมาธิซึ่งไม่ประกอบด้วยปัญญา แต่หลงเข้าใจว่าเป็นฌานหรือว่าเป็นญาณ โดยที่ปัญญาไม่เกิดเลย

เป็นปัญญานั้นเอง แต่ว่าต่างระดับชั้น ปัญญาชั้นฌาน คือ ปัญญาที่รู้วจิตที่สงบมีกำลังเพิ่มขึ้นดื่มด่ำซาบซึ่งในอารมณ์นั้นขั้นไหน นั่นคือการอบรมเจริญสมถภาวนาที่จิตสงบ แต่สำหรับวิปัสสนา ปัญญาประจักษ์แจ้ง และสามารถระลึกได้

สมพร เรื่องของโสดาเป็นเรื่องไกล การที่จะบรรลุโสดาได้ ต้องเข้าใจตั้งแต่เบื้องต้น คือ ทำลายความเห็นผิดเสียก่อน คือ เห็นผิดว่า เป็นคน เป็นสัตว์ หรือเป็นตัวตน ซึ่งความเห็นผิดก็มาทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เรายึดอารมณ์ที่มาทางตาว่า เราเห็นคน เห็นสัตว์ เราไม่ได้เห็นความจริงเลย ความจริงสิ่งที่ปรากฏไม่ใช่คน ไม่ใช่สัตว์ แม้สิ่งที่เห็นนั้นก็ไม่ใช่คน ไม่ใช่สัตว์ เรียกว่า จักขุวิญญาณ

สามารถแยกรูปว่าอันไหนเป็นรูป อันไหนเป็นนาม เมื่อแยกรูปแยกนามได้ต่อไปก็พิจารณารูปนามนั้นแหละว่าอาศัยปัจจัยอะไรเกิดขึ้น เมื่อรู้ว่ารูปก็มีปัจจัยเกิดขึ้น นามก็มีปัจจัยเกิดขึ้น พิจารณาอย่างนี้บ่อย ๆ ต่อไปจะเห็นความเกิดและความดับ แต่โสดากว่าจะเกิดก็อีกนาน ต้องพิจารณาเพื่อทำลายความเห็นผิดอย่างนี้ เรื่องของโสดาไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ

ส. ขอดถามสักนิด เวลาที่เข้าใจว่า รู้ว่าไม่มีอะไรเลยนั้น ปัญญารู้อะไร

ถ. เฉย ๆ

ส. เฉย ๆ ไม่ได้แน่ ขณะนี้มีเห็นกับมีสิ่งที่ปรากฏทางตา ลักษณะของสติต่างกับสมาธิ แค่นี้ก็ต้องรู้แล้ว การอบรมเจริญปัญญาไม่ใช่เจริญสมาธิ แต่เป็นการเจริญสติ เพราะฉะนั้น ลักษณะของสติต่างกับสมาธิ แต่ถ้าเป็นผู้ที่ไม่เคยเจริญสติปฏิฐานมาเลยจะคิดว่า สมาธิเป็นสติ แต่แท้ที่จริงแล้วสมาธิไม่ใช่สติ สมาธิ

ก็เป็นสมาธิ แต่สติเป็นสภาพที่ระลึกได้ว่า ทางตาเป็นสภาพรู้ เป็นอาการรู้ที่ใช้คำว่า จิต หรือนามธรรม ต้องแยกกับสิ่งที่ปรากฏทางตาเสียก่อน

เพราะฉะนั้น ปัญญาที่ว่าเข้าไปรู้เฉย ๆ และรู้เหมือนกับว่าไม่ปรุงแต่งเลย แต่ในขณะนี้รู้อะไร เดียวนี้รู้อะไร ถ้าเดี๋ยวนี้ไม่รู้ ทั้งหมดที่เคยปฏิบัติมาก็ใช้ไม่ได้ เพราะว่าเรายึดถือเห็นเดี๋ยวนี้เป็นเรา เราพอใจสิ่งที่กำลังเห็น หรือไม่พอใจสิ่งที่กำลังเห็น ทางหูเรายึดถือว่าเป็นเราได้ยิน ตลอดตั้งแต่เข้ามาก็เป็นเราได้ยิน เพราะฉะนั้น ปัญญาต้องสามารถรู้ของจริง ๆ ตามปกติ ถ้าผิดปกติ หรือเฉพาะเวลา อย่างนั้นใช้ไม่ได้ ต้องสามารถรู้ของจริงในขณะนี้ด้วย เป็นปัญญาที่ค่อย ๆ สะสมอบรมขึ้น

๑๗๗๘

สนทนาธรรมที่บ้านคุณวณิช เดชานุเบกษา จังหวัดขอนแก่น

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑

ส. คุณธนิตมีประสบการณ์ที่เคยเข้าใจว่าได้บรรลุฌานมาแล้ว จะเป็นแบบเดียวกันหรือเปล่าไม่ทราบ ช่วยแสดงความคิดเห็นด้วย

ธ. ไม่ทราบที่คุณทำสมาธิอยู่ที่นี้ เริ่มต้นอย่างไร

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

ธ. ผมจะเรียนให้ทราบว่า ผมเริ่มต้นทำสมาธิมานานแล้ว เมื่อมาอยู่ที่กรุงเทพฯ ก็มาพบคุณลุงท่านหนึ่งสอนทำอานาปานสติสมาธิ ตอนแรกผมไม่สนใจ เพราะว่าตอนที่ผมเรียนทำสมาธิอยู่ที่นั่น ผมเล่นไสยศาสตร์ เล่นเครื่องรางของขลัง จนกระทั่งเอาไปใช้ประโยชน์ทางไสยศาสตร์ ตอนนั้นผมไม่ทราบว่า สมาธิที่เป็นสัมมาสมาธิหรือมีจกสมาธิเป็นอย่างไร รู้อย่างเดียวว่า การที่มีความตั้งมั่นที่ทำสมาธิอย่างนี้ได้ และบริกรรมคาถาอาคม มันมีพลังจิต สามารถทำอะไรต่ออะไรพิเศษได้ คิดว่าตัวเองเก่งแล้ว ทำไปประมาณเกือบ ๑๐ ปี ใครต่อใครก็เรียกอาจารย์

เวลาเขามีพิธีปลุกเสกเครื่องรางของขลัง เขาก็เชิญไปนั่งปรก เมื่อผมเข้ามากรุงเทพฯ ผมก็พบคุณลุงที่เป็นอาจารย์สอนให้ทำอานาปานสติสมาธิใหม่ ที่แรกผมก็ไม่สนใจ แต่ที่นี้เขาสอนมีขั้นตอน เมื่อทำสมาธิได้ตั้งแต่ขั้นขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ และก้าวเข้าสู่อัปปนาสมาธิได้ และอบรมให้เขาเริ่มต้นทำวสี คือ ความชำนาญในการเข้าสมาธิ ออกจากสมาธิ หรือดำรงอยู่ในสมาธิ ผมเรียนมา ๔ - ๕ ปีกับท่าน และในที่สุดคุณลุงท่านก็เลือนว่า ขณะนี้ผมมีความสงบ มีความตั้งมั่นเข้าสู่อัปปนาสมาธิแล้ว และก็เริ่มต้นให้ผมขึ้นองค์ฌาน ขึ้นปฐมฌาน กว่าจะได้ผมไปติดอยู่ในทุติยฌาน ฌานที่ ๒ นานเหลือเกิน และค่อย ๆ ขึ้นมาจนกระทั่งได้ปัญจฌาน

ผมก็ไม่ทราบว่าได้ขึ้นมาอย่างไร เพราะว่าในขณะที่ทำสมาธิ ผมมีแต่ความสงบนิ่งทั้งวัน ผมตื่นตั้งแต่ตีสี่ทำสมาธิ กว่าจะออกจากสมาธิ ๖ โมงเช้า อาบน้ำ

ทานข้าวเสร็จ สองโมงก็นั่งต่อไปอีก กว่าจะเลิกเกือบเที่ยง วันทั้งวันผมก็อยู่อย่างนั้น ผมไม่ทราบว่าเกิดอะไรขึ้น และมีครูฝึกคอยคุม คอยบอกว่าเวลานี้ผมได้ขั้นนั้นขั้นนี้

มีอยู่บางครั้งมีสิ่งที่ปรากฏ ครั้งหนึ่งผมเห็นตัวผมค่อย ๆ ออกจากร่าง เห็นตัวผมนั่งทำสมาธิ ผมตกใจใหญ่ ก็ไปเรียนครูให้ทราบ ครูบอกว่า ถ้าเป็นอย่างนี้ไปทำที่บ้านไม่ได้ เดี่ยวจะเป็นบ้า ต้องมาทำที่สำนักท่าน หลังจากนั้นเริ่มต้นมาเรียนที่บ้านคุณลุง ไปถึงก็ไม่ต้องทำอะไร นั่งหลับตา และท่านก็เปิดเทปให้เราผ่อนคลายตามเทปไป คนใหม่ๆ ก็หายใจเข้า พุทฺธ หายใจออก โอ สติจับไว้ที่ปลายจมูกตรงจุดลมหายใจกระทบ ทำไปอย่างนี้จนกระทั่งมันนิ่งไป และเขาก็ค่อยมาเตือนเราไม่ให้เผลอสติ

ผลจากการทำสมาธิ มีเรื่องแปลก ๆ ปรากฏขึ้น ผู้ที่นั่งทำสมาธิควบคุมร่างกายไว้ไม่ได้ นั่งทำไปล้มตาขึ้นไม่ได้ นั่งขัดสมาธิแข็งอยู่อย่างนั้น ผมบอกว่าให้ออกจากสมาธิ ตอนที่ผมสอน เขาบอกว่าออกไม่ได้ ผมก็คิดว่าถ้าจะยุ่งแล้วผมก็เริ่มต้นใหม่บอกว่า คุณฟังผมให้ดีๆ ขณะนี้คุณดำรงอยู่ในสมาธิ ฟังผมแล้วผ่อนคลายไปเรื่อย ๆ ในที่สุดผมก็ให้เขาค่อย ๆ ถอยออกจากสมาธิล้มตาขึ้นได้อีก รายหนึ่งเขานั่งทำสมาธิ ตัวเขาเริ่มต้นจะเอียง เอียงไปจนศีรษะจะติดพื้น เขาไม่สามารถบังคับตัวเองได้

นี่แหละเรื่องของการทำสมาธิผิด ๆ มีผลอย่างนี้ ต่อมาผมนั่งที่บ้านอาจารย์ที่ฝั่งธน ได้ประมาณปีที่ ๕ เขาบอกว่าผมได้รูปฌานแล้ว ทั้ง ๆ ที่การนั่งทำก็ทำแบบเดียวกัน ความสงบก็ความสงบเหมือนกัน ตอนนั้นเขาให้ผมเริ่มดูไฟฉายที่ส่องแล้วหลับตา มีนิมิตปรากฏที่ตา และให้ขยายออกไป มีความสามารถเห็นเหมือนความฝัน ขณะที่นั่งไม่ได้หลับ เหมือนกับว่าท่านมีอำนาจอะไรสักอย่างหนึ่งซึ่งสามารถทำให้จิตผมตรงกับท่านได้

ผมไปนั่งทำอยู่ ผมโชคดีมากที่อาจารย์ที่สอนซึ่งผมเรียกว่าคุณลุง ท่านฟังรายการของท่านอาจารย์สุจินต์ ผมก็ตามมาฟังด้วย คือ เมื่อรู้ว่าสถานีวิทย์ สท. เปิดเทปอาจารย์ ผมก็ตามมาฟังด้วย ฟังอยู่ได้ประมาณสัปดาห์ ๒ - ๓ เดือน ผมเริ่มต้น

อัตตเตป ชโคติที่ได้ฟังเทปของท่านอาจารย์พูดถึงเรื่องสมถภาวนา ผมก็ฟังว่าทำไมไม่เหมือนกัน เพราะว่าท่านอาจารย์เริ่มต้นบอกว่า ผู้ที่จะทำสมาธิถ้าไม่ทราบวาสติมีลักษณะเป็นอย่างไร เราจะไม่ทราบว่าขณะนั้นที่เรานั่งทำสมาธิเป็นกุศลหรืออกุศล ผมฟังไม่รู้เรื่องเลยว่า ท่านพูดประโยคนี้หมายความว่าอย่างไร

ผมฟังต่อไปเรื่อย ๆ จนในที่สุดผมก็เข้าใจ ตอนหลังผมก็ได้คำอธิบายว่า คำว่าสมาธิ คือ การทำให้จิตมีความสม่ำเสมอขึ้นสูง เมื่อฟังคำอธิบายอย่างนี้ ผมเลิกทำดีกว่า เพราะที่เห็น ๆ คนที่นั่งทำเกิดอันตรายขึ้นหลายคน เช่น บางคนบังคับตัวเองให้ลืมตา ให้ลุกขึ้นไม่ได้ อย่างคนที่ตัวเองไปบังคับไม่ได้เลย ผมก็บอกให้เขาเลิกทำขณะที่ผมแนะนำหลายปีเหมือนกัน

เมื่อผมทราบเหตุว่า การแนะนำสมาธิที่ผิดนั้น อันตราย จะเกิดวิกลจริตก็ได้ ผมจึงชวนเขาให้มาฟังอาจารย์สุจินต์ที่วัดบวร และผมจะตามมา ในที่สุดผมก็ตามมาฟังท่านอาจารย์ที่วัดบวร ตั้งแต่บัดนั้นจนบัดนี้ ผมไม่กล้าทำสมาธิอีกเลย

สมาธิความจริงถ้าจะคุยกันในรายละเอียด ขั้นตอนการทำวสี เรื่ององค์ฌาน ถ้าอ่าน ถ้าศึกษา ก็พูดได้หมด ไม่ว่าขั้นตอนองค์ฌานไหน และแต่ละขั้นที่ปฏิบัติ ผมปฏิบัติมาอย่างไรมีเรื่องละเอียดมาก

ที่ผมพูดมาย่อ ๆ นี้ อยากจะเรียนว่า สมาธิที่เราพูดกันเป็นแต่เพียงความตั้งมั่นของจิต ซึ่งเราไม่ทราบว่าในขณะนั้นสติมีลักษณะอย่างไรที่จะสามารถระลึกได้ว่าจิตของเราในขณะนั้นเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล นี่เป็นขั้นต้นก่อน และที่ว่ามีความรู้สึกตัวที่พูดกันว่าสัมปชัญญะ ตอนนั้นที่ผมนั่งทำสมาธิผมก็รู้สึกตัว แต่ขณะที่รู้สึกตัวก็มีอะไร ๆ ประหลาดเกิดขึ้น

ผมเคยทดลองเรื่องสมาธิ ถ้าใครเจ็บป่วย ไม่สบาย บอกผม ผมสามารถกำหนดจิตเพ่งไปที่เขาป่วย และเขาก็หาย ตอนนั้นผมคิดว่าผมเป็นอาจารย์ใหญ่โต เก่งเหลือเกิน มาวันนี้ผมอายุเขาที่สุด วันนี้อายุ ๗๖ ปี เพราะอยากจะบอกถึงสิ่งที่ไม่ดีไม่งามที่ตนเองได้ประพฤติปฏิบัติมา ผมหลงทางเรื่องทำสมาธิมา ๓๓ ปี

เพราะฉะนั้น ขอเรียนให้ทุก ๆ ท่านทราบว่า ขอให้เข้าใจกุศลในพระพุทธศาสนาชั้นสมาธิ และที่เราคุยกันนี้เหมือนญาติทางธรรม อะไรที่ไม่ถูกต้องทางปฏิบัติ ถ้าสงสัยในขั้นตอนอะไรเกี่ยวกับสมถกัมมัฏฐาน ขอให้ถามท่านอาจารย์สมพรเกี่ยวกับภาษาบาลี ท่านจะขยายคำให้หมด

ส่วนอีกชั้นหนึ่งที่ว่า เรานับถือพระพุทธศาสนา เป้าหมายคืออะไร ถ้ารู้จักเป้าหมายอย่างที่ท่านอาจารย์กำลังอธิบายให้ฟัง หมายถึงความหมายของวิปัสสนา คือปัญญา ปัญญาอะไร แต่สมาธิแค่ความสงบระงับชั่วคราว ไม่ได้เกิดอะไรเลย นอกจากอิทธิฤทธิ์อิณินหาร ซึ่งสมัยก่อนผมทำอะไรแปลก ๆ อย่างที่คนอื่นเขาทำไม่ได้ เขายกย่อง ไปไหนก็เรียกครูอาจารย์ เดียวนี้อาย ขอรับรองว่าอย่าเรียกเลย ให้เรียกชื่อเฉย ๆ

ส. ก็ดีที่การฟังพระธรรมทำให้เข้าใจว่า ขณะนั้นเป็นมิจฉาสมาธิ ไม่ได้ถึงขั้นฌานหรืออะไร ๆ เลย เพียงแต่อ่านตำราที่เข้าใจเอาเองว่า คงจะเป็นอย่างนั้น คงจะถึงขั้นนี้ ซึ่งความจริงแล้วยากกว่านั้นมากเลย เพราะว่าต้องเป็นขณะนี้ที่ปัญญาสามารถจะรู้ได้ ไม่ว่าจะเป็นความสงบที่เป็นขั้นสมถภาวนาจริง ๆ หรือขั้นวิปัสสนาจริง ๆ ปัญญาสามารถรู้ได้ต้องแท้จริง ๆ แต่ต้องอบรมจากการค่อย ๆ เข้าใจขึ้นทีละเล็กทีละน้อย

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. ฟังให้เข้าใจเสียก่อน นี่สำคัญมาก นี่เป็นเหตุให้พระผู้มีพระภาคทรงแสดงพระธรรมถึง ๔๕ พรรษา และวันหนึ่ง ๆ ไม่น้อยเลย ไม่เคยสั่งให้ใครไปนั่งเฉย ๆ แต่เสด็จไปโปรดคนที่รู้ว่าเขาสามารถที่จะรับฟัง แม้ว่ายังไม่สามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรมในชาตินั้น แต่ถ้าฟังต่อไปก็สะสมเป็นอุปนิสัยสยบปัจจัยได้ ก็ทรงพระมหากรุณาเสด็จไปแสดงธรรมหรือสนทนาธรรมด้วย นี่ก่อนบิณฑบาต หลังจากทำภารกิจเสร็จแล้ว ทรงพักผ่อนเพียงเล็กน้อยเท่านั้นเอง และแสดงธรรมกับพระภิกษุ ตอนเย็นก็ทรงแสดงธรรมแก่อุบาสกอุบาสิกา ตอนค่ำพระภิกษุก็ไปถามปัญหา ตอนดึกเทวดา

ก็ไปถามปัญหา และทรงบรรทมเพียงเล็กน้อยเท่านั้นเองตลอด ๔๕ พรรษา เพื่อที่จะให้ผู้ฟังเกิดปัญญา

เพราะฉะนั้น ขณะนี้เราก็กำลังฟังพระธรรม จากการที่ไม่เคยได้ฟังมาก่อน ก็เริ่มฟังไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะเข้าใจขึ้น เป็นการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันด้วย เพราะว่าธรรมสำหรับปฏิบัติในชีวิตประจำวันนี้เอง ไม่ใช่ว่าต้องไปสู่มุมหนึ่งมุมใด แต่เป็นการรู้ของจริง ๆ ที่มีจริง ๆ โดยการฟังให้เข้าใจก่อน อย่าเพิ่งปฏิบัติอะไรเลย ทั้งสิ้น

ถ. เพื่อนป่วย อยากให้ได้รับความสุขบ้าง โดยการแผ่เมตตาไปให้ เขาจะได้รับในลักษณะใด

ส. คงจะต้องพูดถึงเรื่องเมตตาที่เราจะต้องเจริญ และเพราะอะไรเราจึงเจริญเมตตาก่อนที่จะแผ่ ถ้าจิตของเราไม่มีความเป็นเพื่อน เราแผ่ไม่ได้ แผ่นี้หมายความว่ามีความเต็มเปี่ยม จนสามารถที่จะกว้างออก ๆ

ขณะที่เราโกรธใครก็ตาม ขณะนั้นไม่ใช่เมตตา เพราะว่าเมตตาเป็นสภาพที่ตรงกันข้ามกับโทสะ เวลาที่เราเห็นใครสักคนในที่นี้ เราเคยดูหมิ่น ดูถูก หรือว่ามีความสำคัญตนไหม ถ้าขณะนั้นมีความดูถูกดูหมิ่น ขณะนั้นก็ไม่ใช่เมตตา

เพราะฉะนั้น เมตตาควรใช้เมื่อเวลาพบใครก็ได้ พรหมวิหารทั้ง ๔ ไม่ใช่อยู่ในมุมมืด แต่เป็นขณะที่กำลังประสบพบสัตว์บุคคล

ถ. จะแผ่เมตตาให้เพื่อนฝูงญาติพี่น้องมีความสุข แต่เวลาเขารับจะอยู่ในลักษณะใด ...

ส. ไม่ได้ ก็เหมือนกับการอุทิศส่วนกุศล ถ้ากุศลจิตเขาไม่เกิด เขาก็ไม่เป็นกุศล เพราะฉะนั้น ในขณะที่เดียวกันเราอาจจะไม่โกรธเขา แต่เขายังโกรธเรา เราไม่เบียดเบียนเขา แต่อกุศลจิตของเขายังคิดร้ายต่อเรา

เพราะฉะนั้น เป็นเรื่องของจิตของแต่ละบุคคล ซึ่งต้องเห็นโทษของกิเลส ตราบใดที่เขาไม่เห็นโทษ อกุศลของเขาเป็นโทษ เขาก็ยังโกรธเรา ยังไม่ชอบเราอยู่นั่นเอง ทั้ง ๆ ที่ใจของเราไม่ได้ทำร้ายเขาเลย

นี่ก็เป็นการแสดงให้เห็นแล้วว่า จิตต่างกัน เราเมตตาเขาได้ แต่เขาจะเมตตาเราหรือเปล่าแล้วแต่การสะสมของเขา เราไม่เบียดเบียนเขา แต่เขาจะคิดเบียดเบียนเราหรือเปล่า นั่นก็เป็นเรื่องจิตใจของเขา

เพราะฉะนั้น วิธีที่ดีที่สุดที่เราจะเข้าใจสภาพธรรม คือ ศึกษาพระธรรมโดยตรงจากพระไตรปิฎก มีข้ออ้างอิงที่จะทำให้เราเข้าใจชัด

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. ถ้าพูดถึงสิ่งที่มองไม่เห็นจะมีประโยชน์ไหม กับพูดถึงสิ่งที่เราสามารถพิสูจน์ได้ อย่างแข็ง อ่อน เราพิสูจน์ได้ ควรจะพิสูจน์ว่าดั่งจริง ๆ หรือเปล่า ไม่ใช่ตัวตนจริง ๆ หรือเปล่า แทนที่จะไปสนใจสิ่งที่เรามองไม่เห็น

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. ปาฏิหาริย์มี ๓ อย่าง คือ อาเทศนาปาฏิหาริย์ อิทธิปาฏิหาริย์ และอนุสาสนีปาฏิหาริย์

อิทธิปาฏิหาริย์ คือ การที่สามารถเหาะเหินเดินอากาศได้ แต่ต้องเป็นของจริง ไม่ใช่ของปลอม ทำกันในเวลาคนไม่เห็น และก็มีข่าวทิพย์ใส่ในบาตรหรืออะไรอย่างนั้น นั่นไม่ใช่ เพราะฉะนั้น เหตุทุกอย่างต้องสมควรแก่ผล ผลที่จะทำอย่างนั้นได้จริง ๆ จิตใจจะต้องประกอบด้วยสติสัมปชัญญะอย่างที่ได้เรียนให้ทราบแล้วว่า ถ้าขณะนี้ไม่รู้ลักษณะของกุศลจิตและอกุศลจิตซึ่งเกิดสลับกันแล้วก็ไม่ถึงฉานจิต และการที่จะได้อิทธิปาฏิหาริย์ไม่ใช่เพียงแค่ปฐมฉาน ซึ่งก่อนที่จะถึงปฐมฉานก็ต้องมีสมาธิเป็นลำดับขั้นที่จิตเป็นกุศลแล้วสงบขึ้น

เพราะฉะนั้น ก็ผ่านไปได้เลยเรื่องของการทำให้จิตสงบจนกระทั่งฉานจิตเกิด จนกระทั่งกระทำอิทธิปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ได้ เพราะแม้ผู้ที่กระทำอิทธิปาฏิหาริย์ก็ต้องตาย และต้องเกิด จะมีประโยชน์อะไรกับการหลงทำอิทธิปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ซึ่งไม่ใช่ทางที่จะรู้จักสภาพธรรมจนกระทั่งดับกิเลสหรือดับทุกข์ได้

กิเลสอยู่ที่จิต ขณะนี้มีกิเลสประเภทไหน ถ้าคนนั้นยัง 모르ตามความเป็นจริง ก็ดับกิเลสไม่ได้ เหมือนกับจะดับไฟ ยังไม่รู้เลยว่าไฟอยู่ที่ไหน แต่จะดับไฟ และจะดับ

ไฟได้ไหม ฉันทา ขณะนี้จิตกำลังมีกิเลสประเภทไหนบ้าง ขณะไหนบ้าง ถ้าสติสัมปชัญญะไม่เกิด ไม่มีทางที่จะดับได้เลย เพราะฉะนั้น อธิปภาวนาปฏิบัติไม่ได้ช่วยอะไร เพราะว่าผู้ที่จะทำอธิปภาวนาปฏิบัติก็ต้องตายโดยมีกิเลส ในเมื่อปัญญาไม่เกิด

สำหรับอาเทศนาภาวนาปฏิบัติ คือ การที่สามารถดักใจ หรือรู้จิตของคนอื่น ซึ่งแม้ยังไม่ใช่อธิปภาวนาปฏิบัติ ทุกคนก็คงจะเดา ๆ ใจกันได้บ้าง ถ้าเป็นผู้ที่คุ้นเคย เพราะฉะนั้น การที่จะมีภาวนาปฏิบัติขั้นนั้นก็ต้องเป็นการอบรมเจริญสมถภาวนาที่ต้องรู้ลักษณะของจิตในขณะนี้เองเช่นเดียวกัน คือ สติสัมปชัญญะต้องสมบูรณ์และปัญญาต้องมีกำลังพอที่จะระลึกถึงลักษณะของจิตได้จึงจะบรรลุถึงฌาน และน้อมฌานจิตนั้นไปกระทำการฝึกหัดเป็นรูปฌานบ้าง ตาติฌานบ้าง เหาะเห็นเดินอากาศบ้าง เดินบนน้ำบ้าง เหล่านี้ ซึ่งแม้ในเรื่องของการรู้ใจของบุคคลอื่น การรู้วาระจิตจริง ๆ ก็จะต้องอาศัยความชำนาญของตนเองในการที่สติสัมปชัญญะสามารถที่จะระลึกแม้จิตของตนเองได้อย่างรวดเร็ว จึงสามารถระลึกถึงแม้จิตของคนอื่นได้อย่างรวดเร็วด้วย แต่แม้จะระลึกอย่างนี้ ถ้ากิเลสยังไม่ดับหมด ก็ไม่มีประโยชน์อะไร

ภาวนาปฏิบัติที่ ๓ คือ อนุสสาสนีภาวนาปฏิบัติ ภาวนาปฏิบัติ คือ คำสอนของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นสัจธรรม เป็นความจริง ซึ่งทำให้ผู้ฟังเริ่มเกิดปัญญาที่จะรู้จักตัวเอง และรู้จักโลก รู้จักสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกตามความเป็นจริง จนกระทั่งดับกิเลสได้ เพราะฉะนั้น อนุสสาสนีภาวนาปฏิบัติก็เป็นเลิศ ด้วยเหตุนี้ผู้ที่เป็นสาวกทุกท่านต้องฟังพระธรรม เพราะว่าตนเองไม่ได้สะสมบารมีมาที่จะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือพระปัจเจกพุทธเจ้า

๑๗๗๙

สนทนาธรรมที่บ้านคุณวณิช เดชานุเบกษา จังหวัดขอนแก่น

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑

ถ. เกิดปัญหาว่า บางท่านบอกว่า พระพุทธเจ้าเสด็จนิพพานไปแล้ว
อยู่บนสวรรค์ชั้นโน้นชั้นนี้ ขอเรียนถามอาจารย์

ส. ถ้ามีท่านผู้หนึ่งผู้ใดกล่าวว่า พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
ยังอยู่บนสวรรค์ชั้นหนึ่งชั้นใด แสดงว่าบุคคลนั้นไม่เข้าใจพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ
และพระมหากรุณาคุณของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเลย เพราะ
พระองค์ทรงตรัสรู้ไว้ สิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เกิดขึ้น สิ่งนั้นเป็นทุกข์เพราะไม่เที่ยง เพราะฉะนั้น
ไม่ว่าจะเกิดบนสวรรค์ เกิดในพรหมภูมิ หรือที่หนึ่งที่ได้ก็ตาม สภาพของทุกข์คือ
เกิดดับ ไม่เที่ยง จึงใช้คำว่า ปรินิพพาน ไม่ได้

คำว่า ปรินิพพาน นิพพาน คือ ดับกิเลส หรือดับขันธโดยรอบ ไม่เหลือเลย
ไม่มีการที่จะต้องเกิดอีกเลย จึงจะเป็นปรินิพพานได้ มิฉะนั้นแล้วถ้าขันธยังเกิดอยู่
หลังจากที่ตายแล้วยังอยู่บนสวรรค์ชั้นหนึ่งชั้นใด คือ เกิดขึ้นที่หนึ่งทีใด ขณะนั้น
ไม่ใช่ผู้ที่ดับกิเลส ก็ยังคงเป็นสัตว์โลกประเภทหนึ่ง ซึ่งบางลัทธิเข้าใจว่าเป็นผู้สร้าง
เพราะว่าเป็นผลของการเจริญภาวนา ทำให้เกิดเป็นท้าวมหาพรหมในพรหมภูมิ
ภูมิหนึ่งภูมิใด แต่พระพุทธเจ้าไม่ใช่อย่างนั้น ทรงแสดงว่าสภาพของธรรมที่เกิดขึ้นแล้วดับ
เป็นทุกข์ เพราะฉะนั้น เมื่อปรินิพพาน คือ ดับเหตุที่จะให้มีการเกิดทั้งหมด ไม่มีการ
เกิดอีกเลย จึงจะเป็นความสงบอันแท้จริง เพราะไม่ต้องเกิดดับอีกต่อไป

ยากใหม่ ที่จะไม่ต้องเกิดดับต่อไปอีก

นามธรรมเกิดมาได้อย่างไร อย่างเมื่อวานนี้ก็เห็น วันนี้ก็ยังเห็นอีก ก็เป็น
นามธรรม การคิดนึกเมื่อวานนี้ก็มี วันนี้ก็ยังคิดนึกอีก และพຽງนี้เมื่อเรายังไม่ตาย
เราก็ต้องเห็นอีกและคิดนึกอีก และถึงแม้ว่าตายแล้ว ก็ไม่ใช่ตายไปเลยแบบปรินิพพาน
ตราบไธที่ยังมีกิเลสก็ต้องเกิดอีก เมื่อเกิดอีกก็ต้องเห็นอีก ได้ยินอีก แล้วแต่ว่าจะเกิด

ที่ไหนตามกรรม ถ้าเป็นผลของกุศลกรรมก็มีที่เกิดหลายชั้นที่เป็นสวรรค์ชั้นต่าง ๆ ถ้าเป็นผลของอกุศลกรรม เกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉานก็เห็น แต่เห็นอย่างสัตว์ดิรัจฉาน ไม่สามารถฟังหรือว่าดูแล้วก็เข้าใจ อย่างในขณะนี้ ถ้ามีสัตว์ดิรัจฉาน เป็นแมว เป็นนก ได้ยินเสียงอย่างนี้ก็ไม่สามารถเข้าใจว่า นี่เป็นเรื่องของกรรม นี่เป็นเรื่องของการอบรมเจริญปัญญา

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า เมื่อผลของกรรมมี ก็ยังจะต้องเกิด แล้วแต่ว่าเป็นผลของกุศลกรรมหรืออกุศลกรรม ถ้าจะไม่เกิดมีทางเดียว คือ ต้องดับกิเลส ดับความไม่รู้ ซึ่งมีตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย และถ้าไม่ฟังพระธรรม เกิดมาไม่รู้รู้อย่างไรก็ตายไป โดยไม่รู้รู้อย่างนั้น

เพราะฉะนั้น ต้องเป็นเรื่องการอบรมเจริญปัญญา ในพระพุทธศาสนามีคำสอนที่ทำให้ทุกคนอบรมเจริญความรู้ถูก ความเห็นถูก ความเข้าใจถูกในลักษณะของสภาพธรรม ซึ่งทุกคนรู้ว่าไม่เที่ยง เมื่อวานนี้ก็ไม่ใช่วันนี้ และนามธาตุไม่มีใครสามารถดับได้ เพราะว่ามีอวิชชา ความไม่รู้ตราบใด ก็ยังต้องมีเหตุปัจจัยที่จะให้นามธาตุเหล่านี้เกิดขึ้นเป็นไปทุกภพทุกชาติ จนกว่าปัญญาจะสามารถรู้แจ้งแทงตลอด และละคลายการยึดถือนามธรรมและรูปธรรมว่าเป็นตัวตน

ไม่ใช่เพียงเราว่าเราคลาย แต่ยังมีเรา ก็คือยังไม่ได้คลาย และยังไม่ได้ดับ ต่อเมื่อใดปัญญาเจริญที่จะรู้ว่า เมื่อไม่ใช่เราแล้วเป็นอะไรที่กำลังเห็น บอกกันว่าไม่ใช่เรา แต่เป็นอะไร ต้องบอกด้วย เพราะว่าสิ่งนี้มีจริง ๆ ใช่มั้ย

การเห็นเป็นสิ่งที่จริง เป็นสภาพรู้ เป็นอาการรู้ อาศัยตาจึงเห็น เห็นอะไรเห็นสีต่าง ๆ เวลาที่หลับตาแล้วมีสีเดียวปรากฏ ขณะนี้ลองหลับตา มีเห็นไหม สีเดียวยังเห็นเพราะว่ามีจักขุปสาท ถ้าคนตาบอดหลับตาหรือลืมนตาก็มีค่าเท่ากัน คือไม่ปรากฏแม้เพียงแสงสว่าง หรือสีหนึ่งสีใด เพราะฉะนั้น เพียงสีหนึ่งสีใดที่ปรากฏเมื่อกระทบกับประสาทตา แต่ความหลงลืม สีต่าง ๆ ก็ลงให้เราคิดนึกเป็นคนนั้นคนนี้เป็นรูปร่างอย่างนั้นอย่างนี้ และมีความยึดมั่นพอใจด้วย สีดอกกุหลาบต้องสีนี้ สีดอกไม้นั้นต้องสีนั้น ก็เป็นความคิดนึกเรื่องสี และเป็นความผูกพันต้องการสี

จิตที่คิดนึกถึงสิ่งต่าง ๆ เป็นเพียงความคิด ซึ่งความคิดก็ดับ เมื่อวานนี้เห็นอะไร ก็คิดถึงเรื่องนั้น วันนี้เห็นเรื่องใหม่ก็คิดเรื่องใหม่ พรุ่งนี้เห็นอะไรก็คิดเรื่องนั้นต่อไป ชีวิตในสังสารวัฏฏ์ก็เป็นไปอย่างนี้ คือ เห็นแล้วก็คิดเรื่องนั้น ได้ยินแล้วก็คิดเรื่องนั้น หลงเพลินไปกับเรื่องราวต่าง ๆ ทั้ง ๆ ที่สิ่งที่ปรากฏทางตาก็ดับไป เสียงที่ปรากฏทางหู ก็ดับไป แต่ปัญญายังไม่ประจักษ์ในลักษณะที่ไม่ใช่ตัวตนจริง ๆ เพียงแต่ฟังเรื่อง นามธรรมและเริ่มเข้าใจ ฟังเรื่องรูปธรรมและเริ่มเข้าใจ แต่ยังไม่ประจักษ์แจ้ง เพราะฉะนั้น ปัญญาจะต้องเพิ่มขึ้นเป็นขั้น ๆ จนกว่าจะไม่ใช่เรา โดยเป็นนามธรรมที่เกิดขึ้นแล้วดับ โดยเป็นรูปธรรมที่เกิดขึ้นแล้วดับ

ปัญญาสามารถแทงตลอดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ต้องอาจหาญว่าสิ่งที่เราจะเผชิญความจริง เพราะว่าเรายึดถือการเห็นว่าเป็นเรา เราชอบสิ่งที่เราเห็น เพราะฉะนั้น การที่จะละคลายความพอใจต้องรู้ว่า เป็นเพียง สิ่งเท่านั้นที่ปรากฏ

สีของมหาภูตรูปที่อ่อนที่แข็ง สิ่งใดที่ปรากฏลักษณะที่อ่อนที่แข็งเมื่อกระทบ เมื่อสัมผัสก็เห็นสีของสิ่งนั้นเท่านั้นเอง เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่ปรากฏได้แต่ละทาง รสก็ต้องปรากฏทางลิ้น จะมองดูสักเท่าไรก็ไม่หวาน ไม่เค็ม ไม่เปรี้ยว จนกว่าจะ กระทบลิ้น และจิตที่กำลังลิ้มรสที่พอใจกันนั้นทุกเมื่อก็เพียงเกิดขึ้นและดับไป ต้องเข้าใจในการเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรม

นี่คือวิปัสสนาญาณแต่ละขั้น ตามความเป็นจริงของชีวิตปกติ การถ่ายถอน การยึดถือว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นสิ่งนั้นสิ่งนี้ ก็ในชีวิตปกติที่ปัญญาจะ ค่อย ๆ เข้าใจ และสติค่อย ๆ ระลึก เพิ่มปัญญาความรู้ชัดขึ้น

ถ. ก่อนจะเข้าสู่นิพพาน มีลักษณะอย่างไร อย่างพระผู้มีพระภาคอรหันต-สัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จเข้าสู่นิพพาน สภาพจิตของท่านตอนนั้นเป็นอย่างไร

สุ. ผ่านหลายขั้นตอน ไปสู่สุดยอดคือปรินิพพานของพระอรหันต์ เพราะว่า พระโสดาบันยังไม่ปรินิพพาน ยังดับกิเลสไม่หมด ยังต้องเกิด พระสกทาคามีก็ยังดับ

กิเลสไม่หมด พระอนาคามีก็ยังมีกิเลสไม่หมด ทำไมเราจะไปสู่พระอรหันต์อย่างรวดเร็ว โดยข้ามขั้นที่จะเป็นพระโสดาบัน

ถ. หมายความว่ากิเลสไม่มีแล้ว ...

ส. เมื่อไม่ประจักษ์ลักษณะของนิพพาน ก็ไม่สามารถเดาหรือคาดคะเนได้ว่า นิพพานนั้นมีลักษณะอย่างไร เพียงแต่ว่านิพพานต้องเป็นสิ่งที่มีความจริงแน่นอน โดยที่มีผู้ประจักษ์แจ้งแล้ว คือ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระอริยบุคคลทุกท่านก็ต้องประจักษ์แจ้งสภาพของนิพพาน มิฉะนั้นแล้วจะดับกิเลสไม่ได้เลย

ในชีวิตประจำวัน เราประจักษ์แจ้งอะไรบ้าง สีสันวันณะต่าง ๆ ทางตามี เพราะเห็นปรากฏ เสียงมีเพราะได้ยินปรากฏ กลิ่นมีเพราะได้กลิ่น รสต่าง ๆ มีเพราะลิ้มรส เย็นร้อนอ่อนแข็งมีเพราะกระทบสัมผัส คือ เราพูดถึงสิ่งที่มีความจริง ๆ ก่อนที่จะพูดถึงนิพพานว่านิพพานก็มีความจริง แต่เมื่อนิพพานยังไม่ปรากฏ ยังไม่ประจักษ์ เราก็ต้องรู้สี รู้เสียง รู้กลิ่น รู้รส รู้โณภูมิจึงจะไปทุกวัน ๆ จนกว่าปัญญาของเราจะรู้ความจริงของสี เสียง กลิ่น รส โณภูมิจึงจะเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส เหล่านี้เมื่อไหร่ จิตจะละคลายการยึดมั่น ความติด ความต้องการในสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้น

เพราะฉะนั้น ต้องประจักษ์การเกิดดับของสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ก่อน และไม่ใช่ว่าประจักษ์แล้วจะละคลายทันที วิปัสสนาญาณแต่ละขั้นจะต้องอบรมอย่างนานมาก เมื่อได้ประจักษ์แล้วยังจะต้องถึงปัญญาที่คลายความที่เคยพอใจอย่างเหนียวแน่น เพราะว่าความพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โณภูมิจึงไม่ใช่ในชาติหนึ่งชาติเดียว ต่อให้ใครเจริญญาณและไปเกิดเป็นพรหม เมื่อกิเลสยังไม่ดับก็ต้องกลับมาสู่ความพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โณภูมิจึงแน่ละ

ด้วยเหตุนี้กว่าที่จะละคลายความพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โณภูมิจึงได้ ปัญญาต้องประจักษ์แจ้งสิ่งที่กำลังปรากฏก่อน จึงจะทิ้งคือคลายความพอใจในขั้นนั้นไปสู่สภาพที่ไม่ใช่ขั้นนั้น เพราะคำว่า ขั้นนั้น คือ สิ่งใดก็ตามที่เกิดขึ้นแล้วดับ สิ่งนั้นสามารถ

จำแนกเป็นอดีต เป็นปัจจุบัน เป็นอนาคต สามารถจำแนกเป็นหยาบ เป็นละเอียด เป็นใกล้ เป็นไกล เป็นเลว เป็นประณีตได้ แม้แต่ความรู้สึกก็ยังละเอียดมาก จำแนกออกเป็นประเภทต่างๆ เหล่านี้ได้ถึง ๑๑ อย่าง เพราะฉะนั้น นิพพานซึ่งเป็นสภาพที่ไม่เกิด จึงไม่ดับ เป็นอมตะ เพราะไม่ตาย เพราะไม่มีการเกิดขึ้น ต่างจากจิต ต่างจากเจตสิก ต่างจากรัก ต่างจากโลภ ต่างจากดีใจ ต่างจากรูปใด ๆ ทั้งสิ้น

เพราะฉะนั้น ปัญญาจะข้ามไม่ได้เลย ที่ใครจะไปเดาว่า นิพพานเป็นอย่างนี้ นิพพานเป็นอย่างนั้น ก็เพียงแต่ว่าฟัง และเข้าใจว่า เป็นสภาพธรรมที่โลภะไม่สามารถจะไปยึดครอง จะไปเฉียดเข้าใกล้ หรือจะไปยินดีพอใจได้เลย เพราะว่าสภาพนั้นไม่เกิดขึ้นให้โลภะพอใจ แต่สิ่งใดก็ตามที่เกิดขึ้นแล้ว โลภะต้องการหมด

วันนี้ต้องการสีไม่รู้จักสี ต้องการเสียงไม่รู้จักเสียง ต้องการกลิ่น ต้องการรส ต้องการสิ่งที่กระทบสัมผัสได้ตลอดไป จนกว่าจะประจักษ์แจ้งความจริงแล้ว คลายเมื่อไร จึงจะน้อมไปสู่สภาพที่ไม่เกิด ซึ่งเป็นสภาพธรรมอย่างเดียวกับดับกิเลสได้ คือ นิพพาน

เพราะฉะนั้น พระอริยบุคคลที่จะดับกิเลสได้ เพราะประจักษ์ลักษณะของนิพพาน ซึ่งเป็นสภาพที่ไม่เกิด

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

สุ. ง่ายอย่างไร ทุกอย่างต้องมีเหตุผล ถ้าจะกล่าวว่าง่าย คืออย่างไร

ง่าย คือ ไม่ต้องไปแสวงหา ไม่ต้องไปตระเตรียม ไม่ต้องไปตลาด ไม่ต้องไปนุ่งเขา ไม่ต้องไปต่างประเทศ เพราะว่าสภาพธรรมกำลังเป็นของจริงให้ปัญญาารู้ได้ แต่แม้สภาพธรรมกำลังเผชิญหน้าปรากฏจริง ๆ อวิชชาหรือความไม่รู้ ก็ไม่สามารถรู้ความจริงของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจได้

ที่ว่าง่าย คือ ไม่ต้องไปแสวงหา ที่ว่ายาก คือ เมื่อไรจะฟังและเข้าใจว่า ปัญญาจะต้องเจริญโดยรู้ของจริง ๆ ในขณะนี้

ถ. ได้ยินเรื่องที่ท่านบรรยายอยู่เสมอว่า ธรรมกับชีวิตประจำวัน พังอยู่เรื่อย ๆ คล้าย ๆ กับปูพื้นว่า ธรรมมีขอบเขตความหมายประการใดบ้าง ช่วยชี้แจงให้ความกระจ่างเพิ่มเติมด้วย

สุ. ขอบพระคุณ ปัญหานี้เป็นปัญหาที่มีประโยชน์มาก เพราะว่าตั้งแต่ไหนแต่ไรมาแล้วคนมักจะคิดว่า ธรรมเป็นส่วนหนึ่ง ชีวิตประจำวันเป็นอีกส่วนหนึ่ง แต่ตามความเป็นจริงแล้ว ถ้าไม่เข้าใจพระพุทธศาสนา ซึ่งบางท่านก็บอกว่าวันนี้ไม่มีเวลาสำหรับธรรม หรือไม่ว่างพอสำหรับธรรม เอาไว้เมื่อออกจากราชการแล้ว หรือเวลาพักผ่อนถึงจะสนใจธรรม ที่เป็นอย่างนี้ก็เพราะไม่เข้าใจว่า ธรรม คือ ธรรมคาทุกอย่างในขณะนี้ เป็นธรรมทั้งหมด ที่จะไม่ใช่ธรรมไม่มีเลย

นี่เป็นเหตุที่ถ้าได้ศึกษาแล้วจะรู้ว่า พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง เป็นเรื่องชีวิตของทุกคนแต่ละวัน และละเอียดจนกระทั่งถึงแต่ละขณะจิต ที่จะไม่ใช่อธรรมนั้นไม่มีเลย เพราะฉะนั้น แยกกันไม่ได้ เช่น ทุกคนมีความต้องการ ความอยากได้ความสุข ทั้งหมดเป็นธรรมประเภทหนึ่ง ความต้องการทุกอย่างเป็นลักษณะของธรรมที่ทางภาษาบาลีเรียกว่า โลภะ เป็นสภาพความติดข้อง ความต้องการ

และวันนี้ทุกคนคงจะมีความไม่พอใจบ้าง แม้จะเพียงเล็กน้อย ๆ เช่น ความขุ่นเคืองใจนิดเดียว ก็เป็นสภาพธรรมที่ภาษาบาลีใช้คำว่า โทสะ หรือเวลาที่เห็นคนอื่นและมีจิตใจเอื้อเฟื้อ มีความเป็นมิตร มีความหวังดีเกื้อกูล ขณะนั้นก็ไม่ใช่ตัวท่านบุคคลหนึ่งบุคคลใด แต่เป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่ง คือ เมตตา

เพราะฉะนั้น ในแต่ละวันจะไม่พ้นจากสภาพธรรมลักษณะเดียว ขณะที่กำลังเห็นในขณะนี้ ถ้าศึกษาแล้วจะรู้ว่า เป็นธรรมชนิดหนึ่ง เป็นสังขธรรม เป็นของจริง เป็นสิ่งซึ่งอาศัยเหตุปัจจัยเกิดขึ้น จึงอยู่ในความหมายของอนัตตา เพราะว่าพระพุทธศาสนามีหลักสำคัญที่ไม่เหมือนกับศาสนาอื่น คือ อนัตตา

สภาพธรรมทั้งหลาย เมื่อใช้คำว่า ธรรม ก็ไม่ใช่ใครทั้งสิ้น เป็นแต่เพียงลักษณะแต่ละอย่าง ๆ ที่อาศัยเหตุปัจจัยเกิดขึ้นและดับไป ถ้าศึกษาธรรมโดยละเอียด

ทุกคำ จะสอดคล้องกันหมดทั้ง ๓ ปีกุญ ไม่ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งของพระวินัยปิฎก หรือ พระสุตตันตปิฎก หรือพระอภิธรรมปิฎกก็ตาม และคำใดที่มีความหมายอย่างใด คำนั้นไม่เปลี่ยน อย่างโลภะเป็นธรรมชนิดหนึ่ง ไม่เปลี่ยน ไม่ว่าคนนี้หรือคนไหน ภพนี้ภพนี้ เป็นมนุษย์หรือเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ลักษณะของโลภะเมื่อเกิดขึ้นจะมีลักษณะ มีกิจการงาน มีอาการปรากฏ มีเหตุใกล้ให้เกิดเช่นเดียวกันหมด ลักษณะของโทสะ ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นคนที่มีความขุ่นเคืองใจ แม้แต่สัตว์ดิรัจฉาน หรือเกิดในภพภูมิใด สภาพของโทสะที่เกิดก็มีลักษณะหยาบกระด้าง สังเกตจิตใจเวลาโกรธ ผิดปกติ ไข้ไหม รู้สึกกระด้างและหยาบผิดจากธรรมดา ขณะนั้นก็เป็นธรรมชนิดหนึ่ง

ธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้และทรงแสดง เป็นการตรัสรู้ลักษณะของสิ่งที่มีจริง ๆ ตามลักษณะนั้น ๆ โดยถูกต้อง ไม่ผิด ไม่คลาดเคลื่อน และทรงแสดงลักษณะของธรรมนั้นเป็นคำสอนที่เราใช้คำว่า ทรงแสดงพระธรรม หรือทรงแสดงธรรม เพราะว่าทรงแสดงเรื่องของทุกสิ่งทุกอย่างที่มีจริงตั้งแต่เกิดจนตาย

เพราะฉะนั้น ธรรมกับชีวิตประจำวันนั้นไม่แยกกันเลย

ใครที่จะแยกธรรมออกจากชีวิตประจำวัน ก็เพราะไม่เข้าใจว่า ชีวิตประจำวัน เป็นธรรม และทุกสิ่งทุกอย่างเป็นธรรม

เสียงเป็นธรรมหรือเปล่า คือ เมื่อศึกษาหรือฟังพระธรรมแล้ว ทุกคนมีสิทธิ มีอิสระที่จะคิดและพิจารณาเพิ่มเติมให้เข้าใจยิ่งขึ้น และสิ่งใดที่ถูกก็ต้องถูก สิ่งใดที่ผิดก็ต้องผิด เพราะว่าธรรมเป็นสิ่งที่พระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้และทรงแสดง

เพราะฉะนั้น เมื่อกล่าวว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นธรรมทั้งนั้น และเป็นอนัตตาทั้งนั้น ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของใครทั้งสิ้น ขอเรียนสอบถามความเข้าใจว่า เสียงเป็นธรรมหรือเปล่า

เมื่อก็ฟังฟังความหมายของธรรมไป ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นธรรมทั้งหมด ไม่มีอะไรที่ไม่ใช่ธรรม และธรรมทั้งหมดเป็นอนัตตา สัพเพ ธัมมา อนัตตา ไม่เว้นอะไรเลย เพราะฉะนั้น เสียงเป็นธรรมหรือเปล่า

ถ. เสียงมนุษย์ก็ต้องเป็นธรรม

ส. ถ้าไม่ใช่เสียงมนุษย์ยังจะเป็นธรรมไหม

ถ. ก็ต้องเป็นเหมือนกัน

ส. นี่เป็นความถูกต้องอย่างยิ่ง ของการเริ่มเป็นผู้มีเหตุมีผลตามที่ได้ฟัง ถ้ากล่าวว่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นธรรม จะเว้นอะไรไม่ได้เลยทั้งสิ้น ถ้าไปดูในพระไตรปิฎก ข้อความนี้จะตรงตลอดทั้ง ๓ ปิฎก คือ ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นธรรม เสียงก็เป็นธรรม เห็นเป็นธรรมหรือเปล่า

ผู้ฟัง เห็นก็เป็นธรรมเหมือนกัน เพราะว่าคนเราเกิดมาต้องมีการสื่อความหมาย สื่อความหมายในทางธรรมก็มี ๖ ทาง ที่เราเรียกว่า อายตนะ ฉะนั้น การเห็น ก็คือตากระทบรูป และทำให้เราเกิดความรู้สึกที่เรียกว่า เวทนา

๑๗๘๐

สนทนาธรรมที่โรงพยาบาลจังหวัดเลย

วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑

สุ. เห็นเป็นธรรม ใช่ไหม ถ้าอย่างนั้นขอถามว่า ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา เมื่อเห็นเป็นธรรม เห็นในขณะนี้ เป็นอนัตตาด้วยหรือเปล่า

ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา คำนี้ไม่เปลี่ยน ข้อความในพระไตรปิฎกจะไม่เปลี่ยนแปลงไปกลับมาเลย ถ้ากล่าวว่า ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา เมื่อเห็นเป็นธรรม เพราะฉะนั้น เห็นเป็นอนัตตาด้วยหรือเปล่า

ผู้ฟัง การเห็นก็เป็นอนัตตาด้วย เพราะไม่แน่นอน บางครั้งเราเองเป็นสภาพอย่างหนึ่ง บางครั้งก็เป็นสภาพอีกอย่างหนึ่ง

สุ. อันนี้ถูกต้อง คือ การศึกษาจะดำเนินไปเป็นขั้น ๆ ที่ว่าแม้ในขณะที่เห็นนี้ก็ต้องเป็นอนัตตาด้วย เพราะว่าเป็นธรรม ได้ยิน คิดนึก แม้ความคิดนึกของแต่ละคนก็เป็นอนัตตา เพราะว่าเป็นธรรม ค่อย ๆ เข้าใจไปเป็นขั้นตอนว่า เห็นก็เป็นธรรม เป็นอนัตตา ได้ยินก็เป็นธรรม เป็นอนัตตา ขณะที่กำลังเห็นเดี๋ยวนี้เป็นอนัตตาหรือยัง

ผู้ฟัง เป็นอนัตตาแล้ว

สุ. เป็นอนัตตา ขั้นฟัง ใช่ไหม พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนตามลำดับขั้น คือ ขั้นฟัง ให้เข้าใจสิ่งที่ยังไม่เคยฟังมาก่อน และพิจารณาพิสูจน์ว่าสิ่งที่ได้ฟังเป็นความจริงแค่ไหน แม้แต่ความคิดที่กล่าวว่า เป็นอนัตตา ฟังเพียงแค่นี้ ท่านที่สนใจก็ไปไตร่ตรองดูว่า ความคิดเป็นอนัตตาอย่างไร

ที่เป็นอนัตตาเพราะว่าบังคับความคิดไม่ได้เลย แลกความคิดกันไม่ได้เลย แต่ละคนก็คิดในสิ่งที่ตนเห็น ตนได้ยินเรื่องราวที่เคยทราบ และจะมาแลกความคิดกันก็ไม่ได้

เพราะฉะนั้น แม้ความคิดก็เป็นอนัตตา ทุกคนอยากจะคิดดี ๆ หรือเปล่า
อยากจะมีเมตตามาก ๆ อยากจะเป็นผู้มีความดี แม้ความคิดก็อยากจะคิดดี
แต่บางครั้งเวลาคิดถึงคนอื่น คิดดูถูกบ้างไหม คิดเหยียดหยาม คิดดูหมิ่น คิดรังเกียจ
คิดแบ่งชั้นวรรณะ หรือคิดโกรธเคืองเขาบ้างหรือเปล่า

ผู้ฟัง ก่อนที่จะศึกษาธรรมก็เป็นความฟุ้งซ่าน เมื่อมาศึกษาธรรมทำให้จิตใจ
ของเราถูกขัดเกลา และรู้อะไร ๆ หลากอย่างซึ่งเกี่ยวกับธรรมชาติ ธรรมชาติของมนุษย์
เป็นอย่างนี้ ทำให้รู้ว่าอะไรถูก อะไรผิดขึ้นมานิดหน่อย

ส. เวลาที่กำลังขัดเกลา เป็นเรา หรือเป็นอนัตตา

ผู้ฟัง เป็นอนัตตา

ส. นี่ต้องยืนพื้นตลอด แม้แต่ความคิดที่เกิดจากการฟังและพิจารณาเห็น
โทษของอกุศล ขณะนั้นก็เป็นปัญญาที่ขัดเกลา ไม่ใช่เรา เพราะถ้าไม่ฟังพระธรรม
จะพยายามขัดเกลาสักเท่าไรก็ได้ หรือถึงแม้ว่าฟังแล้ว แต่ยังไม่เห็นโทษของอกุศล
ก็ไม่เกิดความคิดที่จะขัดเกลา

แสดงให้เห็นว่า ปัญญามีหลายระดับชั้นจริง ๆ บางคนเรียนและเกิด
ความสำคัญตนว่าเก่งกว่าคนอื่น ขณะนั้นก็เป็นอกุศลที่สลับกับกุศล แสดงให้เห็น
ความเป็นอนัตตาของทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย

คงจะไม่มีข้อสงสัยในเรื่องของธรรม และธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา แต่เวลา
เห็นทีไร ยังเป็นเราเห็นหรือเปล่า

ผู้ฟัง ไม่ใช่เราเห็น

ส. ขณะนี้ใครเห็น

ผู้ฟัง จิตเห็น

ส. จิตมีสภาพอย่างไร

ผู้ฟัง จิตเป็นสภาพที่เรารู้ว่าเป็นความรู้สึกอย่างหนึ่ง ความรู้สึกตัว หรือสติ

ส. ความจริงในขณะนี้ จิตเกิดดับเร็วที่สุด เพราะฉะนั้น ถ้ายังไม่ประจักษ์
ลักษณะของจิต ก็ไม่ประจักษ์การเกิดดับของจิต ยังละคลายการยึดถือจิตหรือการเห็น

ว่าเป็นเราไม่ได้เลย แต่เริ่มมีความรู้ขึ้นการฟัง คือ ความรู้ต้องอาศัยกันตามลำดับขั้น เมื่อฟังแล้วยังต้องรู้อีกว่า ยังไม่ประจักษ์แจ้งว่านามธรรมหรือจิตมีลักษณะอย่างไร แยกจากสิ่งที่ปรากฏทางตาอย่างไร ก็ต้องฟังต่อไปอีก จนกว่าสติอีกขั้นหนึ่งจะเกิด ระลึกได้ว่า ฟังอย่างนี้ว่าจิตเป็นอนัตตา ฉะนั้น กำลังเห็นที่ว่าเป็นอนัตตาก็เพราะว่า จิตเห็นเป็นเพียงลักษณะรู้สิ่งที่กำลังปรากฏทางตาเท่านั้นเอง

เพราะฉะนั้น วันหนึ่ง ๆ ถ้าสติเกิดระลึกได้ในขณะที่กำลังเห็น ยังจะต้องศึกษา พิจารณา จนกว่าความรู้ขั้นนั้นจะชัดและประจักษ์ลักษณะของจิตจริง ๆ ซึ่งเป็นอีกขั้นหนึ่ง

ถ. ขอความกรุณาเพิ่มเติมว่า ลักษณะของจิตที่เป็นอนัตตานั่นเป็นอย่างไร

สุ. สำหรับในวันนี้คงจะพูดกันถึงเรื่องของจิต ซึ่งแท้ที่จริงแล้วขณะที่ทุกคน กำลังนั่งในที่นี้ มีจิตจริง ๆ กำลังเกิดดับอย่างรวดเร็ว แต่ขั้นต้นต้องอาศัยการฟัง เรื่องของจิตให้เข้าใจก่อนจึงจะค่อย ๆ รู้ มิฉะนั้นแล้วจะไม่สามารถรู้ได้ว่า ที่ว่าเป็นจิต เกิดดับนั้นคืออย่างไร

ตั้งแต่ศัวรรษตลอดเท่าที่ยึดถือว่าเป็นเราตั้งแต่เกิดจนตาย มีสภาพธรรมที่เป็น ของจริง ๒ อย่าง คือ สภาพรู้อย่างหนึ่ง และสิ่งที่ไม่รู้อะไรเลย ไม่ใช่สภาพรู้ อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งในภาษาบาลีจะมี ๒ คำ คือ คำว่า นามธรรม กับ รูปธรรม

ไม่ว่าจะกัมภีชาติ บนสวรรค์ ในนรก ที่ไหนก็ตาม ลักษณะของสภาพธรรม แยกออกเป็นลักษณะใหญ่ ๆ ๒ ประการ คือ นามธรรมเป็นสภาพรู้ เป็นลักษณะรู้ เป็นอาการรู้ เป็นธาตุรู้ จะใช้คำว่าอะไรก็ได้ เริ่มจะคิดถึงลักษณะรู้โดยความเข้าใจ ยังไม่ประจักษ์ แต่ก็มีจริง ๆ ลักษณะรู้นี้มี

ส่วนสภาพธรรมอีกอย่างหนึ่ง ไม่ใช่สภาพรู้ ตั้งแต่ศัวรรษตลอดเท่าถ้ากระทบ สัมผัสส่วนที่เคยเป็นผม เป็นหู เป็นแขน เป็นขา เป็นฟัน เป็นเนื้อ เป็นหนัง เป็นอะไรก็ตามแต่ จะมีลักษณะที่แข็งหรืออ่อน เย็นหรือร้อน ตึงหรือไหว แต่ไม่ใช่ สภาพรู้ เพราะฉะนั้น ลักษณะนั้นเป็นรูปธรรม

ก่อนอื่นจะขาดความเข้าใจและการพิจารณาลักษณะของสภาพธรรม ๒ อย่างนี้ ไม่ได้เลย คือ นามธรรมเป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง รูปธรรมเป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง

เพราะฉะนั้น อะไรเป็นรูป อะไรเป็นนาม ขอลถามว่า เสียงเป็นรูปธรรมหรือ เป็นนามธรรม

ผู้ฟัง เสียงเป็นนามธรรม

ส. ก่อนจะฟังพระธรรม เราคิดว่ารูปหมายความว่าสิ่งที่เรามองเห็นด้วยตา แต่ถ้าฟังพระธรรมแล้ว ความหมายเปลี่ยนไม่ได้ คือ สิ่งใดก็ตามที่ไม่ใช่อาการรู้ ไม่ใช่ลักษณะรู้ ต้องเป็นรูป แม้ว่ามองไม่เห็น

เพราะฉะนั้น ในขณะที่กำลังได้ยินเสียง ต้องมีสภาพธรรม ๒ อย่าง คือ เสียง กำลังปรากฏเป็นเสียงสูง เสียงต่ำ เสียงเบา เสียงทุ้ม เสียงแหลม นั่นเป็นลักษณะต่าง ๆ ของเสียง เหมือนสีก็ไม่ได้มีสีเดียว มีสีเขียว มีสีขาว มีสีฟ้า ฉะนั้น เสียงก็มีลักษณะต่างกันไป แล้วแต่ว่าจะจะเป็นเสียงสูง เสียงต่ำ เสียงทุ้ม เสียงห้าว เพราะฉะนั้น ขณะที่เสียงปรากฏ ต้องมีสภาพที่กำลังรู้เสียง

นี่เพียงแต่พูดถึงชีวิตประจำวันของเราแท้ ๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย เราก็ต้องเข้าใจว่าเป็นอนัตตา แต่ต้องเริ่มจากความเข้าใจลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมก่อนว่า เสียงจะปรากฏต่อสภาพที่รู้เสียง ที่เราใช้คำว่า ได้ยิน ขณะนี้ถ้ามีคนถามว่า ได้ยินไหม จะตอบว่าได้ยินไหม

ผู้ฟัง ได้ยิน

ส. ก็ต้องตอบว่าได้ยิน เพราะฉะนั้น อาการได้ยินเป็นลักษณะรู้เสียง ไม่ใช่รู้อย่างอื่น ไม่ใช่คิดเป็นคำ ๆ ไม่ใช่เห็นเขียว เห็นแดง เห็นฟ้า เห็นม่วง แต่เวลาที่เสียงปรากฏ มีสภาพธรรมอย่างหนึ่งซึ่งได้ยินเสียง เป็นอาการรู้เสียงนั่นเอง

นั่นคือจิตชนิดหนึ่งซึ่งเป็นอนัตตา เพราะต้องอาศัยโสติดสพาทกับเสียงจิตชนิดนี้ จึงเกิดขึ้นรู้เฉพาะเสียง โดยไม่เห็น ไม่ได้กลิ่น ไม่ลิ้มรส ไม่คิดนึก ไม่ว่าจะภพนี้ชาตินี้ ชาติก่อน ชาติหน้าแสนโกฏิกัป หรืออีกกี่พันปีก็ตาม เมื่อธาตุชนิดนี้เกิดขึ้น จะเป็นสภาพที่รู้เสียงอย่างเดียว เช่นในขณะนี้ เป็นต้น ลักษณะสภาพธรรมนี้ก็

เพราะฉะนั้น เสียง แม้ว่ามันไม่เห็น แต่ไม่ใช่สภาพรู้ เสียงจึงเป็นรูปธรรม และได้ยินเป็นสภาพรู้ เป็นอาการรู้ เป็นจิตชนิดหนึ่ง เป็นนามธรรม ต้องแยกลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมในชีวิตประจำวัน

ผู้ฟัง ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. เสียงปรากฏมีลักษณะสูงต่ำ จึงไม่ใช่นามธรรม เพราะชื่อนามธรรม ไม่ใช่รูป กระแทกสัมผัสไม่ได้ มองเห็นไม่ได้ ไม่มีเสียง ไม่มีกลิ่น ไม่มีรส ลักษณะของนามธรรมเป็นแต่เพียงอาการรู้หรือธาตุรู้ ซึ่งไม่มีรูปร่างลักษณะใด ๆ ทั้งสิ้น แต่เป็นสิ่งที่จริง เพราะกำลังเห็น อาการเห็นมี เห็นสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ตัวเราตั้งแต่เกิดจนตาย เราไม่เคยรู้ความจริงเลยว่าเป็นธรรมแต่ละอย่างอย่างไร เป็นนามธรรม หรือเป็นรูปธรรม แม้แต่การที่จะเริ่มฟัง เราก็ต้องยึดในเหตุผล และสิ่งนั้นจะเปลี่ยนแปลงไม่ได้ เช่น นามธรรมเป็นสภาพรู้ เป็นอาการรู้ ไม่ใช่รูปใด ๆ ทั้งสิ้น ส่วนรูปไม่ใช่สภาพที่จะรู้อะไรได้ แต่มีลักษณะอาการต่าง ๆ คือ รูปชนิดหนึ่งปรากฏทางตาเป็นสีสันต่าง ๆ รูปชนิดหนึ่งปรากฏทางหูเป็นเสียงต่าง ๆ รูปชนิดหนึ่งปรากฏทางจมูกเป็นกลิ่นต่าง ๆ รูปชนิดหนึ่งปรากฏทางลิ้นเป็นรสต่าง ๆ รูปชนิดหนึ่งปรากฏทางกายเป็นเย็นร้อน หรืออ่อนแข็ง หรือตึงไหว นี่คือนามธรรมในชีวิตประจำวันตั้งแต่เกิดจนตาย จะพ้นจาก ๖ ทางนี้ไม่ได้เลย เพราะฉะนั้น เสียงเป็นอะไร เสียงเป็นรูป และที่กำลังได้ยินเสียง มีไหม

ผู้ฟัง มี

ส. เมื่อไร

ผู้ฟัง เมื่อเสียงกระทบกับโสตประสาท ใช่ไหม

ส. เวลาที่เรากำลังพูดถึงสภาพธรรม เราไม่ต้องพูดถึงเรื่องยาว ๆ อย่างนั้น เราอาจจะบอกว่า ขณะที่เสียงปรากฏ เสียงปรากฏกับจิตที่ได้ยิน ถ้าจิตได้ยิน ไม่มี เสียงปรากฏได้ไหม

ผู้ฟัง ไม่ได้

ส. เพราะฉะนั้น นามธรรมกับรูปธรรมเกิดแล้วปรากฏแต่ละทาง เป็นคู่ ๆ ก็ได้ อย่างทางตา เห็นเป็นนามธรรม สิ่งทีปรากฏทางตาเป็นรูปธรรม ทางหู ได้ยินเป็นนามธรรมคือเป็นจิต เสียงเป็นรูปธรรม ทางจมูกที่กำลังได้กลิ่น ลักษณะอาการที่กำลังรู้กลิ่นนั้นเป็นนามธรรม กลิ่นเป็นรูปธรรม ทางลิ้นในขณะที่กำลังลิ้มรส รสปรากฏ รสเป็นรูปธรรม กำลังรู้รสนั้นเป็นนามธรรม

ถ. อย่างเกลื่อนนี้เป็นนามธรรม

ส. เกลื่อนเป็นอะไร

ถ. เกลื่อนเป็นรูปธรรม แต่รสของเกลื่อน

ส. รสเกลื่อนเป็นอย่างไร

ถ. รสเกลื่อน เค็ม

ส. เค็มเป็นอะไร

ถ. เค็มเป็นนามธรรม

ส. เค็มเป็นนามธรรมไม่ได้ เค็มเป็นรูป นามกำลังลิ้มลักษณะที่เค็ม กำลังรู้ว่าเค็ม จะรู้ได้อย่างไรว่าเค็ม ก็ต้องอาศัยลิ้น หมายความว่าชีวหาปสาทต้องกระทบ ถ้ากระทบที่ปากไม่เค็ม ต้องกระทบลิ้นหรือกลางลิ้นจึงจะเค็ม

ถ. ตรงไหนที่เป็นนามธรรม

ส. กำลังรู้ว่าเค็ม กำลังรู้ลักษณะที่เค็ม ขอบระทานโทษ เกลื่อนอยู่ที่นี่ เค็มหรือยัง

ถ. ไม่เค็ม

ส. เพราะว่าไม่มีจิตที่ลิ้มรสเค็ม จึงไม่เค็ม ทั้ง ๆ ที่เกลื่อนอยู่ที่นี่ แต่ไม่มีจิตที่ลิ้มความเค็มนั้น เกลื่อนอยู่ในมือเค็มใหม่ ไม่เค็ม เพราะว่าไม่มีจิตที่ลิ้มรสที่เค็ม เพราะฉะนั้น ลักษณะที่เค็มเป็นรูปมีอยู่ที่เกลื่อน เราใช้คำว่า เกลื่อน แต่ความจริงเป็นรสเค็ม เหมือนอย่างที่เราใช้คำว่า เปรี๊ยะ เราจะเรียกว่าส้ม เราจะเรียกว่าองุ่น หรือเราจะเรียกว่าอะไรก็ตามแต่ แต่รสเปรี๊ยะ ลักษณะเปรี๊ยะ สภาพที่เปรี๊ยะมีจริง ๆ

แต่ยังไม่ปรากฏจนกว่าจะกระทบลิ้น มีจิตที่ลิ้ม คือ รู้รสเปรี้ยว นั่น ลักษณะอาการที่รู้ในความเปรี้ยว นั่นเป็นนามธรรม

ถ. ผมมีความคิดว่า อะไรที่สัมผัสได้ถือว่าเป็นรูปธรรม แต่ถ้าระลึกได้ว่า ต้องเค็มแน่ เป็นสีนั้นแน่ เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏในความรู้สึก ก็เป็นนามธรรม

สุ. เรื่องนามธรรมและเรื่องรูปธรรมดูเป็นเรื่องที่ลึกซึ้งจริง ๆ ถ้าเพียงพูดโดยชื่อให้ตอบ ไม่ยากเลย เรียงเป็นคู่ ๆ ตอบได้ แต่ถ้าจะให้เข้าใจถึงลักษณะอาการของสภาพที่มีจริง ๆ จะต้องฟังและพิจารณา เช่น ลักษณะอาการรู้ สภาพรู้ เราเคยคิดว่า เราใช้เวลาเราอ่านหนังสือ เราเข้าใจเวลาเราได้ยิน แต่ก่อนที่จะเข้าใจเรื่องก็ดี หรือก่อนที่จะอ่านหนังสือและคิดตามรู้เรื่องตามก็ดี เพียงแค่เห็น เอาเพียงแค่เห็นเท่านั้นเอง ก็ต้องมีสภาพที่รู้สิ่งซึ่งปรากฏทางตา สิ่งที่ปรากฏทางตาจึงปรากฏได้

ขณะนี้ตาไม่ได้อยู่ข้างหลัง แต่ถ้าหันหลังไปจะมีสิ่งที่ปรากฏทางตา โดยที่ตาไม่เห็นอะไร ตาเห็นไม่ได้เลย แต่มีจิตที่อาศัยตาเกิดขึ้นเห็นจึงเป็นสภาพรู้ เป็นอาการรู้ ซึ่งไม่มีรูปร่างลักษณะ และมองไม่เห็นจิตเลย เพราะว่าเป็นแต่เพียงธาตุชนิดหนึ่งซึ่งเป็นธาตุที่ต้องรู้ ทุกครั้งที่เกิดขึ้น ธาตุนี้เป็นลักษณะรู้สิ่งหนึ่งสิ่งใดอยู่ตลอดเวลา แม้แต่ขณะที่กำลังนอนหลับ ยังไม่สิ้นชีวิต ก็มีจิตซึ่งเกิดขึ้นเป็นสภาพรู้ แต่ไม่ได้รู้โลกนี้เท่านั้นเอง เพราะว่าหลับ ต่อเมื่อใดตื่นขึ้น ก็เริ่มเห็นโลกนี้อีก ได้ยินโลกนี้อีก คิดถึงโลกนี้อีก จนกว่าจะหลับ

เพราะฉะนั้น จิตจึงมีหลาย ๆ ประเภท แต่ต้องเป็นสภาพรู้ ลักษณะรู้ อาการรู้ ซึ่งแยกละเอียดมาก และเป็นชีวิตประจำวันจริง ๆ เพราะว่าทุกคนก็หลับและตื่น และสภาพขณะที่หลับไม่ใช่ปราศจากจิต แต่เป็นจิตต่างประเภทกับขณะที่ตื่น

ให้ทราบว่า ที่ยึดถือว่าเป็นเรา เป็นตัวตนนั้น ทุกภพทุกชาติ ไม่ใช่เฉพาะชาตินี้ชาติเดียว เพราะว่าไม่เข้าใจ และไม่รู้จักลักษณะของของนามธรรมและรูปธรรม จนกว่าจะได้ฟังพระธรรมและได้เข้าใจว่า ธรรมคืออะไร อนัตตาคืออะไร และธรรมเป็นชีวิตประจำวันอย่างไร

ที่ทุกคนเกิดมา มีสุขบ้าง มีทุกข์บ้าง ทุกคนมีปัญหา เด็กเล็ก ๆ ก็มีปัญหายิ่งเติบโตเจริญขึ้นมีหน้าที่การงานต่าง ๆ ก็ยังมีปัญหา ถ้าไม่รู้ว่าปัญหาอยู่ที่ไหนจะดับปัญหานั้นไม่ได้เลย ก็เพียรไปหาทางอื่น คิดว่าปัญหาอยู่ที่อื่น แต่ไม่รู้จักจริงว่า แท้ที่จริงแล้วปัญหาอยู่ที่จิตทุกขณะที่ไม่รู้จักความจริงของจิตนั้น ๆ ไม่รู้จักจิต คือไม่รู้จักโลก แต่ในพระพุทธศาสนาพระองค์เป็นผู้ทรงรู้แจ้งโลก และโลกก็มีหลายลักษณะ หลายประเภท

ถ. คนเราเกิดมาต้องมีปัญหาทั้งนั้น ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. มีปัญหาที่ไม่รู้ว่าอยู่ที่ไหน เพราะฉะนั้น ที่จะแก้ปัญหาก็ต้องรู้ว่าปัญหาอยู่ที่ไหน ก็อยู่ที่วิชา ความไม่รู้จักโลก ไม่รู้จักตัวเองตามความเป็นจริง

ถ. ขอให้อาจารย์อธิบายคร่าว ๆ ว่า วิชาของอาจารย์นั้นทำอย่างไร

ส. ธรรมัง สรรณัง คัจฉามิ คือ มีพระธรรมเป็นสรณะ เป็นที่พึ่ง ก็ต้องพึ่งพระธรรมไปเรื่อย ๆ เพิ่มความเข้าใจพระธรรมไป

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. ได้ยินไหม

ถ. ได้ยิน แต่เสียงก็เป็นเสียง

ส. ได้ยินก็เป็นได้ยิน

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. ได้ยิน ไม่ใช่เสียง ตอบก่อนว่า ได้ยินไหม

ถ. ได้ยิน

ส. ได้ยินไม่ใช่เสียง ถ้าเสียงกับได้ยินยังรวมกัน ก็ต้องไปสืบหาผู้รู้อีกใช่ไหม แต่ได้ยินไหม คำว่า ได้ยิน ก็ตอบแล้วว่า มีสภาพที่ได้ยินเสียง อาการได้ยินลักษณะได้ยินเป็นสภาพรู้เสียง เพราะฉะนั้น ไม่ต้องมีผู้หนึ่งผู้ใดไปรู้เสียงอีก เพราะว่าเสียงปรากฏกับสภาพที่รู้เสียงเท่านั้น ขณะใดที่มีเสียงปรากฏ ขณะนั้นมีสภาพรู้เสียงที่ปรากฏ เฉพาะเสียงที่ปรากฏด้วย เพราะฉะนั้น เสียงปรากฏแก่จิตที่ได้ยิน

จิตเป็นสภาพรู้ เป็นอาการรู้เสียงที่ปรากฏ ไม่มีบุคคลอื่นอีกต่างหากที่จะไปรู้เสียงนั้น เพราะที่เข้าใจว่าเป็นเรารู้เสียง หรือที่เราได้ยิน แท้ที่จริงได้ยินเกิดขึ้นเมื่อเสียงปรากฏเท่านั้น เวลาที่เสียงไม่ปรากฏ ได้ยินจะมีไม่ได้เลย เพราะฉะนั้น เสียงปรากฏเมื่อไร ก็มีได้ยินเมื่อนั้น หรือว่ามีได้ยินเมื่อไร เสียงก็ปรากฏเมื่อนั้น

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. ตามองเห็น เวลานี้เห็นไหม

ถ. เห็น

ส. เห็นอะไร

ถ. เห็น ... ผู้รู้นั้นอยู่ที่ไหน

ส. ยังไม่ต้องไปถึงผู้รู้ เห็นก่อน เห็นมี เห็นอะไร

ถ. เห็นว่าเป็นรูป

ส. เห็นว่า นั่นต่างจากเห็นแล้ว นี่คือความละเอียด ถ้าหลับตา ขอความ

กรุณาหลับตาจริง ๆ เห็นอะไรไหม

ถ. หลับตาแล้วก็ไม่เห็น

ส. มองที่แสงสว่างแล้วหลับตา

ถ. พอเห็น

ส. หลับตาแล้วมองเห็นก็สี

ถ. สีขาว

ส. สีเดียว ไม่ใช่คน ไม่ใช่สัตว์ เป็นสี ลืมตาขึ้น เปลี่ยนจากสีเดียว

เป็นหลาย ๆ สีเท่านั้นเอง ทำไมเห็นว่าเป็นคน ก็ยังต้องเห็นเป็นสีอยู่จึงจะถูก ใช่ไหม

ที่ว่าเห็นสี นี่ถูก ใช่ไหม และนี่ถึงรูปร่างของสีต่าง ๆ ก็รู้อย่างนี้เป็นคน แต่ต้องมีการนึกถึงรูปร่างของสีต่าง ๆ เพราะฉะนั้น นี่เป็นการเกิดดับสืบทอดกันอย่างรวดเร็วของจิตซึ่งไม่มีวันจะรู้ได้เลยถ้าไม่ได้ฟังพระธรรม ที่จะประจักษ์ว่า จิตเป็นอนัตตา เกิดขึ้นแล้วดับไป ๆ ต้องฟังพระธรรมโดยละเอียดจึงจะรู้ว่า ในขณะที่เห็นนั้น สิ่งที่กำลังปรากฏ ปรากฏกับการเห็นหรือจิตเห็น ที่ถามว่าเห็นไหม ขณะที่บอกว่าเห็น

นั่นละคือสภาพที่กำลังรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา ไม่มีคนอื่นอีกคนหนึ่งมารู้ แต่ขณะใดที่เห็น
ขณะนั้นเป็นสภาพรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา ไม่มีตัวตน เมื่อหลับตาลง หรือเสียงปรากฏ
ขณะที่รู้เสียง ขณะนั้นก็ไม่ใช่ว่ารู้สิ่งที่ปรากฏทางตา เป็นจิตอีกประเภทหนึ่งแล้ว

วันหนึ่ง ๆ มีจิตเกิดดับมากมายหลายประเภท กว่าที่จะรู้ว่าไม่ใช่เราก็ต้องฟัง
จนกระทั่งเข้าใจเป็นลำดับขั้น จนกระทั่งถึงขั้นที่สติระลึกได้และพิจารณาจนรู้จริง ๆ ว่า
ขณะนี้เพียงแต่เห็นสีต่าง ๆ ยังไม่แปลสีเป็นคน จึงจะเป็นอนัตตาได้

นี่เป็นเหตุที่เวลาเห็นคนต้องเป็นอนัตตา เพราะเป็นคน แต่ถ้ารู้ว่า เป็นเพียงสิ่งที่
ปรากฏเท่านั้น ก็ภพที่ชาติสีนี้ก็หลงเราให้เห็นว่าเป็นคนนั้นคนนี้ เมื่อลืมตาขึ้นก็เริ่ม
หลง ถูกหลงว่าเป็นคนนั้นคนนี้ เพราะว่ามีหลายสี ก็เลยคิด และเกิดความยึดมั่นใน
สิ่งที่คิดว่า ต้องเป็นคนนั้นแน่นอน แต่ความจริงเป็นความจำสี้ และยังมีอัตตสัญญาว่า
จำคนด้วย แต่จริง ๆ แล้วเห็นที่ไหน เมื่อไร ก็เห็นเพียงสีต่าง ๆ เท่านั้นเอง และก็นึกคิด

